

กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต
ของครูลำจวน คงสำราญ

ณัฐธรรักษ์ เอ็มโกษา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดนตรีศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

THE PROCESS OF TRANSMITTING TRADITIONAL THAI MUSIC
IN THE FORM OF A MARCHING BAND BY
KHRU LAMJUAN KONGSAMRAN

NATTHAPAT EAMGOSA

A thesis paper submitted in partial fulfillment of the requirements
For Master of Education Program in Music Education
Academic Year 2024
Copyright of Bansomdejchaopraya Rajabhat University

ชื่อเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครู
ลำจวน คงสำราญ
ชื่อผู้วิจัย ณัฐธภัท เอ็มโกษา
สาขาวิชา ดนตรีศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผศ.ดร.วรินทร์ สีเสียดงาม
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รศ.ดร.สุพัตรา วิไลลักษณ์

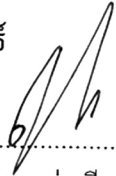
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาอนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุกูล สารวงค์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

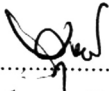
..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งเกียรติ สิริวงศ์สุวรรณ)

.....

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรินทร์ สีเสียดงาม)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา วิไลลักษณ์)

.....

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐศรัณย์ ทฤษฎีคุณ)

.....

กรรมการและเลขานุการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐดนัย สิงห์คสิวรรณ)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ชื่อเรื่อง	กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต ของครูลำจวน คงสำราญ
ชื่อผู้วิจัย	ณัฏฐ์ธภัท เอ็มโกษา
สาขาวิชา	ดนตรีศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรินทร์ สีเสียดงาม
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา วิไลลักษณ์
ปีการศึกษา	2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ และ 2) สร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball sampling) คือ ผู้ที่ใกล้ชิดทางสายเลือดกับครูลำจวน ครูดนตรีที่ได้ใกล้ชิดที่ได้ร่วมงานกับครูลำจวน และลูกศิษย์ใกล้ชิดที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยนำให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ใช้รูปแบบการตีความแบบอุปนัย และนำเสนอเป็นความเรียงผ่านการพรรณนาบทความที่มีภาพและตารางประกอบเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ มีกระบวนการตั้งแต่การคัดเลือกเพลงไทยเดิมที่เหมาะสม การเรียบเรียงใหม่ การฝึกซ้อม การออกแบบการแสดง และการประเมินผล ช่วยให้ผู้ฟังได้สัมผัสเพลงไทยเดิมในรูปแบบร่วมสมัย นักเรียนและสมาชิกวงโยธวาทิตได้เรียนรู้วัฒนธรรมดนตรีไทย พร้อมเผยแพร่เพลงไทยเดิมในรูปแบบที่เข้าถึงผู้ฟังหลากหลาย ทั้งยังช่วยรักษามรดกดนตรีไทยและเสริมศักยภาพวงโยธวาทิตในเวทีระดับชาติและนานาชาติ

2. คู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ประกอบด้วย 1) คำชี้แจงในการใช้คู่มือ 2) เนื้อหาสาระ 3) การฝึกทักษะ 4) โน้ตเพลงไทยเดิม สอนตามแนวทางของครูลำจวน คงสำราญ จำนวน 5 เพลง และ 5) แหล่งอ้างอิง/แหล่งข้อมูล 6) ผลการตรวจคู่มือ มีคะแนนระหว่าง 1 มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ได้

คำสำคัญ : การถ่ายทอดเพลงไทย วงโยธวาทิตในประเทศไทย ครูลำจวน คงสำราญ

Title	The Process of Transmitting Traditional Thai Music in the form of a Marching Band by Khru Lamjuan Kongsamran
Author	Nattapat Emkosa
Program	Music Education
Major Advisor	Assistant Professor Dr.Warinthorn Sisidngam
Co-advisor	Associate Professor Dr.Supattra Wilailak
Academic Year	2024

ABSTRACT

This research is qualitative research. The purposes of this qualitative research were to 1) study the process of transmitting traditional Thai music in the style of wind band performances by Khru Lamjuan Khongsamran and 2) develop a guidebook for training in playing traditional Thai music in the style of wind band performances by Khru Lamjuan Khongsamran. The researcher identified key informants to provide data for the analysis of the result by using purposive sampling and snowball sampling, namely, those who are close blood relatives of Khru Lamjuan Khongsamran, music teachers who worked closely with her, and close students who were directly taught to play traditional Thai music in the wind band style by her, totaling 24 people. The research tools consist of 1) structured interview forms. The quality of the tools was verified by an advisor and three experts to ensure content validity and accuracy. Data analysis was performed through content analysis and inductive interpretation and presented in narrative format with illustrations and tables.

The results revealed the followings

1. The process of transmitting traditional Thai music in the wind band performance style of Khru Lamjuan Khongsamran involves selecting suitable traditional Thai songs, rearranging them, rehearsing, designing performances, and evaluating the

results. This allows audiences to experience traditional Thai music in a contemporary style. Students and wind band members gain an understanding of Thai musical culture while promoting traditional Thai music in a format accessible to diverse audiences. Additionally, this process helps preserve Thailand's musical heritage and enhances the potential of wind bands to excel on national and international stages.

2. The Guidebook for Training in Playing Traditional Thai Music in the Wind Band Performance Style of Khru Lamjuan Khongsamran consists of the following components
1) Instructions for Using the Guidebook 2) Content 3) Steps for Developing Wind Band Playing Skills 4) Songs for Teaching Based on Khru Lamjuan Khongsamran's Methods and 5) References/Resources. 6) Manual inspection results

Keywords: Transmission of Thai music, A marching band in Thailand, Khru Lamjuan Khongsamran,

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก ผศ.ดร.วรินทร์ สีเสียดงาม และ รศ.ดร.สุพัตรา วิไลลักษณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ การชี้แนะแนวทางการศึกษา รวมถึงตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่ได้สละเวลา ร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่บิดามารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และผู้มีพระคุณทุกท่าน สำหรับข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยขอน้อมรับผิดและยินดีรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

ณัฐธรรมา เอ็มโกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญภาพ	ช
สารบัญตาราง	ซ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ประวัติและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน	9
การถ่ายทอดดนตรีไทย	24
วงโยธวาทิตในประเทศไทย	36
องค์ประกอบของคู่มือ	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
3 วิธีการดำเนินการวิจัย	51
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	51
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล	54
การวิเคราะห์ สรุปข้อมูล	54
สร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลง	
วงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ	54

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	56
ตอนที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวง โยธวาติตของครูลำจวน คงสำราญ	56
ตอนที่ 2 คู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการ บรรเลงวงโยธวาติตของครูลำจวน คงสำราญ	85
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	88
สรุปผลการวิจัย	88
อภิปรายผลการวิจัย	91
ข้อเสนอแนะในการวิจัย	94
บรรณานุกรม	96
ภาคผนวก	100
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	101
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	103
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	104
ภาคผนวก ง คู่มือการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมโดยวงโยธวาติตของครูลำจวน คงสำราญ.....	117
ภาคผนวก จ ใบประกาศนียบัตรภาษาอังกฤษ.....	119
ประวัติผู้วิจัย	121

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการเรียนการสอนโรงเรียน	12
2.2 ไตรยางค์การสอน	13
2.3 ตัวอย่างเครื่องลมไม้ (Woodwind)	38
2.4 กลุ่มเครื่องทองเหลือง (Brass Instruments)	39
2.5 กลุ่มเครื่องกระทบ (Percussion Instruments)	40
4.1 ครูลำจวน สมรส กับ นางโล่ คงสำราญ	57
4.2 รูปบุตรชาย และบุตรสาวของครูลำจวน คงสำราญ.....	58
4.3 แผนผังครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญ.....	59
4.4 ครูลำจวน คงสำราญ เข้ารับปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาคณตรี ศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.....	63
4.5 ครูลำจวน คงสำราญ และเพื่อนครูดนตรี.....	64
4.6 ครูลำจวน คงสำราญ เข้าถวายงานการบันทึกโน้ตเพลงไทยเดิมในกรมสมเด็จ เจ้านคร.....	64
4.7 ครูลำจวน คงสำราญ เข้ารับพระราชทานคลาริเน็ต จากกรมสมเด็จเจ้านคร.....	65
4.8 ครูลำจวน คงสำราญ นำลูกศิษย์เข้าบันทึกเสียงเพลงไทยเดิม.....	65
4.9 ครูลำจวน คงสำราญ เข้าบันทึกเสียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต.....	66
4.10 การฝากตัวรับเข้าเป็นลูกศิษย์ ของครูลำจวน คงสำราญ.....	73
4.11 ครูลำจวน คงสำราญเป็นผู้สอนการทำพิธีไหว้ ครอบครูให้กับลูกศิษย์.....	73
4.12 ครูลำจวน คงสำราญ ครอบครูให้กับ แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ.....	74
4.13 ครูลำจวน คงสำราญ นักเด็กนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีในชุมชน.....	78
4.14 วงโยธวาทิต โรงเรียนนรณาสถศึกษาลัย ควบคุมวงโดย ครูลำจวน คงสำราญ.....	79
4.15 การจัดรูปวงโยธวาทิต ในการบรรเลงเพลงไทยเดิม.....	79

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ความแตกต่างระหว่างวงโยธวาทิตกับวงแตรวง.....	42
2.2	เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประสมวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงไทยเดิม.....	45
2.3	บทบาทของดนตรีวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทยเดิม.....	46
2.4	องค์ประกอบของคู่มือแต่ละประเภท.....	48
3.1	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....	52
4.1	เพลงไทยเดิมประเภทวงโยธวาทิต.....	68
4.2	การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมโดยใช้วงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ.....	81
4.3	ผลการตรวจการตรวจคู่มือ.....	87

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ดนตรีเป็นศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นสิ่งที่สร้างสุนทรียศาสตร์ชั้นสูงที่ใช้ในการบรรเลงของเครื่องดนตรี ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกและอารมณ์สอดคล้องไปตามเสียงสูงต่ำของเครื่องดนตรี ซึ่งเป็นไปตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่นำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการสร้างและพัฒนาขึ้นมาเพื่อให้เกิดเสียงที่ไพเราะ ดนตรีมีวิวัฒนาการแปรเปลี่ยนกันทั้งในประเทศและต่างประเทศบนความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ จนก่อให้เกิดเป็นรูปแบบเฉพาะหรือเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ประเทศไทยมีศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจนนั่นคือดนตรีไทย การเรียนการสอนดนตรีไทยในสมัยก่อนมีรูปแบบการสอนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของครูผู้สอน โดยอยู่ที่ความสามารถและความถนัดในแต่ละเครื่องมือ ซึ่งมีความหลากหลายในการบรรเลงตามกรอบและแบบแผนของดนตรีไทย ดังเช่น ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเป็นครูดนตรีไทยที่มีความรู้ความสามารถรอบด้านเรื่องของดนตรีไทย ถือว่าเป็นยุครุ่งเรืองของดนตรีไทย (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546) การเรียนการสอนดนตรีไทยในปัจจุบันแตกต่างจากในอดีตเป็นอย่างมาก การเรียนดนตรีไทยในอดีตนั้นผู้เรียนจะต้องอยู่ประจำกับครูผู้สอนที่บ้าน เรียน และฝึกซ้อม การเรียนจะเป็นการเรียนแบบมุขปาฐะ หลักสูตรครูผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดนั้นแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนในอดีต มีการเรียนรู้จากครูผู้สอนอย่างใกล้ชิด รวมทั้งมีเวลาในการฝึกซ้อมมากกว่าในปัจจุบัน (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2561 : 537) ดนตรีไทยเป็นศิลปะแขนงหนึ่งของคนไทยที่ถูกสร้างผ่านกระบวนการความคิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยและถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่สืบไป กระบวนการคิดและพัฒนาลักษณะรูปแบบดนตรีของไทยได้มีการพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ดนตรีไทยได้ถูกพัฒนาและนำเข้ามาใช้ในวงดนตรีเพิ่มขึ้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาติตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพบ้านเมือง การปกครอง ระบบเศรษฐกิจ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีของไทย (ศุภศิระ ทวีชัย, 2556 : 1-2)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันวัฒนธรรมทางด้านดนตรีของชาติตะวันตกถูกนำมาปรับใช้ในสังคมทางด้านการทหาร คือ การนำดนตรีเข้ามาใช้ในการเดินแถวและค่านับ โดยวงดนตรีที่นำมาใช้เรียกว่า กลองแต้วรง ซึ่งเป็นวงดนตรีที่มีขนาดเล็กและบรรเลงโดยใช้แต้วรงเป็นหลัก นักดนตรีที่บรรเลงในกองแต้วรงนี้ คือ เหล่าทหารเกณฑ์ที่ถูกฝึกหัด

ให้มีการบรรเลงดนตรีอย่างฝรั่งโดยครูผู้ฝึกสอนชาวอังกฤษ และถูกใช้ในการทหารเรื่อยมาจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2416 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงให้เปลี่ยนชื่อจากกองแตรวงเป็นกองแตรวงมหาดเล็ก เพื่อสำหรับรับใช้ในพระราชสำนัก (ศุภศิระ ทวีชัย, 2556 : 1-2) สำหรับการบรรเลงเพลงไทยเดิมด้วยเครื่องดนตรีตะวันตกขึ้นอยู่กับการนำไปใช้ เช่น ในบริบทเพื่อพิธีกรรม ความบันเทิง หรือเพื่อแสดงความสามารถของผู้บรรเลง เป็นต้น ถ้ามองในแง่มุมมองทางวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นการข้ามวัฒนธรรม (cross – culture) ซึ่งอาจไม่สามารถเข้าถึงจิตวิญญาณแท้ได้ทั้งหมดแต่ถ้ามองในแง่มุมมองของการศึกษา การเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมหรือความบันเทิง นับได้ว่าให้คุณค่าอย่างยิ่ง สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในเบื้องต้นที่สำคัญ คือ ดนตรีไม่ใช่ภาษาสากล เมื่อมีความต่างวัฒนธรรมกันจึงเข้าถึงได้ยาก แต่อาจเข้าถึงกันได้ในแง่ของอารมณ์ (emotion) เช่น ความสนุกสนาน ความเศร้า เป็นต้น ดังนั้นการบรรเลงเพลงไทยเดิมด้วยเครื่องดนตรีตะวันตกในแง่มุมมองทางวัฒนธรรมและการแสดงความสามารถ จึงสามารถทำได้เป็นอย่างดี แต่อาจไม่สมบูรณ์นัก สิ่งที่จะได้คือเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และความบันเทิง ทำให้ดนตรีไทยกว้างขวางขึ้น เป็นโอกาสอันดีที่ทำให้ได้ทราบถึงวรรณคดีดนตรีที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลงเดี่ยวของดนตรีไทย สำหรับคนไทยที่บรรเลงดนตรีด้วยเครื่องดนตรีตะวันตก ทำให้ได้ทรรศนะต่างไปจากการบรรเลงปกติที่บรรเลงเพลงไทยเดิมด้วยเครื่องดนตรีไทยหรือเพลงตะวันตกด้วยเครื่องดนตรีตะวันตก (มงคล ภิรมย์ครุฑ, 2553 : 1)

ครูลำจวน คงสำราญ เป็นชาวจังหวัดสุพรรณบุรีมีความรู้ความสามารถด้านการบรรเลงดนตรีเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีสากลประเภทเครื่องเป่า ครูลำจวน คงสำราญ ถือเป็นศิลปินดนตรี ที่มีทักษะความรู้ และมีความเชี่ยวชาญทางด้านดนตรีทั้ง 2 วัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมดนตรีไทยและวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก ครูลำจวน คงสำราญ ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตก จากการศึกษาและรับราชการในกองดุริยางค์ทหารบก รวมถึงการศึกษาดนตรีไทยเดิมอย่างจริงจังกับร้อยเอกนพ ศรีเพชรดี ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบโบราณหลายขั้นตอนตามลำดับ การฝึกฝนทำให้มีความรอบรู้ในการปฏิบัติเครื่องดนตรีขึ้นต่าง ๆ ทำให้ครูลำจวน คงสำราญ ได้นำทักษะและความรู้ของดนตรีทั้ง 2 วัฒนธรรมนี้มาปรับใช้ผสมผสานกันอย่างเป็นขั้นตอน โดยนำเพลงไทยเดิมมาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบวงโยธวาทิต ทำให้ผลงานสร้างสรรค์ของครูลำจวน คงสำราญ เป็นที่ยอมรับในวงการเพลงไทยเดิม และเพลงสากล รวมถึงถวายงานรับใช้เบื้องพระยุคลบาทเรื่อยมา (สมาน แดงวงศ์, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2564) อีกทั้งครูลำจวน คงสำราญ ยังเป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของบรรดาศิษย์ท่านที่ได้ทำการสอนที่โรงเรียนกรรมฐานศึกษาลัย และโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากท่านเป็นผู้นำความรู้ด้านดนตรีตะวันตกเข้ามาสอนในโรงเรียนและเป็นผู้ก่อตั้งวงโยธวาทิตของโรงเรียนกรรมฐานศึกษาลัย ซึ่งเป็นวงโยธวาทิตวงแรก ในจังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้าน การบรรเลง และวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงเพลงไทยเดิม ในรูปแบบวงโยธวาทิต ของครูลำจวน คงสำราญ ถือว่าท่านเป็น

บุพนิยบุคคลที่มีคุณค่า จำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษา รวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ ในการถ่ายทอดการบรรเลง เพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของท่าน ซึ่งมีหลักการและวิธีการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาความรู้ ทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของให้กับลูกศิษย์ จนมีความรู้และทักษะ เป็นที่ยอมรับในวงการอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ตลอดชีวิตท่านได้อุทิศทั้งกายและใจในการสอนดนตรี การทำงานเกี่ยวกับเพลงไทยเดิม ประเภทวงโยธวาทิตต่อเนื่องมานานกว่า 50 ปี ครูลำจวน คงสำราญ เสียชีวิต ด้วยโรคมะเร็งกระเพาะอาหาร ในวันที่ 8 สิงหาคม 2545 สิริอายุได้ 75 ปี

ครูลำจวน คงสำราญ ได้สร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีอย่างหลากหลาย พร้อมทั้งถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์ โดยมีกระบวนการที่ละเอียดอ่อนในการคงเอกลักษณ์ของเพลงไทยเดิม พร้อมปรับปรุงให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีวงโยธวาทิต ไม่ว่าจะเป็นบทเพลง กลวิธี ในการบรรเลง เป็นผู้ที่มีความรอบรู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างมากในการนำเพลงไทยเดิมมาบรรเลงโดยวงโยธวาทิต มีความตั้งใจและมีความพยายามอย่างยิ่งในการอนุรักษ์เพลงไทยเดิมสำหรับวงโยธวาทิต (ศราวุธ ทองโสภิต, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2564) นอกจากครูลำจวน คงสำราญจะเป็นครู ผู้อำนวยการ เพลง ผู้เรียบเรียงเสียงประสานแล้วนั้น ยังได้บันทึกเสียงเพลง และมีส่วนร่วมในงานที่สำคัญเป็นจำนวนมาก อาทิ การเป็นที่ปรึกษาของศูนย์วิทยุไพฑูริย์ กิตติวรรณ ในการตรวจและเขียนเพลงที่ศาลาดุสิตดาลัย เพื่อถวายความรู้โน้ตสากลแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นผู้ค้นคว้า รวบรวมและเก็บรักษาโน้ตเพลงลายมือต้นฉบับของครูนพ ศรีเพชรดี และโน้ตเพลงของจางวางทั่ว พาทยโกศล ไว้ได้อย่างมากมาย จึงเป็นศูนย์บริการให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไปมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ และโน้ตเพลงส่วนหนึ่งได้มอบให้หอสมุดแห่งชาติ ด้วยความรู้ความสามารถส่งผลให้ครูลำจวน คงสำราญ ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยและดนตรีสากล สำหรับในด้านความเป็นครู ท่านเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านวงโยธวาทิต โดยมีกระบวนการสอนเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ทำการสอนด้วยตัวเอง และได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับนักเรียนในจังหวัดต่างๆ มากมาย ด้านความเป็นศิลปินและความเป็นครูที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีให้กับบรรดาลูกศิษย์จนประสบความสำเร็จทางการศึกษา มีความสามารถเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมดนตรีและวงการศึกษาของไทย (จตุพร ศรีแดงสุก, 2560 : 5)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตตามแนวทางของครูลำจวน คงสำราญ และจัดทำคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงวงโยธวาทิตด้วยเพลงไทยเดิมของครูลำจวนคงสำราญ ผลการวิจัยจะทำให้ทราบถึง กระบวนการถ่ายทอด ในการบรรเลงวงโยธวาทิตด้วยเพลงไทยเดิมของครูลำจวน คงสำราญ และได้คู่มือการฝึกทักษะ การบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ สำหรับบุคคลที่สนใจจะศึกษาความรู้เกี่ยวกับการบรรเลงเพลงไทยในรูปแบบวงโยธวาทิตขั้นพื้นฐาน ซึ่งนับว่า

มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง ผู้วิจัยคาดหวังว่า งานวิจัยนี้จะนำไปสู่การเกิดองค์ความรู้ใหม่อันเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน การสืบทอด และเผยแพร่เพลงไทยเดิมที่เป็นสมบัติของชาติให้เยาวชนไทยได้อนุรักษ์สืบทอดวิธีการการบรรเลงเพลงไทยเดิมด้วยเครื่องดนตรีตะวันตกในโอกาสต่อไปอย่างถูกต้อง ให้เป็นที่รู้จักและอยู่คู่สังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ
2. เพื่อสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ จำนวน 5 บทเพลง

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ที่ใกล้ชิดทางสายเลือดกับครูลำจวน คงสำราญ ครูดนตรีที่ใกล้ชิดที่ได้ร่วมงานกับครูลำจวน คงสำราญ และลูกศิษย์ใกล้ชิดที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่ใกล้ชิดทางสายเลือดกับครูลำจวน คงสำราญ ได้แก่ ญาติพี่น้อง และครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญ ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรี ครูดนตรีที่ใกล้ชิดที่ได้ร่วมงานกับครูลำจวน คงสำราญ ในด้านการบรรเลงเพลงไทยในรูปแบบวงโยธวาทิต ลูกศิษย์ใกล้ชิดที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 ปี

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ประกอบด้วย ครูลำจวน คงสำราญ (ภูมิหลังด้านดนตรี ผลงานด้านดนตรี แนวคิดเกี่ยวกับเพลงไทยเดิม และแนวคิดเกี่ยวกับดนตรีสากล)

ตัวแปรตาม ได้แก่ คู่มือการฝึกการบรรเลงทักษะเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต

เนื้อหา

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของโดยเริ่มศึกษา ประวัติและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ เนื้อหาสาระของเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต การประสมวงไปจนถึงขั้นตอนการบรรเลงในระดับเพลงเริ่มต้น และการบรรเลงเพลงในงานพิธีต่างๆ ตามลำดับขั้นตอนของการสอนการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต ที่ได้ยึดถือในการสอนตามแนวทางของครูลำจวน คงสำราญ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ศึกษาประวัติและผลงาน ตลอดจนภูมิหลังการศึกษาดนตรีไทยและดนตรีสากลของครูลำจวน คงสำราญ

1.2 ศึกษาองค์ความรู้ด้านเพลงไทยเดิมและวงโยธวาทิต หลักการประสมวงในการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต

1.3 ศึกษารูปแบบการสอน การวัดผลประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ

1.4 ศึกษาการถ่ายทอดการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต เทคนิคการถ่ายทอด ตามลำดับขั้นตอนของการสอนการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต ที่ได้ยึดถือในการสอนตามแนวทางของครูลำจวน คงสำราญ

ระยะเวลา

เดือนมิถุนายน 2564 - เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของ ครูลำจวน คงสำราญ
2. ได้คู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการถ่ายทอด หมายถึง หลักการ วิธีการ และเทคนิคการสอน ตลอดจนองค์ประกอบต่างๆ ในการสอนของครูลำจวน คงสำราญ

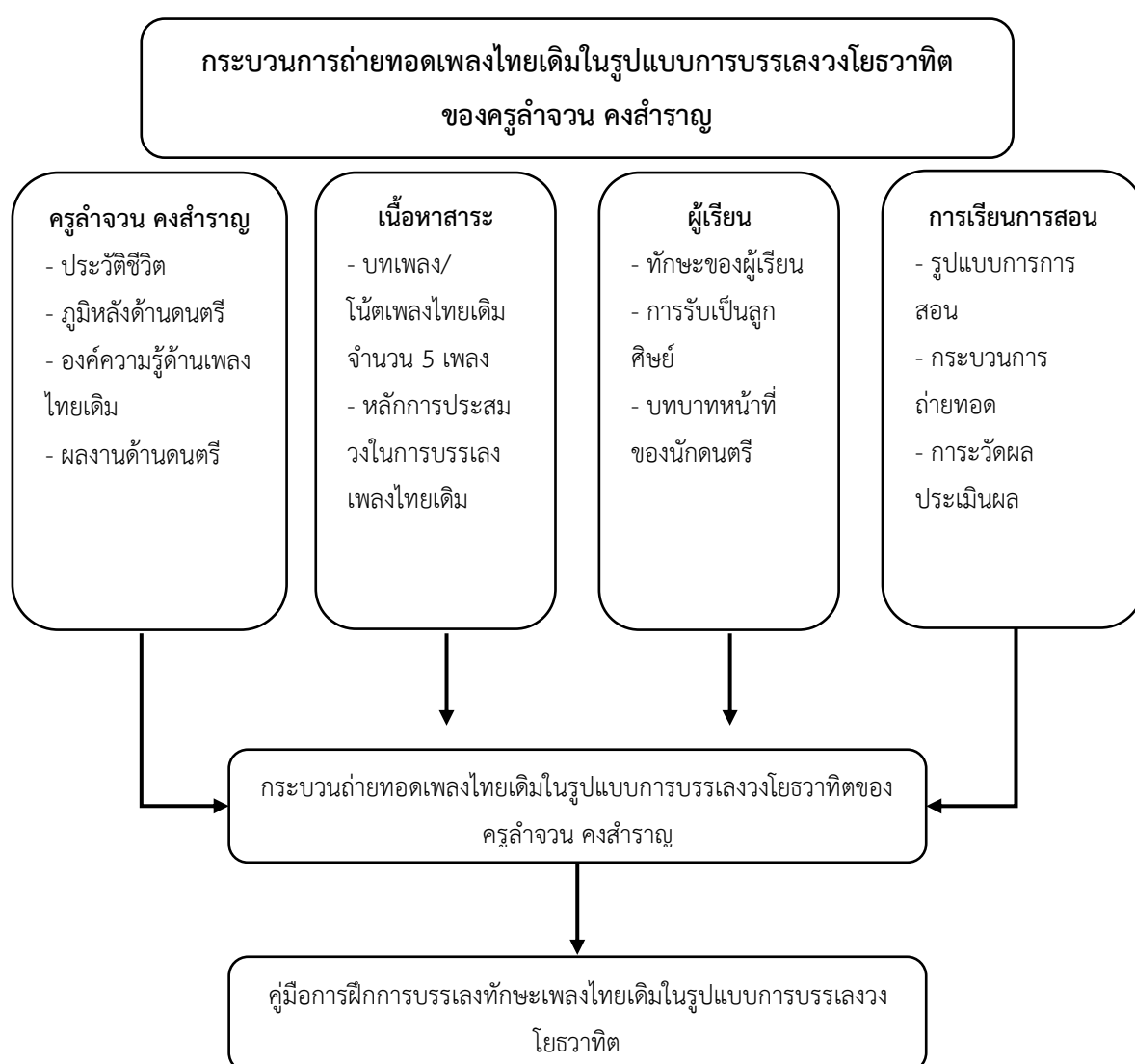
หลักการสอน หมายถึง หลักหรือสาระสำคัญที่ครูลำจวน คงสำราญ ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการสอนเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต

วิธีการสอน หมายถึง ขั้นตอนที่ครูลำจวน คงสำราญ ดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมาย

เทคนิคการสอน หมายถึง กลวิธีที่ช่วยให้การสอนวงโยธวาทิตมีประสิทธิภาพหรือทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการบรรเลงได้ดียิ่งขึ้น

คู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต หมายถึง เอกสารเกี่ยวกับการสอนและฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เนื้อหาครอบคลุมประเด็นต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในงานวิจัย โดยแบ่งประเด็นของการศึกษาดังนี้

1. ประวัติและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน
3. การถ่ายทอดดนตรีไทย
4. วงโยธวาทิตในประเทศไทย
5. องค์ประกอบของคู่มือ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ

ครูลำจวน คงสำราญ เป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงด้านการบรรเลงการบรรเลงวงโยธวาทิตในรูปแบบเพลงไทยเดิมอย่างมาก การศึกษาประวัติและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ จึงเป็นประโยชน์ต่อการรวบรวมและสังเคราะห์ชีวประวัติของ ครูลำจวน คงสำราญ รวมไปถึงการศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ การศึกษาประวัติและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ จึงมีความจำเป็นในการทราบถึงความหลังและสิ่งที่หล่อหลอมให้เกิดศิลปินที่มีฝีมือที่เป็นเอกเฉพาะด้าน มีรายละเอียดดังนี้

ประวัติของครูลำจวน คงสำราญ

จตุพร ศรีแดงสุข (2560 : 2 - 4) ได้ศึกษาประวัติ ครูลำจวน คงสำราญ เกิดเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2471 ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 178/2 ถนนมาลัยแมน ตรงข้ามโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรของนายเสี่ยม - นางเจ็ก คงสำราญ มีพี่น้อง ทั้งหมด 4 คน

ประวัติด้านการศึกษา จบชั้นประถมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนวัดเทพสุทธาวาส ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี และจบปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดนตรีศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ผลงานด้านดนตรีครูลำจวน คงสำราญ เริ่มศึกษาจากปู่หริ่ม คงสำราญ ซึ่งเป็นเจ้าของวงปี่พาทย์มดแดง ที่มีชื่อเสียงมากของอำเภอศรีประจันต์ เมื่ออายุได้ 11 ปี (พ.ศ.2485) จึงเริ่มหัดแต่อย่างจริงจัง และสามารถเรียนรู้ได้เร็ว เพราะมีพื้นฐานทางดนตรีปี่พาทย์อยู่ก่อนแล้ว ในปี พ.ศ.2488 ได้เข้ารับการเกณฑ์ทหาร รับราชการตำแหน่งพลทหาร ได้ศึกษาความรู้เพิ่มเติมด้านดนตรี ในโรงเรียนกองดุริยางค์ทหารบก พุ่งพญาไท กรุงเทพมหานคร จนพ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ.2507 จึงได้เรียนหลักการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงไทยเดิมสำหรับวงโยธวาทิตกับ

ครูนพ ศรีเพชรดี ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล และเป็นคนเดียวที่ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ครอบครูพิธีการไว้ให้ และครูนพ ศรีเพชรดี ซึ่งท่านรักครูลำจวน คงสำราญมาก ก็ได้ครอบครูพิธีการให้ครูลำจวนไว้คนเดียว

รางวัลและผลงานด้านดนตรี

พ.ศ.2525 โล่ประกาศเกียรติคุณผู้สอนและวาทยกรดนตรีงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์
พ.ศ.2528 โล่ครูผู้สอนดีเด่นจากกรมสามัญศึกษา
พ.ศ.2530 โล่เกียรติยศ ครูผู้สอนดนตรีดีเด่นจากอธิบดีกรมสามัญศึกษา
พ.ศ.2531 เป็นที่ปรึกษาของคณะหญิงพยุหยาภรณ์พิทยกุล ในการตรวจและเขียนโน้ตเพลงที่ศาลาดุสิตาลัย เพื่อถวายความรู้ทางโน้ตสากลแด่สมเด็จพระเทพรัตนสุทาสยามบรมราชกุมารี

พ.ศ. 2531 โล่ประกาศเกียรติคุณลูกจ้างประจำตัวอย่างจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ.2538 ได้รับพระราชทาน ปริญญาบัตร ครุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดนตรีศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมผลงานด้านดนตรี

พ.ศ.2512 ริเริ่มก่อตั้งวงโยธวาทิตโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ.2524 ฝึกวงโยธวาทิตโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัยเข้าร่วมประกวดระดับเขตการศึกษา ได้รับรางวัลที่ 1 และได้รับรางวัลชมเชยอันดับ 1 ระดับประเทศ

พ.ศ.2529 ได้รับเชิญให้เป็นผู้นำวงโยธวาทิตโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัยไปบรรเลง ณ หอประชุมคุรุสภา กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2529 ได้ร่วมกับ พันโท วิจิต ใ้ไทย บรรเลงดนตรีสากล ถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิริรัตนบุษบง พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์กรมพระนครสวรรค์วรพินิต

พ.ศ.2529 เป็นวิทยากรอบรมดนตรีไทย และดนตรีสากลของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ณ สวนจักรินทร์ จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ.2529 ฝึกและปรับวงโยธวาทิตโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา จังหวัดนครปฐม เข้าประกวดระดับเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ได้รับรางวัลชนะเลิศ และได้รับรางวัลชมเชยอันดับ 1 ในระดับประเทศ ในการประกวดวงโยธวาทิตประเภท ก

พ.ศ.2530 ได้รับการแต่งตั้งจากกรมสามัญศึกษาเป็นผู้อำนวยการเพลง และวาทยกรในงานมหกรรมดุริยางค์เฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ สยามสุภาพลาศัย เมื่อวันที่ 25 – 26 พฤศจิกายน 2530

พ.ศ.2531 ฝึกและปรับวงโยธวาทิตโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา จังหวัดนครปฐม เข้าประกวดระดับเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ได้รับรางวัลชนะเลิศ และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในระดับประเทศในการประกวดวงโยธวาทิตประเภท ข (วงหญิงล้วน)

ผลงานด้านบันทึกเสียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต

จตุพร ศรีแดงสุข (2560 : 6) ครูลำจวน คงสำราญ เป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหลักฐานเพลงเถิดสุพรรณ และนำมาเรียบเรียงเสียงประสานให้เป็นแนวเพลงไทยเดิม เป็นต้นแบบให้นำไปใช้บรรเลงกันโดยทั่วไปและยังเป็นผู้ค้นคว้า รวบรวมเก็บรักษาโน้ตเพลงลายมือต้นฉบับของครูนพ ศรีเพ็ชรดี และโน้ตเพลงของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ไว้ได้มากมาย จึงเป็นศูนย์บริการให้แก่ผู้สนใจทั่วไปมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ และโน้ตส่วนหนึ่งได้มอบไว้ที่หอสมุดแห่งชาติด้วย นอกจากนี้ครูลำจวน คงสำราญ เป็นคณะทำงานร่างหลักดนตรีไทย และดนตรีสากลระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ของกรมสามัญศึกษา ณ โรงเรียนกาญจนาภิเษก จักรวรรดิ จังหวัดกาญจนบุรี ผลงานด้านการบันทึกเสียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตครูลำจวน คงสำราญ ร่วมกับครูละเมียด ทับสุขและนายแพทย์ไสว ศรีเมืองธน จัดทำและเผยแพร่เทปซีดี, Mp3, Homepage, โน้ตเพลงไทยเดิมวงโยธวาทิต, เพลงวงโยธวาทิต, เพลงเดี่ยว Clarinet, เพลงวงเครื่องสายผสม Clarinet จำนวนกว่า 50 ชุด

จากการศึกษาพบว่า ครูลำจวน คงสำราญ เป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญ และเชี่ยวชาญการบรรเลงดนตรี ผ่านการปลูกฝังและประสบการณ์ได้รับการถ่ายทอดจากร้อยเอกราช ศรีเพ็ชรดี ทั้ง 2 วัฒนธรรม ได้แก่ เครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีสากล จนทำให้ครูลำจวน คงสำราญ เป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของบรรดาลูกศิษย์ในวงการเพลงไทยเดิมและเพลงสากลมาจนถึงทุกวันนี้ ปัจจุบันได้มีการนำผลงานของครูลำจวน คงสำราญ ในลักษณะการถ่ายทอดและโน้ตเพลงไทยเดิมในรูปแบบโน้ตสากลมาเผยแพร่กันอย่างแพร่หลาย เช่น การนำมาเรียบเรียงเสียงประสาน การบันทึกเสียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน

บุคคลโดยทั่วไปส่วนใหญ่จะเข้าใจว่า การสอน คือ การถ่ายทอดเนื้อหาวิชา โดยใช้วิธีการบอกให้ทำ ให้จำ ให้จด และนำไปท่องจำเพื่อสอบต่อไป แต่ในแวดวงของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะเข้าใจว่า การสอนมิได้หมายถึง การบอกให้ทำ ให้จำ ให้จด แต่เพียงอย่างเดียว การสอนมีความหมายลึกซึ้งกว่านั้น กล่าวคือ วิธีการใดก็ตามที่ครูนำมาใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เรียกได้ว่าเป็นการสอนทั้งสิ้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการสอนไว้หลายทฤษฎี ดังนี้

ความหมายของการเรียนการสอน

ทิสนา แคมมณี (2555 : 2-6) ได้วิเคราะห์วิวัฒนาการของการสอนไว้อย่างชัดเจนโดยกล่าวว่า การสอนเป็นพฤติกรรมทางธรรมชาติของมนุษย์ในการที่จะช่วยเหลือกันและกันในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต ในยุคแรกๆ การสอนมีลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ ทักษะและเจตคติ ในยุคนั้นเชื่อว่าความสามารถที่สอนผู้อื่นได้เป็นความสามารถพิเศษเฉพาะที่บางคนมี เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ไม่สามารถฝึกฝนกันได้ การสอนในช่วงนี้จึงมีลักษณะเป็นศิลป์มากกว่าศาสตร์ คำศัพท์ที่ใช้ในช่วงนี้ได้แก่ “การครอบงำ” (indoctrination) ใช้ในความหมายที่เป็นการใช้อิทธิพลในการดำเนินการโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนละทิ้งความคิด ความเชื่อเดิม “การปลูกฝัง” (inculcation) ใช้ในความหมายที่เป็นการพร่ำสอนความคิดความเชื่อด้วยวิธีการชักจูง โน้มน้าวให้ผู้เรียนคล้อยตาม

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2550 : 20) คำว่า"สอน" หมายถึง บอกวิชาความรู้ให้ แสดงให้เข้าใจโดยบอกวิธีหรือให้ทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง คนส่วนใหญ่จึงเข้าใจว่าการสอน คือการถ่ายทอดความรู้โดยการบอกอธิบายขยายความให้เข้าใจ ครูจึงเป็นผู้รู้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เหนือกว่าผู้เรียน แต่นักวิชาการอธิบายความหมายของการสอนไว้ว่า เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่คาดหวัง จากไม่รู้เป็นผู้มีความรู้ มีความเข้าใจ จากที่ไม่ได้หรือทำไม่เป็น เป็นผู้ทำได้ทำเป็น เป็นต้นการสอนเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะและเจตคติที่ดี มี 3 ลักษณะ ได้แก่

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติที่คนทุกคนศึกษาเรียนรู้ได้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและผู้คนในสังคมเป็นครู ดังสำนวนไทยที่ว่า ผิดเป็นครู ธรรมชาติสอนให้รู้หรือครูพักลักจำ เป็นต้น

2. เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยมีผู้วางเงื่อนไข เจตนาถ่ายทอดแต่ยังไม่เป็นระบบ เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สอนอาชีพให้ลูกหลาน หรืออบรมสั่งสอนความประพฤติ

3. เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยมีผู้วางเงื่อนไขให้เกิดอย่างเป็นระบบ แบบแผน ชัดเจน โดยกำหนดหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรม การวัดผลและประเมินผล เช่นการสอนในโรงเรียน เป็นต้น

ถนอม แสงบุญ, (2548 : 10) อ้างอิงจาก (Houg & Duncan, 1970 : 2-4) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า การสอนหมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักการและเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้ดังนั้น การสอนจึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่างๆ 4 ด้าน คือ

1. ด้านหลักสูตร เป็นการศึกษาถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความเข้าใจในจุดประสงค์ของแต่ละกลุ่มวิชา การตั้งจุดประสงค์ของการสอนให้ชัดเจน ตลอดจนการเลือกวิธีการสอน

2. ด้านการสอน เป็นขั้นตอนของการเลือกวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

3. ด้านการวัดผล เป็นขั้นตอนการเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม และขั้นตอนการวิเคราะห์ผล

4. ด้านการประเมินผลการสอน เป็นขั้นตอนในการประเมินผลทั้งหมด ตั้งแต่การวางจุดประสงค์การเรียนรู้ การเลือกเนื้อหา วิธีสอน ตลอดจนความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ของการวัดผลที่ครูได้กระทำ

ถนอม แสงบุญ, (2548 : 10) อ้างอิงจาก (Good, 1973 : 588) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ 2 ลักษณะคือ

1. การจัดสถานการณ์ สภาพการณ์หรือกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระเบียบแบบแผน เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

2. การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษาโดยทั่วไป

ถนอม แสงบุญ, (2548 : 11) อ้างอิงจาก Wiles, (1975 : 126) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การสอน คือ การชี้แนะ การช่วยเหลือ แนะนำการจัดหาวัสดุและส่งเสริมให้คิดทำสิ่งต่างๆ ที่ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น

2. การสอน คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ โดยที่ผู้สอนเป็นผู้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ตามความเป็นจริงให้ง่ายและน่าสนใจ เพื่อสะดวกแก่การที่ผู้เรียนได้เข้าใจและรับไว้ได้

3. การสอน คือ การที่ผู้สอนทำงานร่วมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักคิด รู้จักทำด้วยตนเอง

4. การสอน คือ การแนะแนวทางให้แก่ผู้เรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ และกิจกรรมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงาม และพัฒนาการไปในทางที่พึงประสงค์ตรงกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

จากความหมายของการเรียนการสอนที่นักการศึกษาต่างๆ ได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการเรียนการสอน คือ กิจกรรมเกี่ยวกับการสอนหรือความพยายามของครูในการจัดประสบการณ์หรือกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นกระบวนการในการสร้างสถานการณ์แวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยการเลือกวิธีการสอน เทคนิควิธีต่างๆ ที่เหมาะสมและต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับสิ่งแวดล้อม อันมีผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่พึงประสงค์

องค์ประกอบของการสอน

การสอนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการสอนและมีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จได้ จัดเป็นองค์ประกอบของการสอนทั้งสิ้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของการสอนไว้ดังนี้

การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นมีปัจจัยที่สำคัญคือการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ดีและเหมาะสมสอดคล้องกับตัวผู้เรียน ซึ่งการเรียนการสอนมี 4 องค์ประกอบ (Steiner, 1988; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2557) ได้แก่ 1) ผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) เนื้อหา และ 4) การเรียนการสอน

1. ผู้สอน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่หลักในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีต่างๆ ด้วยจิตสำนึกแห่งความเป็นครู เป็นผู้ที่มีความรู้ ความรับผิดชอบ และมีคุณธรรมจริยธรรม มีความหลากหลายทางวิธีการสอน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาเป็นผู้ที่รู้จักคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ เนื่องจากการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาเป็นการเรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้ง และสัมพันธ์กับทุกด้านของสังคม อีกทั้งผู้สอนจะต้องประยุกต์ใช้ความรู้ในศาสตร์อื่นๆ ร่วมกันในการสอน และต้องสามารถโต้ตอบ อภิปราย กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการศึกษาด้วยตนเองอีกด้วย

2. ผู้เรียน หมายถึง ผู้ได้รับการศึกษาที่มีภูมิหลังความแตกต่างกัน มีความสนใจและพัฒนาการที่ต่างกัน เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียน ในระดับอุดมศึกษาผู้เรียนจะมีความสามารถทางพุทธิปัญญาในระดับสูงกว่าบุคคลในวัยเดียวกันในเรื่องความกระตือรือร้นและอุดมการณ์ ซึ่งพบเห็นได้จากการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย อีกทั้งยังมีความเป็นผู้ใหญ่ อธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นนามธรรมได้อย่างดี

3. เนื้อหา หมายถึง สารการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียนการจัดลำดับการเรียนรู้การสอนในรูปแบบต่างๆ อีกทั้งวิธีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. การเรียนการสอน หมายถึง ขั้นตอนการเรียนรู้ในแต่ละชั้น รวมทั้งสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ สังคมรอบตัวของผู้เรียนและครู การเรียนการสอนเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของคนกับคน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนที่เป็นผู้รู้ด้วยตัวเอง ค้นพบเอง เห็นเอง ซึ่งถือการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ศุภลักษณ์ ทองจีน, (2558 : 32-33) อ้างอิงจาก (สุพิน บุญชูวงศ์, 2543 : 4-5) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนไว้ 3 ประการ ได้แก่ ครู นักเรียน และสิ่งที่สอน สรุปได้ดังนี้

1. ครู เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพ และความสามารถของครูสอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดีและรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

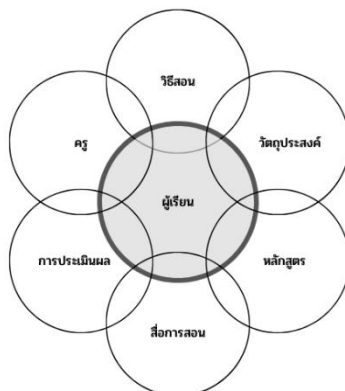
2. นักเรียนหรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญเท่ากับครู ความสำเร็จในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะแนว แนะนำและจัดมวลงประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

3. สิ่งที่สอน ได้แก่ เนื้อหาวิชาต่างๆ ครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กัน น่าสนใจเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่างๆ ของการเรียนการสอน

ศุภลักษณ์ ทองจีน, 2558 : 33 อ้างอิงจาก ลำพอง บุญช่วย, 2540 : 1 กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ 7 ประการ พร้อมทั้งแสดงแผนภาพประกอบไว้ดังนี้

1. ครูผู้สอน
2. ผู้เรียน
3. หลักสูตร
4. วิธีสอน
5. วัตถุประสงค์ของการสอน
6. สื่อการสอน
7. การประเมินผล

ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการเรียนการสอน

ที่มา: ศุภลักษณ์ ทองจีน, 2558 อ้างอิงจาก ลำพอง บุญช่วย, 2540 : 2

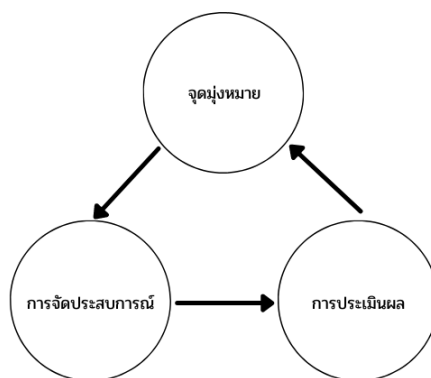
ศุภลักษณ์ ทองจีน, 2558 : 33 อ้างอิงจาก ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2546 : 106 กล่าวว่า การสอนเป็นกระบวนการสามเส้า อันประกอบไปด้วย OLE ได้แก่

O = Objective = จุดมุ่งหมาย

L = Learning Experience = การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

E = Evaluation = การประเมินผล

รวมเรียกว่า “ไตรยางศ์การสอน” ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ไตรยางศ์การสอน

ที่มา: ศุภลักษณ์ ทองจีน, 2558 อ้างอิงจาก ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2546 : 106

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของการสอนมีทั้งองค์ประกอบรวมและองค์ประกอบย่อย องค์ประกอบรวมเป็นส่วนสร้างให้เกิดการสอน ส่วนองค์ประกอบย่อยเป็นส่วนเสริมให้การสอนมีประสิทธิภาพและมีคุณค่าแก่ผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ควรจัดการเรียนรู้ให้มีองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่ประกอบไปด้วย ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหา และการเรียนการสอน ซึ่งทุกองค์ประกอบมีความเชื่อมโยงกันในทุกมิติ และส่งเสริมกันให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสอนทักษะปฏิบัติ

สุมิต ว่องวานิช (2554) ได้แบ่งการสอนทักษะปฏิบัติไว้ 3 ทักษะ ได้แก่ 1) Psychomotor Skill เป็นการปฏิบัติที่เน้นการเคลื่อนไหวทางร่างกายแบบพื้นฐานที่เป็นกลไกของอวัยวะและกล้ามเนื้อ 2) Practical Skill เป็นการปฏิบัติที่เน้นความสามารถทางสมองและเป็นทักษะที่ต้องทำการฝึกฝนอย่างเป็นประจำ เช่น ทักษะการเขียน ทักษะการอ่าน ทักษะการคิดคำนวณ เป็นต้น และ 3) Performance Skill เป็นการแสดงออกหรือการทำงานตามกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยความสามารถทางสมองร่วมกับจิตใจ นอกเหนือจากการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การเล่นเกม การวาดภาพ เป็นต้น

พงษ์ศกร จอมแก้ว, (2562 อ้างอิงจาก Simpson, 1966) ได้แบ่งกระบวนการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception) คือ การให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้องหรือการเลือกแบบที่ผู้เรียนสนใจ
2. กระทำตามแบบ (Set) คือ พฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจ และพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจได้หรือทำตามข้อแนะนำได้
3. การตอบสนองตามการชี้แนะ (Guided Response) คือ ขั้นแรกของการพัฒนาทักษะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้วก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติควบคู่กับการแนะนำจากผู้สอน
4. การสร้างกลไก (Mechanism) คือ การนำความรู้ที่ได้ศึกษามาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่นอกเหนือจากที่เคยพบ
5. การสนองตอบสิ่งที่ซับซ้อนขึ้น (Complex overt Response) คือ การปฏิบัติสิ่งที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนมากขึ้น และแสดงความสามารถออกมาให้เห็นว่ามีทักษะต่อการปฏิบัติสิ่งนั้น
6. การดัดแปลงให้เหมาะสม (Adaptation) คือ การเปลี่ยนแปลงวิธีการในการปฏิบัติเมื่อเจอกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน
7. การริเริ่มใหม่ (Origination) คือ การนำเอาทักษะที่ได้ศึกษา หรือปฏิบัติจากประสบการณ์ตรงมาสร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่

พงษ์ศกร จอมแก้ว, 2562 อ้างอิงจาก Ravindra Dave, 1967 ได้แบ่งกระบวนการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเลียนแบบ (Imitation) เป็นการให้ผู้เรียนได้สังเกตการณ์กระทำที่หรือสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ ซึ่งผู้เรียนย่อมจะรับรู้หรือสังเกตเห็นรายละเอียดต่าง ๆ ได้ไม่ครบถ้วน แต่อย่างไรก็ตามผู้เรียนจะสามารถระบุได้ว่า ขั้นตอนหลักของการกระทำนั้นๆ มีอะไรบ้าง
2. การลงมือกระทำตามคำสั่ง (Manipulation) เมื่อผู้เรียนได้เห็นและสามารถบอกขั้นตอนของการกระทำหรือสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ได้แล้ว จะให้ผู้เรียนลงมือทำโดยไม่มีแบบอย่างให้เห็น ผู้เรียนอาจลงมือทำตามคำสั่งของผู้สอน หรือทำตามคำสั่งที่ผู้สอนเขียนไว้ในคู่มือก็ได้ การลงมือปฏิบัติตามคำสั่งนี้ แม้ผู้เรียนจะยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ แต่อย่างน้อยผู้เรียนก็ได้ประสบการณ์ในการลงมือทำ และค้นพบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการปรับการกระทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น
3. การกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ (Precision) ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนจนสามารถทำสิ่งนั้นๆ ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมีแบบอย่างหรือมีคำสั่งนำทางการกระทำ การกระทำที่ถูกต้อง พอดี สมบูรณ์แบบ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องสามารถทำได้ในขั้นนี้
4. การแสดงออก (Articulation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนมีโอกาสดูฝึกฝนมากขึ้นไปจนกระทั่งสามารถทำสิ่งนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์แบบอย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว ราบรื่น และกระทำด้วยความมั่นใจ
5. การทำอย่างเป็นธรรมชาติ (Naturalization) ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถกระทำสิ่งนั้นๆ ได้เป็นไปอย่างอัตโนมัติ โดยไม่รู้สึกราวจะต้องใช้ความพยายามมากเป็นพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติบ่อยๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย

พงษ์ศกร จอมแก้ว, 2562 อ้างอิงจาก Anita Harrow, 1972 ได้แบ่งกระบวนการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวแบบรีเฟล็กซ์ (Reflex Movements) เป็นการกระทำหรือการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ปราศจากการเรียนรู้

2. การเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน (Basic Fundamental Movement) เป็นการเคลื่อนไหวอย่างง่าย ซึ่งเกิดขึ้นจากการรวมกันของการเคลื่อนไหวแบบรีเฟล็กซ์ และเป็นพื้นฐานของทักษะการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น

3. การรับรู้ (Perceptual) เป็นการแปลหรือการตีความสิ่งเร้าต่างๆ ที่ทำให้บุคคลนั้นสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการมองเห็น การได้ยิน หรือการสัมผัส พฤติกรรมในลำดับขั้นนี้อาจมีพฤติกรรมในด้านสมอง (Cognitive Behavior) เกี่ยวข้องด้วย

4. การทำกิจกรรมทางกายภาพ (Physical Activities) เป็นการกระทำที่ต้องอาศัยความแข็งแรง ทนทาน กระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว ซึ่งทำให้ร่างกายต้องออกแรงหรือใช้พลังงาน

5. การเคลื่อนไหวอย่างมีทักษะ (Skilled Movements) เป็นการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาทักษะเพื่อปฏิบัติการที่มีความซับซ้อน

6. การสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา (Non-Discursive Communication) เป็นการสื่อสารผ่านการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งหมายรวมถึงการแสดงออกและการปรับเปลี่ยนการแสดงออกทางใบหน้าด้วย

กมลวรรณ ตังธนกานนท์ (2557 : 30) ได้สังเคราะห์ลำดับขั้นของกระบวนการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับรู้และการปฏิบัติพื้นฐาน คือ การตอบสนองสิ่งเร้าโดยอัตโนมัติ การรับรู้ใส่ใจต่อสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการปฏิบัติอย่างง่าย ไม่ต้องอาศัยการเรียนรู้

2. การเตรียมความพร้อมและการเลียนแบบ คือ การเตรียมพร้อมในการปฏิบัติตลอดจนการทำตามตัวแบบหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติต่าง ๆ การปฏิบัติในขั้นตอนนี้จะยังไม่เป็นอัตโนมัติและยังไม่ราบรื่นนัก

3. การฝึกปฏิบัติ คือการปฏิบัติอย่างซ้ำ ๆ การปฏิบัติในขั้นตอนนี้จะค่อยเป็นไปอย่างอัตโนมัติและราบรื่นมากขึ้น

4. การปฏิบัติด้วยความชำนาญ คือ การปฏิบัติอย่างคล่องแคล่ว แม่นยำ ชำนาญ การปฏิบัติในขั้นตอนนี้จะเป็นอัตโนมัติและราบรื่น

5. การปรับเปลี่ยนหรือสร้างทักษะปฏิบัติ คือ การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการตามสถานการณ์ หรือสร้างปฏิบัติการขึ้นใหม่

ฝึก ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ หมายถึง ทำ (บอก แสดง หรือปฏิบัติ) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ จนเป็นหรือมีความชำนาญ และคำว่า ปฏิบัติ หมายถึง ดำเนินการตามระเบียบแบบแผน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 751, 647)

วีระ ไทยพานิช (2553 : 15) กล่าวว่า การปฏิบัติ (Practice) คือ การปฏิบัติจริงในสิ่งที่เรียนมาซึ่งการปฏิบัติบ่อย ๆ ก็จะเป็นการกระทำซ้ำๆ จุดมุ่งหมายสำคัญของการฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ เพื่อลงมือกระทำจริงและเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

สรุปได้ว่า เทคนิคการสอนโดยใช้การฝึกและปฏิบัติ หมายถึง กลวิธีที่ครูใช้ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนได้ทำ แสดงหรือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญในสิ่งที่ได้ฝึก วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ มีหลายประการที่สำคัญได้แก่

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง ทำให้เข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ดีขึ้น
2. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะและเกิดการเรียนรู้ที่คงทนมากยิ่งขึ้น
3. เพื่อลดความเบื่อหน่ายและสร้างความตื่นตัวให้กับผู้เรียนเรียน
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้ประเมินตนเองว่าทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายได้หรือไม่
5. เพื่อให้ครูผู้สอน สามารถประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการสังเกตผลงานของผู้เรียนที่ได้จากการฝึกปฏิบัติ
6. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะและเกิดความชำนาญในสิ่งที่ได้ฝึกปฏิบัติ ซึ่งเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในสิ่งที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น
7. เพื่อเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง เช่นในกรณี "เพื่อนสอนเพื่อน" เป็นต้น และก่อให้เกิดความสามัคคีมากยิ่งขึ้น

การสอนทักษะ เป็นลักษณะของพฤติกรรม ที่แสดงถึงความสามารถในการแสดงออกได้ต่อเนื่องกัน หรือการประสานสัมพันธ์กันของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย หรือความคิดที่ได้ตอบสนองปัญหาอย่างคล่องแคล่ว องค์ประกอบที่จำเป็นในการเรียนการสอนทักษะการปฏิบัติ ได้แก่ ผู้เรียน ที่ต้องมีความพร้อมด้านวุฒิภาวะ ประสบการณ์ และแรงจูงใจ ผู้สอน ต้องศึกษาภูมิหลังเพื่อฝึกฝนทักษะที่ขาดให้สมบูรณ์ และส่งเสริมด้านทักษะที่มีอยู่แล้วให้มีความชำนาญมากขึ้น นอกจากนี้เครื่องดนตรี ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีความพร้อม

สรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัตินั้น ครูต้องใช้กลวิธีต่างๆ เพื่อให้การฝึกและปฏิบัติเกิดผลมากที่สุด เทคนิคที่สำคัญ ได้แก่ ครูต้องสังเกตการฝึกและปฏิบัติของผู้เรียน และพร้อมที่จะช่วยเหลือทันทีที่นักเรียนมีปัญหาหรือเกิดข้อสงสัย รวมทั้งให้คำแนะนำ คำอธิบายหรือผลป้อนกลับเกี่ยวกับผลการฝึกและปฏิบัติของนักเรียน นอกจากนี้ กิจกรรมที่ครูฝึกต้องเป็นกิจกรรมที่ทำท่ายและหลากหลายและครูต้องใช้คำถามกระตุ้นอย่างสม่ำเสมอการฝึกทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพต้องมีกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. การเตรียมตัว โดยทำจิตใจให้แจ่มใส สดชื่น เบิกบาน มีความตั้งใจฝึกฝน มีเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพ มีสถานที่ที่เหมาะสมในการฝึกซ้อม มีสุขภาพแข็งแรง และมีทัศนคติที่ดีต่อการฝึกทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรี
2. วิธีการฝึกปฏิบัติควรฝึกจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม เน้นความแม่นยำในสภาพที่เป็นจริงให้มากที่สุด โดยคำนึงถึงคุณภาพการฝึก และมีการประเมินความก้าวหน้าของการฝึกเป็นระยะ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการฝึกครั้งต่อไป ความสำคัญของทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีส่งผลทำให้ การศึกษาวิชาดนตรีเป็นการศึกษาที่สมบูรณ์ ในส่วนของผู้เรียน การปฏิบัติเครื่องดนตรีจะช่วยทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ เป็นส่วนสำคัญช่วยทำให้เกิดความเข้าใจสาระดนตรีได้ดียิ่งขึ้น โดยที่เนื้อหาสาระดนตรีจะถูกสอนผ่านทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรี การจัด การเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนปฏิบัติเครื่องดนตรีจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาดนตรี

ทฤษฎีการเรียนรู้กับการสอนดนตรี

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2561 : 81-88) การสอนดนตรีไม่ว่าในลักษณะใด ย่อมมีหลักการที่ผู้สอนยึดเป็นแนวปฏิบัติ การศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ย่อมช่วยให้การสอนดนตรีมีประสิทธิภาพขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สอนจะมีความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถจัดการสอนดนตรีให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น

1. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม

สุธาสนี หาญชนะ (2560 : 25) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) อธิบายการเรียนรู้โดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองเป็นหลัก ซึ่งเป็นไปในหลายลักษณะ เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้แบบ Classical Conditioning หรือ Operant Conditioning เป็นต้น ทฤษฎีเหล่านี้อธิบายการเรียนรู้โดยกล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อใช้สิ่งเร้าเป็นตัวชี้แนะ หรือจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ต้องการออกมา รายละเอียดของแต่ละทฤษฎีแตกต่างกันออกไป แต่สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นในสภาพของการวางเงื่อนไข โดยมีการใช้การเสริมแรง การให้รางวัล และการลงโทษ อันเป็นตัวกำหนดให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่ต้องการออกมา ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด ทั้งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปและตัวเสริมแรงที่มาช่วยให้เกิดการเรียนรู้ นักจิตวิทยาคนสำคัญในกลุ่มพฤติกรรมนิยม ได้แก่ พาฟลอฟและวัตสัน ผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม และสกินเนอร์ สิ่งที่ได้จากทฤษฎีเหล่านี้ คือ ในการเรียนการสอนดนตรี ครูควรใช้การเสริมแรงซึ่งอาจเป็นรางวัลในรูปแบบต่างๆ กับผู้เรียน เมื่อผู้เรียนปฏิบัติสิ่งที่ผู้สอนมุ่งหวังไว้ได้ นอกจากนี้การเรียนการสอนดนตรี ควรคำนึงถึงตัวผู้เรียนเป็นหลักว่า ผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้สิ่งใดได้ มิฉะนั้นถ้าพยายามเกินความสามารถของผู้เรียน แม้พยายามใช้การเสริมแรงหรือสร้างแรงจูงใจอย่างไร ก็ไม่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งนั้นๆ ได้ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติสิ่งใดๆ ได้แล้วควรให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนสิ่งนั้นๆ เสมอๆ เพื่อป้องกันการลืม พยายามให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยให้ตอบสนองในหลายๆ รูปแบบจนผู้เรียนปฏิบัติถูกต้องจึงให้การเสริมแรง ทั้งนี้ผู้สอนควรจะมีหลักในการแนะนำผู้เรียนเป็นครั้งเป็นคราว มิฉะนั้นผู้เรียนอาจไม่สามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้องเลยก็เป็นได้ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจเรียนดนตรีอีกต่อไป

ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มนี้กล่าวถึง การลงโทษไว้ด้วยว่าอาจใช้หยุดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการได้ แต่ไม่ควรใช้เพราะการลงโทษมักไม่ช่วยให้ผู้เรียนหยุดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการอย่างถาวร เป็นเพียงการเก็บพฤติกรรมนั้นไว้ เพราะไม่ต้องการถูกลงโทษ แต่เมื่อใดที่มีโอกาสผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ออกมาเสมอ ดังนั้นควรใช้การให้รางวัล หรือการเสริมแรงเพื่อพฤติกรรมที่ต้องการและเพิกเฉยไม่สนใจกับพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ ดีกว่าใช้การลงโทษ อย่างไรก็ตามการลงโทษอาจใช้ได้บางกรณี ถ้าผู้สอนเห็นว่าจำเป็น นอกจากนี้ทฤษฎีในกลุ่มนี้ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนเห็นลักษณะที่คล้ายคลึงกันของบทเรียนหนึ่งกับบทเรียนที่จะเรียนต่อไปตัวอย่างของการนำทฤษฎีเหล่านี้มาใช้ในการเรียนการสอนดนตรี เช่น การสอนจังหวะควรเริ่มจากจังหวะที่ง่ายก่อน ในเรื่องอัตราจังหวะควรใช้อัตราจังหวะที่คล้ายคลึงกัน และควรให้ผู้เรียนที่สามารถปฏิบัติได้แล้ว แสดงให้ผู้อื่นฟัง เพื่อใช้สิ่งนี้เป็นตัวเสริมแรงให้กับผู้เรียนคนอื่นๆ เกิดการเรียนรู้มิใช่ให้คนที่ปฏิบัติไม่ดีแสดง

ให้ผู้ฟัง และบอกว่านี่คือสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ผู้นั้นเกิดความอับอายและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อวิชาดนตรี และผู้เรียนคนอื่นๆ ก็ได้เรียนรู้สิ่งที่ถูกต้อง

2. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม

สุธาสินี หาญชนะ (2560 : 26) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยม (Cognitivism) อธิบายการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการสร้างแนวคิดหรือความเข้าใจเพื่อใช้แทนประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่ตนได้ประสบมา ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความคิด กระบวนการคิดหาเหตุผล รวมไปถึงตัวแปรอื่นๆ เช่น การตั้งใจ พันธุกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีมาก่อน เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ลึกซึ้ง ดังนั้น ในบางโอกาสการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นในบุคคลหนึ่งแล้ว โดยที่บุคคลนั้นไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมใดๆ ให้ปรากฏ (Latent Learning) การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันที ซึ่งเรียกว่าการเรียนรู้แบบหยั่งเห็น (Insight Learning) อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์เดิมและความสามารถในการคิดหาเหตุผลของบุคคลนั้น

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มนี้พัฒนามาจากจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) มีกำเนิดในประเทศเยอรมันนี้ นักจิตวิทยาคนสำคัญในกลุ่มปัญญานิยม ได้แก่ บรูเนอร์ ออสซูเบล หลักการสำคัญของเกสตัลท์ คือ การเรียนรู้ที่เน้นส่วนรวมทั้งหมดมากกว่าส่วนย่อย โดยให้ความสำคัญกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในสองลักษณะ คือ เกิดจากการรับรู้ และเกิดจากการหยั่งเห็นดังได้กล่าวแล้ว สาระสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มปัญญานิยม พอสรุปได้ คือ

1. การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีโอกาสรับรู้สิ่งนั้นอย่างเด่นชัด เนื่องจากแต่ละคนมีประสบการณ์เดิมต่างกัน การรับรู้สิ่งใหม่อาจไม่เป็นไปในลักษณะที่ผู้สอนต้องการ จึงจำเป็นที่ผู้เรียนและผู้สอนควรมีความเข้าใจตรงกันเสียก่อนว่าต้องการเรียนรู้สิ่งใด ทั้งนี้รวมถึงการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ในสิ่งที่มุ่งประสงค์ไว้

2. การเรียนรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นผลรวมของประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ของผู้เรียน ฉะนั้นผู้สอนควรจัดสภาพการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นจุดเริ่มต้นโดยชี้ให้ผู้เรียนเห็นความคล้ายคลึงหรือความเหมือนของประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่

3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องสัมพันธ์ ผู้เรียนจะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้โดยการเชื่อมโยงกับสิ่งที่ตนมีประสบการณ์มาแล้ว ดังนั้นผู้สอนควรทราบว่าผู้เรียนมีประสบการณ์เดิมอะไรมาบ้าง และใช้ประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่ที่จะเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้

4. เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง แม้ในบางครั้งประสบการณ์ใหม่ๆ จะไม่สมบูรณ์แบบ แต่ผู้เรียนก็สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นได้ เนื่องจากผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์เดิมที่ตนมีอยู่มาช่วยให้ประสบการณ์ใหม่สมบูรณ์แบบ และเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้

จากสาระสำคัญนี้ เห็นได้ชัดว่าประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นรากฐานสำคัญในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เปรียบเหมือนดังว่าประสบการณ์เดิมและลักษณะส่วนรวมและประสบการณ์ใหม่เป็นลักษณะส่วนย่อยที่จะเพิ่มเข้าไปในส่วนรวม ดังนั้นการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จึงต้องเชื่อมโยงมาถึง

ประสบการณ์เดิมเสมอ เพราะหลักของเกสตัลท์เน้นการเรียนรู้จากส่วนรวมมาสู่ส่วนย่อย ตัวอย่างการนำความรู้ในกลุ่มปัญญานิยมมาใช้ในการสอนดนตรี เช่น

1. เมื่อต้องการสอนเรื่อง ลักษณะของบันไดเสียงไมเนอร์ควหาเพลงต่างๆ ที่ใช้บันไดเสียงไมเนอร์มาให้ผู้เรียนร้องหรือฟัง เพื่อให้ผู้เรียนรู้บันไดเสียงไมเนอร์ได้อย่างชัดเจน อาจมีการเปรียบเทียบกับบันไดเสียงเมเจอร์บ้าง

2. เมื่อจะสอนเรื่องอัตราจังหวะ 6/8 ผู้สอนควรรู้ว่าผู้เรียนมีความรู้เรื่องอัตราจังหวะ 2/4 ไหน่ ประจุ ตัวเข้บ้ตหนึ่งขึ้นมาแล้ว เป็นต้น

3. การเรียนรู้เรื่องอัตราจังหวะเพลงไทย ควรเริ่มด้วยการฟังเสียงฉิ่งให้เป็นเสียงก่อน เพราะฉิ่งเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นหลักในการกำหนดอัตราจังหวะเพลงไทย เนื่องจากดนตรีเป็นโสตศิลป์รับรู้โดยโสตประสาท ต่างไปจากพวกทัศนศิลป์ที่รับรู้โดยการมองเห็นด้วยตา แนวคิดเกี่ยวกับดนตรีจึงมีการเปลี่ยนรูปเป็นสัญลักษณ์ดนตรี หรือภาษาดนตรีเพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดตามแนวความคิดทางด้านเสียงออกมาในรูปของสัญลักษณ์ที่รับรู้ด้วยตา ดังนั้นในการเรียนการสอนดนตรีจึงควรคำนึงถึงกระบวนการถ่ายทอดแนวความคิดของเสียงออกมาเป็นภาษาดนตรี เพื่อให้ผู้เรียนได้แนวคิดทั้งทางด้านเสียงและด้านสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียง โดยควรคำนึงเสมอว่า ดนตรีเป็นเรื่องของเสียง ดังนั้นการเรียนการสอนควรเริ่มจากเสียงก่อนที่กล่าวถึงสัญลักษณ์ของเสียงหรือตัวโน้ต

3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญาสังคม

สุธาสนี หาญชนะ (2560 : 28) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมโดยกล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบกายของมนุษย์ โดยทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลต่อกันและกันเสมอ การเรียนรู้เกิดขึ้นได้โดยการสังเกต (Observational learning) หรือการเรียนรู้แบบจากตัวแบบ (Modeling) ในกรณีนี้สิ่งแวดล้อมมีความหมายกว้างขวางมาก อาจหมายถึงมนุษย์ด้วยกันเอง เช่นในกรณีของผู้สอนเป็นตัวอย่างสำหรับผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอนหรืออาจหมายถึงสิ่งอื่นๆ ได้ทั้งสิ้น เช่น โทรทัศน์ หนังสือ คอมพิวเตอร์ หรือสื่ออื่นๆ ที่มีบทบาทเป็นตัวแบบในขณะที่ผู้เรียนสังเกตเฝ้ามอง หรือรับรู้ ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญาสังคม

ในกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้ ผู้เรียนมิใช่สังเกตและลอกเลียนแบบจากตัวแบบทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ผู้เรียนซึ่งมีปัญหาจะใช้ความคิดวิเคราะห์ในการเรียนรู้ หรือลอกเลียนแบบบางสิ่งบางอย่างที่ตนรับรู้ หรือต้องการรับรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน เมื่อผู้เรียนรับรู้แล้ว ในเวลาต่อมาเมื่อต้องการแสดงถึงการเรียนรู้นั้นๆ จึงแสดงออกมาในกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้จึงเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้สิ่งเร้า การจดจำสิ่งเร้าที่เรียนรู้ และการแสดงพฤติกรรมดังที่เรียนรู้มา ด้วยเหตุที่การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือแรงจูงใจ ถ้าตัวแบบหรือสิ่งเร้าสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนได้ การเรียนรู้อย่อมเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักจิตวิทยาคนสำคัญในกลุ่มปัญญาสังคมได้แก่ บันดูรา ผู้ซึ่งได้ศึกษาวิจัยทดลองตามทฤษฎีนี้ทำให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป สารสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญาสังคมพอสรุปได้ ดังนี้

1. ตัวแบบควรแสดงพฤติกรรมหลายๆ ครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนสังเกต รับรู้ จดจำ พฤติกรรมหรือแนวคิดที่ตัวแบบต้องการสอน

2. การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพถ้ามีการอธิบาย ชี้แจง ควบคู่ไปกับตัวอย่างแต่ละตัวอย่าง โดยมีการบอกจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ชัดเจน โดยการกำหนดเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
3. ชี้แนะหรือแนะนำขั้นตอนในการเรียนรู้ หรือการสังเกต เพื่อให้ผู้เรียนมีวิธีคิด หรือเรียนรู้อย่างเป็นลำดับขั้น ทำให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ให้การเสริมแรงเมื่อผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเลียนแบบได้ถูกต้องเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนตั้งใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมที่เรียนรู้ไป เพื่อประเมินการเรียนรู้หรือเลียนแบบ ถ้าการเรียนรู้ไม่ประสบผล ควรมีการแก้ไขปัญหาที่กระบวนการ หรือตัวผู้เรียนแล้วแต่กรณีของปัญหาที่เกิดขึ้น
6. การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้แม้ไม่มีการแสดงพฤติกรรมออกมา การเรียนรู้เน้นที่พฤติกรรมภายในมิใช่เฉพาะพฤติกรรมการแสดงออกเท่านั้น
7. ความตั้งใจในการเรียนรู้ ความคาดหวังในความสามารถของตนเอง และการรู้จักประเมินตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญนอกเหนือไปจากการจูงใจ หรือการเสริมแรง ที่ทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีมีประสิทธิภาพ

สรุปสิ่งที่ได้จากทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญาสังคม ในการเรียนการสอนดนตรีอย่างเด่นชัด คือ การนำมาใช้ในทักษะการสอนดนตรี เนื่องจากการเรียนทักษะจำเป็นต้องเรียนรู้จากตัวอย่าง คือ ครูผู้สอน ดังนั้นในการสอนดนตรี ผู้สอนควรวางแผนการสอนอย่างดี คำนึงถึงการแสดงเป็นตัวอย่าง ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ถูกต้อง เพื่อผู้เรียนสามารถสังเกต รับรู้ในสิ่งที่ดีและถูกต้อง นอกจากนี้ควรมีการอธิบายที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงกระบวนการต่างๆ อย่างถ่องแท้ ชัดเจน โดยในกระบวนการเรียนการสอนควรมีการเสริมแรงให้ถูกเวลา เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้กับผู้เรียน และให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อประเมินผล ถ้ามีสิ่งใดผิดพลาดควรมีการแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป อย่างไรก็ตามผู้สอนควรระลึกเสมอว่าการเรียนรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิด มิใช่เกิดจากการสังเกตเท่านั้น ดังนั้น ผู้เรียนอาจไม่สามารถปฏิบัติทักษะต่างๆ ได้ แม้จะสังเกตเห็นก็ตาม เนื่องจากทักษะหรือการปฏิบัติอาจจะยากเกินการรับรู้ในกระบวนการทางความคิด หรือผู้เรียนไม่สามารถจดจำสิ่งต่างๆ ที่ผู้สอนปฏิบัติให้ดูได้โดยตลอด เพราะความละเอียดอ่อนของสาระวิชา สิ่งเหล่านี้และปัจจัยหรือสิ่งเร้าอื่นๆ เป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดปัญหาในกระบวนการเรียนรู้ ตัวอย่างของการนำทฤษฎีกลุ่มปัญญาสังคมมาใช้ในการเรียนการสอนดนตรี เช่น

1. ในการสอนทักษะ ผู้สอนแสดงการปฏิบัติทักษะให้ผู้เรียนได้เห็น และซักถามอธิบายถึงการบรรเลงในเรื่องต่างๆ จากนั้นผู้เรียนเริ่มบรรเลงโดยพยายามเลียนแบบผู้สอนโดยใช้ความคิดของตนเองเป็นพื้นฐานในการแปลความหมาย และใช้ทักษะของตนในการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการต่างๆ ที่ได้จากการเรียนรู้ทั้งหมด
2. ในการสอนวรรณคดีดนตรี ผู้สอนให้ผู้เรียนวิพากษ์การแสดงดนตรี โดยให้หัวข้อต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา แล้วร่วมกันอภิปรายเรื่องราวต่างๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ลักษณะเช่นนี้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ โดยใช้การสังเกตเป็นหลัก ในการอภิปรายผู้สอนจึงชี้ประเด็นสำคัญๆ เพิ่มเติม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ ดีขึ้น

ลักษณะการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมนี้ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เนื่องจากเป็นกระบวนการของการสังเกต ผู้สอนจึงเตรียมตัวให้พร้อมในการสอน และควรแสดงพฤติกรรมที่ดี เหมาะสมถูกต้องเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลียนแบบได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมโดยตลอด

4. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม

สุธาสิณี หาญชนะ (2560 : 29) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้เรียนในการเรียนรู้มากที่สุด โดยกล่าวว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อผู้เรียนมีส่วนในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ในกระบวนการเรียนการสอนผู้เรียนสามารถเลือกเรียนสิ่งต่างๆ ได้ตามความสนใจ โดยไม่มีการบังคับ การควบคุมให้เรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้เลือกสรรและกำหนดการเรียนรู้ ลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง มีอิสระในการคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้อย่างกว้างไกล รวมทั้งมีส่วนในการประเมินผลการเรียนรู้ได้ด้วย โดยรู้จักการตั้งหลักเกณฑ์ในการประเมินผลที่ถูกต้องเหมาะสม ด้วยบทบาทของผู้เรียนที่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนจึงสามารถเรียนรู้ได้ตามความสามารถของตนเอง ไม่จำเป็นที่จะเรียนรู้เรื่องเดียวกันในเวลาเดียวกัน ดังเช่นการเรียนรู้ในห้องเรียนทั่วไปตามสถานศึกษาต่างๆ ที่เรียกว่า ระบบโรงเรียน

บทบาทของผู้สอนย่อมเปลี่ยนไปจากบทบาทเดิมตามรูปแบบการสอนที่คุ้นเคยปฏิบัติกันผู้สอนเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือ (Facilitator) ได้แก่ การช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปตามแนวทางที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ทำให้การเรียนมีความหมายน่าสนใจสำหรับผู้เรียนเป็นผู้สร้างบรรยากาศให้การเรียนรู้เกิดขึ้นในความรู้สึกของผู้เรียน มิใช่เป็นการเรียนรู้เพื่อสาระเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ เน้นเจตพิสัยเทียบเท่าพุทธิพิสัย ไม่บังคับขู่เข็ญผู้เรียนไม่ว่าสถานการณ์ใด ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักแนวทางการประเมินผลด้วยตนเองอย่างมีหลักเกณฑ์ และให้ผู้เรียนคำนึงถึงความเป็นตัวของตัวเอง โดยยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จะเรียนรู้ความต้องการของผู้อื่นที่อาจแตกต่างจากความรู้สึกของตนเองได้

นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มมนุษยนิยม ได้แก่ มาสโลว์ โรเจอร์ และคอมบัส สาระสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยมพอสรุปได้ ดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ภาพอันดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสบายใจ มั่นใจ วางใจที่จะเรียนรู้ด้วยความรู้สึกรู้ความต้องการของผู้เรียนเอง ไม่มีความกลัวเกรงผู้สอน

2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นพบ เรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเองตามความสนใจ สมัครใจ ไม่มีการบังคับ โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนด้วยตนเอง มิใช่การบังคับขู่เข็ญ

3. ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือ แนะนำ ให้กำลังใจ ช่วยให้ผู้เรียนมีความสบายใจในการเรียน เกิดแรงจูงใจภายในที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง รู้จักใฝ่หาความรู้ไปตลอดชีวิต

4. ประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้ช่วยเหลือให้ผู้เรียนตระหนักถึงการประเมินผล รู้จักการสร้างหลักเกณฑ์สำหรับการประเมินผล มีความเข้าใจและประเมินผลตนเองด้วยความซื่อสัตย์ยุติธรรม

5. เห็นความสำคัญของตนเองเท่าเทียมกับสำคัญของผู้อื่น รู้จักยอมรับในความ เป็นเอกัตบุคคล เคารพ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเหตุผลในการถกเถียงแสดงความคิดเห็นมิใช่ถือ

ว่าความคิดเห็นของตนถูกต้องเหมาะสมที่ทุกคนจำเป็นต้องยอมรับเสมอไป สิ่งที่ได้จากทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม ในการเรียนการสอนดนตรีคือ การสอนดนตรีโดยให้อิสระกับผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง สร้างสรรค์งานดนตรีตามความคิดจินตนาการของตนเอง หรือในการสอนทักษะดนตรีซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนอยู่แล้ว ผู้สอนสามารถนำหลักการของทฤษฎีนี้มาใช้ได้อย่างดี ได้แก่ การให้ผู้เรียนเลือกศึกษาเพลงด้วยตนเอง โดยผู้สอนคอยเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำโดยไม่ขู่เข็ญ ดุว่า ว่ากล่าวผู้เรียน ตรงกันข้ามกับผู้สอนควรหากกลยุทธ์วิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยความสนใจและชี้แนะให้ผู้เรียนเข้าใจ มีหลักในการประเมินผลการปฏิบัติทักษะดนตรีด้วยตนเองอย่างถูกต้อง ยุติธรรมไม่เข้าข้างตนเอง

ตัวอย่างของการนำทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยมมาใช้ในการเรียนการสอนดนตรี เช่น

1. ในการสอนทักษะดนตรี ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกบทเพลงที่ใช้ในการเรียนด้วยตนเอง โดยกำหนดเกณฑ์ร่วมกันถึงความยากง่ายของเพลง กำหนดเกณฑ์การประเมินร่วมกันและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. ในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทยสมัยต่างๆ ด้วยตนเอง โดยให้ช่วยกันร่วมกำหนดหัวข้อในการศึกษาในรายละเอียด รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การประเมินผลไว้ล่วงหน้า ผู้สอนคอยให้ความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา และคอยแนะนำแหล่งค้นคว้า เมื่อทำรายงานเสร็จสมบูรณ์และนำเสนอในชั้นเรียน ผู้เรียนทุกคนร่วมกันประเมินผล เนื่องจากดนตรีเป็นวิชาเชิงศิลปะ สามารถสร้างสรรค์ได้ในหลายลักษณะ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความพอใจของตนในกรอบวิชาต่างๆ จัดว่าเป็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม และควรมีการกำหนดรายละเอียดที่เน้นการเรียนรู้โดยผู้เรียนเองให้มากในกระบวนการเรียนการสอน และลดบทบาทของผู้สอนลง ซึ่งควรมีการเตรียมความพร้อมผู้เรียนด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้การสอนดนตรี แต่ละทฤษฎีมีแนวทางเฉพาะที่เหมาะสมกับผู้เรียนแตกต่างกัน ครูดนตรีมักใช้การผสมผสานหลายหลากทฤษฎีเข้าด้วยกันเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของการเรียนรู้และความสามารถของผู้เรียนมากที่สุด สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนดนตรี ดังนี้

1. เกี่ยวกับเรื่องของการจัดประสบการณ์ดนตรีให้มีระบบระเบียบ เช่นจากแนวความคิดต่างๆ ไปสู่แนวคิดที่สลับซับซ้อน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้สาระดนตรีอย่างเป็นลำดับขั้น ซึ่งเป็นผลให้การเรียนการสอนดนตรีดำเนินไปอย่างมีความหมาย ผู้เรียนสามารถพัฒนาแนวคิดทางดนตรีไปได้อย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กัน

2. เกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนทำให้ผู้เรียนมีแนวคิดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียน ซึ่งทำให้ผู้เรียนสนใจเรียนดนตรีมากขึ้น

3. ควรใช้เทคนิควิธีสอนหลายวิธีเพื่อเป็นการจูงใจผู้เรียน

4. กระบวนการเรียนการสอนดนตรีควรเป็นกระบวนการของการเรียนรู้เกี่ยวกับเสียงก่อนการเรียนรู้เกี่ยวกับสัญลักษณ์ของเสียง

5. การเรียนการสอนดนตรีควรคำนึงถึงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นสำคัญ

6. ควรให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิบัติดนตรีเพื่อสร้างความเข้าใจเนื้อหาและทักษะดนตรี

7. การเสริมแรงช่วยให้การเรียนรู้ดนตรีมีประสิทธิภาพได้
8. การวัดผลการเรียนดนตรี ควรใช้เทคนิควิธีหลายๆ แบบเพราะบางครั้งผู้เรียนอาจเรียนรู้สาระดนตรี แต่ไม่ได้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่เด่นชัด เช่นในเรื่องของความซาบซึ้ง
9. ควรยอมรับในความรู้ความสามารถของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดการเรียนรู้ และการประเมินผล
10. ไม่มีทฤษฎีการเรียนรู้ใดที่นำมาประยุกต์กับการเรียนการสอนดนตรีได้ดีที่สุด ทั้งนี้เพราะผู้เรียนมีประสบการณ์ที่ต่างกัน การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพอาจได้รับการประยุกต์มาจากหลายทฤษฎี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้สอนจะพิจารณาว่าอะไรเหมาะสมกับผู้เรียนที่สุดและใช้สิ่งนั้นเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนดนตรี ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเรียนดนตรีด้วยความสนใจ มีความหมาย และเจตคติที่ดีต่อวิชาดนตรี

สรุปได้ว่า ในการสอนดนตรี ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสุนทรียภาพและความซาบซึ้งในดนตรีแก่ผู้เรียน ซึ่งสุนทรียภาพในดนตรีเป็นการรับรู้ในคุณค่าความงาม ความไพเราะของเสียงดนตรีอันเป็นความรู้สึที่เกิดจากการรับรู้ สัมผัสกับความงามของเสียงดนตรีโดยตรงของแต่ละบุคคล จนเกิดเป็นสุนทรียประสบการณ์ ส่วนความซาบซึ้งในดนตรี คือ ความรู้สึกดื่มด่ำในสุนทรียะรสของดนตรีที่เกิดขึ้นจากการฟังด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเป็นความรู้สึกของแต่ละบุคคล ซึ่งมีไม่เท่ากันและไม่สามารถสอนได้ แต่สามารถแนะแนวทางให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งได้ด้วยตนเอง องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของความซาบซึ้งในสุนทรียะ รสชาติของดนตรี ได้แก่ ดนตรีที่เป็นสุนทรียะวัตถุ ผู้ฟังที่มีความรู้ ความเข้าใจในดนตรีพอสมควร และการฟังหรือ ประสบการณ์ทางดนตรี ซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญา ดังนั้นความซาบซึ้งจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในความรู้สึกโดยผ่านกระบวนการทางปัญญา ซึ่งสุนทรียภาพเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่ความซาบซึ้งในดนตรี แสดงให้เห็นว่า สุนทรียภาพและความซาบซึ้งในดนตรีเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมาก ที่นำไปสู่การรับรู้และดื่มด่ำกับคุณค่าความงาม ความไพเราะของดนตรีอันเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะของแต่ละบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ หรือบรรเลงดนตรีด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งยังส่งผลต่อคุณภาพ ความไพเราะและอรรถรสของการบรรเลงดนตรีอีกด้วย

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพทางดนตรี

สุกรี เจริญสุข (2540 : 18) อธิบาย ทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพทางดนตรี 3 แนวทาง คือ ทฤษฎีความเหมือน ทฤษฎีความแตกต่าง และทฤษฎีความเป็นฉันทัน ดนตรีเป็นความไพเราะของเสียง อาศัยการเรียนรู้จากความเหมือน พัฒนาไปสู่ความแตกต่าง และความเป็นฉันทันที่เป็นแก่นแท้ทางวัฒนธรรมจากทฤษฎีพัฒนาสุนทรียภาพทางดนตรีทั้ง 3 แนวทาง นำมาใช้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางดนตรีได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทฤษฎีการเลียนแบบ เป็นกระบวนการที่ได้จะต้องได้ยินเสียงดนตรี ได้เห็นและได้สัมผัสแล้วลอกเลียนให้เหมือนแบบ แบบในที่นี้หมายถึงครู
2. ทฤษฎีการทำซ้ำ เป็นการฝึกทักษะจนเกิดความแม่นยำ หรือเกิดความชำนาญ จนสามารถควบคุม กำกับ และจัดการทักษะทางดนตรี ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ทฤษฎีการแหกคอก เกิดจากการทำซ้ำจนเกิดความเบื่อหน่าย ต้องเปลี่ยนแปลง เพื่อจะสร้างสิ่งใหม่ แสวงหาสิ่งใหม่ในบางส่วน

4. ทฤษฎีทางเทวตา เป็นการสร้างสรรค์ผลงานด้านทักษะที่สมบูรณ์ บนพื้นฐานความถูกต้องและแม่นยำเป็นของตัวเอง

5. ทฤษฎีความเป็นฉันทน์ เป็นการแสดงออกทางผลงาน ซึ่งเป็นหัวใจของงานศิลปะและเป็นผลงานของคนตรี

สรุปแนวคิด ทฤษฎีนี้ เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านดนตรีไทย ที่นำมาใช้ในการพัฒนานักเรียนนั้น โดยลักษณะเฉพาะของวิชาดนตรีไทยที่เน้นทักษะการปฏิบัติ นับได้ว่า ครูผู้สอนยังคงมีความสำคัญจำเป็นตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบ ที่ครูผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ทฤษฎีการทำซ้ำ ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกฝนจนขึ้นใจ จนเกิดทักษะทางดนตรีที่มีความคงทน หลังจากนั้นครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้คิดสร้างสรรค์ทางดนตรี ตามทฤษฎีการแหกคอกเพื่อให้ผู้เรียนได้แสวงหาและสร้างสิ่งใหม่ทางดนตรี สามารถสร้างสรรค์ผลงานด้านทักษะที่สมบูรณ์บนพื้นฐานความถูกต้องและแม่นยำเป็นของตัวเอง

การถ่ายทอดดนตรีไทย

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทย หรือการบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ยังขาดรูปแบบ (format) ที่ชัดเจนและมีความเหมาะสมในการศึกษา เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ถูกต้องครอบคลุมพร้อมทั้งการนำเสนอผลการศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทย เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาการถ่ายทอดเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ มีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะการถ่ายทอดดนตรีไทย

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2561) กล่าวว่าลักษณะการถ่ายทอดดนตรีไทยในอดีตเป็นการถ่ายทอดแบบท่องจำ ถือเป็นเอกลักษณ์ใน วัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีไทย ซึ่งไม่มีการใช้ตัวโน้ตในการจดจำทำนองเพลงต่างๆ และจะเป็นการถ่ายทอดในลักษณะที่ครูผู้ทำการถ่ายทอดได้ทำการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัวกับผู้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม การถ่ายทอดดนตรีไทยจึงเป็นวัฒนธรรมการถ่ายทอดที่ให้ความสำคัญในเรื่องของความตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนและความอดทนในการฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะในการบรรเลง ที่เชี่ยวชาญมากขึ้นรวมถึงเป็นกระบวนการที่มีการถ่ายทอดเรื่องคติความเชื่อ วิถีชีวิตและการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมในฐานะนักดนตรีและความเป็นคนไทยแก่ศิษย์ผู้รับการถ่ายทอด ได้รับการเรียนรู้ไปพร้อมกัน ในด้านรูปแบบการถ่ายทอดจะเป็นการถ่ายทอดในลักษณะของบ้านดนตรี ที่ผู้เรียนต้องฝากตัวเข้าเป็นศิษย์อาศัยกินอยู่หลับนอนในบ้านครูและคอยดูแลปรนนิบัติครูเพื่อแลกความรู้การถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยจะอยู่ในรูปแบบของมุขปาฐะ ซึ่งก็คือการบอกเล่าให้จำทำให้ดูแล้วทำตาม สังเกต จำแบบ (ครูพักลักจำ) และสถานที่ให้ความรู้หรือศูนย์รวมแหล่งความรู้นั้นจะมีอยู่ 3 แหล่งด้วยกัน คือบ้าน วัด และวัง ต่อมาเมื่อมีการให้การศึกษาตามอย่างของตะวันตก สถานศึกษาเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคม เนื่องจากการตั้งโรงเรียนขึ้น ทำให้มีการจัดหลักสูตรและการสอนอย่างเป็นระบบ ประชาชนทั่วไปเริ่มมีโอกาสได้เล่าเรียนดนตรีมากกว่าในยุคก่อนๆ รูปแบบการศึกษาแบบบ้าน วัด และวัง เริ่มกลายรูปแบบมาเป็นการศึกษาในสถาบันการศึกษามากขึ้น สำหรับ

ดนตรีไทยหลายโรงเรียนให้ความสนใจพัฒนาการเรียนการสอนเป็นเรื่องราว สามารถออกแสดงในงานต่างๆ ได้และมีการแข่งขันเพื่อแสดงฝีมือมาโดยตลอด ทำให้มาตรฐานดนตรีไทยสูงขึ้น บ้านดนตรีเป็นสถาบันดนตรีที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด แม้ว่าจะลดความสำคัญลง มีจำนวนไม่มากนักในปัจจุบัน เนื่องจากการพัฒนาของระบบโรงเรียน แต่บ้านดนตรีที่มีการสืบทอดการเรียนการสอนยังคงเป็นแหล่งเรียนดนตรีไทยและเป็นที่ยอมรับ เช่น บ้านดุริยประณีต บ้านโตสง่า สำหรับวังนั้นลดความสำคัญลงไปอย่างมาก ปัจจุบันมีเพียงวังคลองเตยหรือตาดหน้ากล้วยเนิน ที่ยังคงสืบทอดการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์

พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ (2550) กล่าวว่า การบรรเลงดนตรีไทยใช้บรรเลงด้วยความจำไม่ใช่โน้ต เพราะฉะนั้นการเรียนการสอนในขั้นต้น จึงเริ่มสอนด้วยภาคปฏิบัติอย่างเดียว ส่วนทฤษฎีไปสอนเอาตอนที่ปฏิบัติได้คล่องแล้วการเริ่มเรียน จะเริ่มเรียนในวันพฤหัสบดี เพราะถือว่าวันพฤหัสบดีเป็นวันครู ผู้ที่จะเรียนดนตรีจะต้องหาดอกไม้ธูปเทียนมาเคารพครูเป็นการฝากตัวเข้าศึกษา การที่จะเลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดใดก็เป็นความสำคัญอยู่ไม่น้อย เพราะเครื่องดนตรีแต่ละอย่างนั้นใช้อย่างต่างกัน บางอย่างก็ใช้ข้อ บางอย่างก็ต้องใช้กำลึงเป่า ถ้าหากศิษย์ผู้ที่จะเลือกเรียนเครื่องดนตรี เลือกสิ่งที่ไม่เหมาะกับร่างกายของตนผลก็จะไม่เป็นไปสมประสงค์ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะเลือกเรียนเครื่องดนตรีชนิดใด ขอจงได้พิจารณาอวัยวะของตัวเองว่าเหมาะกับเครื่องดนตรีชนิดนั้น แล้วจึงค่อยเลือกเรียนเครื่องดนตรีและเริ่มเรียนต่อไปในสมัยก่อนการเรียนดนตรีที่จะให้เป็นเร็วและเก่งต้องไปอยู่บ้านครูเรียนกันตั้งแต่เช้าจนเย็นต้องหมั่นผสมวงและฝึกซ้อม บางที่ตอนกลางคืนครูอาจเรียกมาสอนเพลงที่ท่านคิดขึ้นได้อย่างปัจจุบันทันด่วนก็มี ต้องท่องจำเพลงต่างๆ ให้แม่นยำ ฝึกหัดและปฏิบัติจนชำนาญไม่ต้องอาศัยเครื่องช่วยความจำแต่อย่างใด การต่อเพลงในสมัยก่อนอยู่ในวงจำกัด ผู้ที่มีได้เป็นศิษย์ของครูนั้นๆ ก็สามารถจะได้เพลงต่างๆ ของครู โดยเฉพาะบางเพลงเป็นเพลงที่หวงแหน เช่น เพลงเดี่ยว ครูจะต่อให้ทีละคนต่อกันอย่างเบาที่สุดได้ยินเฉพาะสองต่อสองกับศิษย์เท่านั้น และบางเพลงที่ชาวบ้านถือว่าเป็นมงคล เช่น เพลงนางหงส์ และเพลงที่บรรเลงในงานศพ จะต่อในบ้านไม่ได้ต้องไปต่อกันที่วัด เป็นต้น อาศัยความเอาใจใส่เพียรพยายามของผู้เรียน ความตั้งใจเมตตาถ่ายทอดวิชาให้อย่างจริงจังของครู ทำให้ผู้เรียนแทบทุกคนเป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียง ฝีมือเชี่ยวชาญ สามารถทำการสอนดนตรีแก่ศิษย์รุ่นหลังสืบต่อๆ กันมาได้จนทุกวันนี้ ซึ่งสอดคล้องกับการฝึกหัดดนตรีไทยของคุณหญิงขึ้น ศิลปบรรเลง กล่าวว่า แต่โบราณมาใช้การสั่งสอนด้วยความทรงจำ และปฏิบัติอย่างจริงจังจนเกิดความชำนาญ ทำนองของเพลงไทยอาจผิดเพี้ยนกันไปตามความนิยมและความสามารถของอาจารย์ผู้สอน โดยมากอาจารย์จะสอนศิษย์ตามภูมิลำเนาความสามารถและความฉลาดของศิษย์ แม้ผู้ใดมีความสามารถดีก็ได้ทำนองที่แปลกไพเราะและโดดเด่นพิสดารกว่าผู้ที่ไม่มีความสามารถ รวมทั้งความเฉลียวฉลาดที่แตกต่างกันแต่ส่วนใหญ่ยังคงรักษาไว้ซึ่งจังหวะและเสียงสำคัญ ผู้ที่มีฝีมือในการดนตรีควรนับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถ คือต้องมีความทรงจำเป็นอย่างดีเลิศ เพราะการดนตรีของไทยไม่มีเครื่องบันทึกเสียงชนิดใดจะบันทึกได้ละเอียด สำหรับเพลงซึ่งได้ประดิษฐ์ขึ้นเป็นทางพิเศษ ผู้ที่มีฝีมือในทางดนตรีไทยในสมัยก่อนเป็นผู้ที่ชื่อเสียงและได้รับความนิยมนิยมน้อยมาก การบรรเลงคนเดียวเรียกว่า “เดี่ยว” เป็นการประกวดฝีมือและประกวดทาง ซึ่งเทียบได้กับสำนวนโวหารของวรรณคดี ซึ่งเป็นการปฏิบัติอย่างพิสดาร ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ศรัทธาหรือเศร้าสลดตามไปด้วยนักดนตรีที่เชี่ยวชาญสามารถจำเพลงได้นับเป็นจำนวนพัน และสามารถประดิษฐ์เพลงได้

ด้วยปฏิภาณอันเลิศ การดนตรีของไทยมิได้ด้อยกว่าของต่างชาติ ซึ่งแม้จะมีผู้สามารถในการบันทึกโน้ตแบบสากล ก็มีอาจจะบันทึกเพลงชั้นสำคัญของไทยลงเป็นโน้ตที่ถูกต้องและถ่วงได้ ทั้งไม่มีวิธีการใดจะบันทึกให้ผู้อ่านโน้ตปฏิบัติได้ถูกต้องด้วยเพราะวิธีบรรเลงเครื่องดนตรีของไทยยากกว่าของสากลมาก

การฝึกหัดดนตรีไทยต้องมีการไหว้ครู ขาติไทยเป็นชาติที่มีความกตัญญูอย่างแรงกล้าการทำกิจการใดๆ ได้ ย่อมถือว่าต้องได้รับการแนะนำสั่งสอนจากครู แม้กระทั่งการเลียนแบบหรือลักจำมาก็ถือว่าต้องมีความเคารพต่อผู้ซึ่งเป็นผู้ประสิทธิ์เท่านั้น ในการเรียนศิลปะการดนตรีและการละคร ผู้เรียนต้องมีความเคารพในครูและมันอยู่ในกตัญญูโดยแท้จริง ครูซึ่งประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ประเพณีการเคารพนี้จึงเกิดขึ้นแม้ว่าครูจะล่วงลับไปแล้ว ศิษย์จะต้องนำดอกไม้ธูปเทียนไปขอรับการฝึกหัดเมื่อครูได้รับดอกไม้ธูปเทียนแล้วก็นำไปบูชาครูใหญ่ที่ล่วงลับไปแล้วเพื่อขออนุญาตรับตัวเข้าไปเป็นศิษย์ทำดังนี้สืบต่อๆ กันมา และเมื่อถึงปีก็มีพิธีอย่างใหญ่เป็นการพบปะระหว่างศิษย์ต่อศิษย์ และเป็นการขอขมาอภัยโทษที่ศิษย์ได้ล่วงเกินโดยมิได้ตั้งใจ ทั้งเป็นการขอพรเพื่อสุขสวัสดิ์แก่ตน พิธีไหว้ครูใหญ่นี้ต้องมีหัวหมู บายศรีและเครื่องสังเวยครบเพื่อถวายแด่ครูด้วย แม้เมื่อเป็นศิษย์จะได้รับการสั่งสอนจากครูแล้ว บางโอกาสที่จะต้องเรียนเพลงสำคัญก็ต้องทำพิธีไหว้ครูก่อน เช่น จะเรียนเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงและเพลงเดี่ยวสำคัญๆ เช่น กราวโน เป็นต้น ในการเรียนการสอนดนตรีไทย หน้าที่ของครูที่สอนปฏิบัติจะมีดังนี้

1. จะต้องสอนให้ผู้เรียนนั่งให้ถูกแบบแผนแห่งการใช้เครื่องดนตรีชนิดนั้นๆ ว่าควรจะนั่งขัดสมาธิหรือนั่งพับเพียบ แต่จะนั่งอย่างไร จะต้องให้มีท่าทางอภายไหลผั่ง อย่างอหลัง

2. สอนให้จับเครื่องดนตรีให้ถูกลักษณะ เช่น จะเข้ จะต้องพันไม้ดีดอย่างไร วางนิ้วและมืออย่างไร ตรงไหน หรือหัดฆ้องวงจะจับไม้ดีดอย่างไร ถ้าเรียนขอ ควรจะจับคันทิ้งอย่างไร วางนิ้วตรงไหน เป็นต้น

3. เริ่มสอนให้กระทำสิ่งเหล่านี้ให้เป็นเสียงโดยยังไม่ต้องเป็นเพลง เช่น สอนให้ดีดจะเข้โดยให้ใช้สายเปล่าทั้งสามสาย หรือสีซอสายเปล่าโดยยังไม่ต้องลงนิ้ว ต่อไปจึงให้ไล่เสียงเรียงกันและข้ามขึ้นเป็นระยะๆ ตั้งแต่ง่ายไปหายาก ส่วนการฝึกหัดปี่พาทย์ตามแบบแผนโบราณมาจะต้องฝึกหัดฆ้องวงก่อน โดยครูจะจับมือให้ตีเพลงสาธุการ และต่อเพลงโหมโรงเย็นต่อไป ในจำพวกเครื่องดีด สี ควรจะได้ฝึกโสตประสาทให้รู้จักการเทียบเสียงเฉพาะเครื่องดนตรีของตนเสียในขั้นนี้ ขั้นต่อไปจึงค่อยต่อเพลงที่สั้นๆ และง่ายๆ ไปก่อน เช่น เพลงต้นเพลงฉิ่ง เพลงจะเข้หางยาว เป็นต้น แล้วจึงค่อยเลื่อนการต่อเพลงให้ยากขึ้นทุกๆ ที ตามลำดับความสามารถของศิษย์ ในขั้นนี้ควรสอนให้รู้จักจังหวะไปด้วย เช่น จังหวะฉิ่งและฉับ ว่าจะตรงกับทำนองเพลงตรงไหน

4. ถ้าผู้เรียนคนใดมีทิท่าว่าจะเรียนเครื่องดนตรีชนิดใดต่อไปได้ดี ก็เปลี่ยนเครื่องดนตรีให้แก่ผู้นั้น เช่น ผู้เรียนปี่พาทย์เมื่อฝึกหัดตีฆ้องวงใหญ่อยู่พอสมควรแล้ว มีทิท่าว่าจะเป็นคนระนาดเอกได้ ก็เริ่มฝึกระนาดเอกให้ หรือจะเป่าปี่ได้ดี ติระนาดทุ้มได้ดี ก็เปลี่ยนเครื่องดนตรีไปให้ตามที่ครูสังเกตเห็นว่าผู้นั้นจะก้าวหน้าไปได้ต่อไป

5. สอนให้รู้ว่าทำนองอย่างไรใช้แทนกันได้บ้าง ลองเปรียบเทียบให้เห็นว่า ทำนองอย่างนี้กับทำนองอย่างโน้น โดยใช้เม็ดทรายให้ผิดแปลกออกไป แล้วมีความยากเท่ากันหรือตรงกันอย่างไรให้ศิษย์ทราบอย่างชัดเจน ขั้นต่อไปก็แล้วแต่ฝีมือ เข้าว และความรู้ของศิษย์ว่าจะสมควรอย่างไร ถ้ามี

ความสามารถที่จะต่อเพลงเดี่ยวได้ โดยปฏิบัติในการพลิกแพลงต่างๆ ตามวิชาการของเครื่องดนตรีนั้นๆ นี่เป็นการสอนตามลำดับตามแบบแผนซึ่งโบราณได้ใช้มา แต่ในสมัยปัจจุบันผู้เรียนมักต้องการเรียนลัดกันโดยมาก เพราะฉะนั้นก็แล้วแต่ครูจะวินิจฉัยว่าสมควรจะฝึกสอนให้อย่างไร การศึกษาดนตรีที่ผ่านมามีในอดีต ไม่ว่าจะเป็นดนตรีไทยเดิมหรือดนตรีพื้นเมืองก็ตาม นิยมใช้หลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การชี้แนะ คือ ให้ทำตามทีครูสั่ง 2) การท่องจำ ทั้งที่เป็นบทเพลงและท่าทางเทคนิคการบรรเลง โดยไม่มีการบันทึกเป็นตัวโน้ต และ 3) ยึดมั่นในจารีตประเพณี (สงบศึก ธรรมวิหาร, 2540)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดดนตรีไทยสามารถวิเคราะห์และสรุปรูปแบบในการศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ซึ่งประกอบประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ด้านครูลำจวน คงสำราญ ประกอบด้วย ภูมิหลังด้านดนตรีไทย และคุณลักษณะความเป็นครูดนตรีไทย
2. ด้านผู้เรียน ประกอบด้วย ลักษณะของลูกศิษย์ในด้านความรู้ และหรือ ทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรีตะวันตก
3. ด้านเนื้อหา ประกอบด้วย แบบฝึกและบทเพลงที่ใช้ในการสอนดนตรี การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การวัดและประเมินผล

คุณธรรม จริยธรรมการสอนดนตรีไทย

มนตรี ตราโมท (2540) การเรียนการสอนดนตรีไทยนั้น นอกจากครูจะถ่ายทอดความรู้ทักษะในการบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ แล้ว ครูยังให้ความสำคัญกับการอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมมารยาทของนักดนตรีไทยที่ดี อันเป็นจุดเน้นที่สำคัญการสอนดนตรีไทยตามระเบียบแบบแผน ซึ่งได้กล่าวถึงเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักดนตรี โดยสรุปได้ ดังนี้

1. มีมารยาทเรียบร้อย คือ ควรมีกิริยา วาจาเรียบร้อย ทั้งในเวลาบรรเลงและนอกเวลาบรรเลง ควรตั้งตนอยู่ในอาการสุภาพ สงบเรียบร้อย รู้จักกาลเทศะ
2. มีระเบียบวินัยและความซื่อตรง เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะที่ต้องปฏิบัติตามกฎหรือระเบียบ ควรปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือได้
3. ตรงต่อเวลา เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด
4. ขยันหมั่นเพียรและตั้งใจจริง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน ไม่ว่าจะเป็นแขนงวิชาใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรี ซึ่งเป็นวิชาที่ต้องฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอให้เกิดความชำนาญและทบทวนความรู้อยู่เสมอ ตลอดจนหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีความแตกฉานในทางดนตรีอย่างลึกซึ้ง
5. รักษาความสามัคคี เป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อหมู่คณะ นักดนตรีจะต้องบำรุงให้มีอยู่เสมอเพื่อความเป็นปึกแผ่นของหมู่คณะคุณสง
6. เสียสละ นักดนตรีทุกคนควรมีความเสียสละให้กับหมู่คณะ เช่น เสียสละเวลาในการมาร่วมฝึกซ้อม เป็นต้น
7. มีขันติ ผู้เรียนดนตรีต้องมีความอดทนในการฝึกซ้อมและปฏิบัติหน้าที่ รู้จักให้อภัยในสิ่งที่ไม่ถูกใจต่างๆ อันเกิดจากเพื่อนในหมู่คณะ

8. ฐานที่ในการบรรเลง เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การบรรเลงดนตรีเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไพเราะน่าฟัง ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ผู้ฝึกหัดดนตรีไทยทุกคนควรได้ศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้

9. มีใจเป็นนักกีฬา การประกวดประชันเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นอยู่เสมอในการบรรเลงดนตรีไทย นักดนตรีควรทำให้เป็นนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ

10. รักษาเกียรติ นักดนตรีควรรักษาเกียรติยศ ชื่อเสียงของตนเองและหมู่คณะให้เป็นไปโดยถูกต้อง ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล หรือเห็นแก่ได้จนลืมนึกถึงเกียรติ

สำหรับกิจกรรมการถ่ายทอด ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กนั้น สมุน อมรวิวัฒน์ (2543) ได้กล่าวว่า การถ่ายทอดคุณธรรมเกิดขึ้นในกระบวนการสอนทั้งที่เป็นรูปแบบและเป็นธรรมชาติ เด็กสามารถเรียนรู้จากผู้ใหญ่ในการดำเนินชีวิตภายในบ้าน การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านและการทำมาหากิน กิจกรรมการถ่ายทอดนั้นเป็นการสาธิต คือ ทำให้ดู เป็นการบรรยาย คือ บอกให้รู้ สั่งให้ทำตามและดำเนินตาม อันเป็นวิธีที่ลงโทษ หรือ เสริมแรงให้เด็กเกิดคุณธรรมที่พึงประสงค์การถ่ายทอดคุณธรรมในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ แต่ใช้การปฏิบัติซ้ำๆ ในการอบรมเลี้ยงดูเป็นระยะเวลายาวนานนั้น มีผลต่อการปลุกฝังความคิดและพัฒนาพฤติกรรมของเด็กอย่างมาก เพราะเป็นประสบการณ์ตรงของเด็ก สำหรับการถ่ายทอดที่เป็นรูปแบบ ขั้นตอนการสอนในชั้นเรียนมีลักษณะแตกต่างไปจากวิถีชีวิตของเด็ก ดังนั้นตามทฤษฎีการเรียนรู้ จึงต้องมีการจัดบรรยากาศให้ใกล้เคียงกับประสบการณ์และเร้าความสนใจของเด็กจึงจะเกิดสัมฤทธิ์ผล กิจกรรมการสร้างเสริมคุณธรรมที่เป็นการถ่ายทอด เช่น การสนทนา การเล่านิทาน การฟังพระธรรมเทศนา การอ่านข้อความที่เป็นสุภาษิตสอนใจ การให้ นักเรียนฝึกปฏิบัติและเลียนแบบในเรื่องของกิริยามารยาทเป็นต้น ซึ่งกิจกรรมการถ่ายทอดนี้ถ้าครูมีความรู้ความสามารถใช้เทคนิควิธีสอนที่น่าสนใจ ใช้สื่อประกอบที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระและวัยของผู้เรียน ก็จะเป็นกิจกรรมที่สร้างเสริมคุณธรรมได้ดี

สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรม เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของนักดนตรีไทย ซึ่งในกระบวนการศึกษา ถ่ายทอดดนตรีไทย ถือเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องอบรมสั่งสอน ลูกศิษย์ให้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของนักดนตรีไทยที่ดี อันเป็นลักษณะเฉพาะของการสอนดนตรีตามขนบไทยซึ่งคุณธรรม จริยธรรมของนักดนตรีไทยที่ครูดนตรีไทย จะต้องปลุกฝังศิษย์ ได้แก่ ความมีกิริยามารยาทเรียบร้อย ความมีระเบียบวินัยและความซื่อตรง ความตรงต่อเวลา ความขยันหมั่นเพียรและตั้งใจจริง ความสามัคคี ความเสียสละ ขันติหรือความอดทน การรู้หน้าที่ ความมีใจเป็นนักกีฬา และการรักษาเกียรติ ซึ่งเป็นจริยวัตรของนักดนตรีไทยที่ดีทุกคน สำหรับกิจกรรมการถ่ายทอด หรือ ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมมีทั้งที่เป็นรูปแบบและเป็นธรรมชาติ โดยมีครูเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กได้มีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบของดนตรีไทย

เพลงไทยเดิมที่จะมีความสมบูรณ์ได้ ในบทเพลงนั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบในด้านต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการประพันธ์เพลงนั้นออกมาโดยองค์ประกอบของดนตรีไทย มีหลายท่านกล่าวถึงการแบ่งองค์ประกอบไว้หลายด้านแตกต่างกันไป ซึ่งในแต่ละด้านมีความสำคัญที่เหมือนกัน ดังนี้

1. มาตราเสียงทางดนตรีไทย มาตราเสียงของดนตรีไทยนั้นมีลักษณะคล้ายกับมาตราเสียงของดนตรีสากล คือ การมีเสียง 7 เสียงที่เหมือนกัน แต่ในเสียง 7 เสียงของดนตรีไทยนั้นมีความห่างของเสียงที่เท่ากันหมดต่างจากเสียงของดนตรีสากลที่จะมีระยะครึ่งเสียงนั้นอยู่ด้วย

2. ทำนองเพลง (ทาง) หรือ ทำนองของเพลงไทยนั้นในทางแม่บทของดนตรีไทยลักษณะของทำนองจะถูกประพันธ์โดยให้ ช้อง เป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลงทำนอง หรือที่เรียกว่า “ลูกช้อง” นอกจากนั้นแล้วคำว่า ทาง ยังมีผู้ที่ให้คำจำกัดความไว้หลายความหมาย ดังเช่น วิธีดำเนินทำนองเฉพาะเครื่องดนตรีนั้น วิธีดำเนินทำนองของเพลงที่ถูกประพันธ์ขึ้นจากนักประพันธ์แต่ละบุคคลที่มีลักษณะของเพลงที่แตกต่างกัน และมาตราเสียงที่ใช้ในการบรรเลง

3. จังหวะดนตรีไทย จังหวะ หมายถึง การแบ่งส่วนย่อยของทำนองเพลง ที่ดำเนินไปเป็นระยะที่สม่ำเสมอโดยจังหวะทางดนตรีไทยสามารถแบ่งออกเป็น 3 อย่างดังนี้

3.1 จังหวะสามัญ หมายถึง จังหวะทั่วไปที่ยึดการขับร้องและการบรรเลงเป็นหลัก ซึ่งจังหวะสามัญนี้แบ่งบอกถึงอัตราความเร็วทั่วไปของเพลง นั่นคือ อัตราจังหวะชั้นเดียวที่มีความเร็วที่เร็วที่สุด อัตราจังหวะสองชั้น มีความเร็วปานกลาง และ อัตราสามชั้น ซึ่งมีอัตราความเร็ว ช้าที่สุด

3.2 จังหวะฉิ่ง เป็นการแบ่งจังหวะด้วยเสียงฉิ่ง คือ ฉิ่งกับฉับ แสดงถึงน้ำหนักของเสียงฉิ่ง คือ หนักและเบา

3.3 จังหวะหน้าทับ คือ การถือหน้าทับเป็นหลักในการกำกับจังหวะจังหวะหน้าทับนิยมบรรเลงด้วย การตีของเครื่องดนตรีประเภทหนัง กำกับจังหวะไปให้ถูก ตรงกับประโยคเพลง และต้องกลมกลืนกับทำนองเพลง

4. การประสานเสียง การประสานเสียงของเพลงไทย หรือที่เรียกว่า Heterophony เป็นการประสานเสียงในลักษณะแนวนอน คือ มีทำนองหลักเป็นศูนย์กลาง และนำทำนองนั้นมาพัฒนาโดยการแปรทำนองออกไปให้เครื่องดนตรีในลักษณะแนวนอนที่ต่างกัน รวมถึงการใส่เทคนิค และลูกเล่นต่างๆของนักดนตรีผู้บรรเลง ทำให้เพลงนั้นเกิดเป็นเสียงประสานที่มีความกลมกลืนซึ่งมีลักษณะเฉพาะแบบไทย

5. การแบ่งวรรคตอน (ศุภศิระ ทวีชัย, 2556 : 6-10) เพลงไทยประเภทต่างๆ มีการแบ่งเป็นท่อนที่เรียกแตกต่างกัน ดังเช่น ท่อน ตัว จับ ลาและองค์ การแบ่งท่อนเพลงนี้ขึ้นอยู่กับ การแบ่งวรรคตอนของเพลงเป็นช่วงๆ เมื่อนำวรรคแต่ละวรรคมารวมกัน จึงเรียกว่า ท่อน โดยมีการอธิบายดังนี้การแบ่งเป็นวรรค ของบทเพลงไทยทั่วไปจะใช้หน้าทับเป็นตัวกำหนดจังหวะโดยแต่ละหน้าทับก็มีความยาวไม่เท่ากัน ทำให้ทำนองเพลง 1 วรรคนี้มีความยาวเท่ากับ 1 หน้าทับ การแบ่งท่อนเพลง หมายถึง การนำวรรคเพลงตั้งแต่ 2 วรรคเพลงขึ้นไปหลายๆ วรรคมารวมกันหรือต่อกัน จึงเรียกว่า ท่อน

เพลงไทยเดิม

กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2547 : 10-25) เพลงไทยเดิม หมายถึง เพลงที่มีการขับร้องด้วยวิธีการแบบไทย เช่น การเอื้อน ลงทรวง เป็นต้น พร้อมด้วยการบรรเลงดนตรีไทยไปด้วยในขณะที่กำลังขับร้องหรือบรรเลงเฉพาะดนตรีไม่มีการขับร้อง เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องดนตรีไทยที่ปรากฏในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการสันนิษฐานถึงที่มาของเครื่องดนตรีไทยในบางเครื่องว่ากำเนิดมาจากต่างชาติ

แต่บรรพบุรุษไทยก็ได้เปลี่ยนแปลงและประยุกต์ให้เข้ากับเพลงไทยเดิม ประเภทของเพลงไทยเดิม แบ่งออกได้เป็นหลายประเภท โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประเภทของเพลงไทยเดิม

1.1 เพลงสำหรับบรรเลงดนตรีล้วนๆ ไม่มีการขับร้อง เป็นเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีต่างๆ เพลงโหมโรง และเพลงหน้าพาทย์ จะเป็นเพลงสำหรับใช้ประกอบกิริยาอาการและแสดงอารมณ์ต่างๆ ของการรำ

1.2 เพลงสำหรับขับร้อง คือ เพลงซึ่งร้องแล้วรับด้วยการบรรเลง เรียกว่า ร้องส่งดนตรี เช่น เพลงประกอบการขับเสภา (ร้องส่งเสภา) เพลงที่ร้องส่งเพื่อฟังไพเราะทั่วไปส่วนมากจะเป็นเพลงเถาและเพลงตับ

1.3 เพลงประกอบการรำ คือ เพลงร้องตามบทร้อง ให้ผู้รำได้รำตามบทหรือเนื้อร้อง ส่วนมากจะเป็นเพลง สองชั้นเพื่อให้เหมาะกับการรำไม่ช้าไปไม่เร็วไป นอกจากนั้นก็ยังใช้เพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดง กิริยาอาการ ของผู้แสดงอีกด้วย

2. ลักษณะเพลงไทยประเภทต่างๆ

2.1 เพลงชั้นเดียว เพลงชั้นเดียว หมายถึง เพลงที่มีจังหวะเร็ว หรือเรียกว่าเพลงเร็ว จะสังเกตได้จากเสียงฉิ่ง ปกติแล้วการตีฉิ่งจะเริ่มด้วยเสียง ฉิ่ง และจบด้วยเสียง ฉับ ตีสลับกันไปจนกว่าจะจบการบรรเลง ถ้าช่วงระหว่างเสียงฉิ่ง และฉับเร็วกระชับติดกัน ก็แสดงว่าเป็นเพลงชั้นเดียว หรือสังเกตได้จากทำนอง ร้องเพลงชั้นเดียวจะร้องเอื้อนน้อย หรือไม่มีการร้องเอื้อนเลยก็ได้ เพลงชั้นเดียวใช้ขับร้องและบรรเลงประกอบการแสดงมหรสพต่างๆ

2.2 เพลงสองชั้น เพลงสองชั้น หมายถึง เพลงที่มีจังหวะปานกลาง ไม่ช้าหรือเร็วจนเกินไป ส่วนใหญ่เป็นเพลงสั้นๆ ที่ร้องและจำทำนองง่าย มีความยาวกว่าเพลงชั้นเดียวหนึ่งเท่าตัว หรือสังเกตจากเสียงฉิ่ง ช่วงระหว่างเสียงฉิ่งและฉับห่างกันปานกลาง มีทำนองร้อง การร้องเอื้อนไม่มากไม่น้อย ขึ้นอยู่กับลักษณะของเพลง เพลงสองชั้น ใช้ขับร้องและบรรเลงเพื่อเป็นการขับกล่อม และประกอบการแสดงมหรสพต่างๆ

2.3 เพลงสามชั้น เพลงสามชั้น หมายถึง เพลงที่มีจังหวะช้า ต้องใช้เวลาบรรเลงและขับร้องนานกว่าเพลงในอัตราอื่นๆ ถ้าจะสังเกตเสียงฉิ่ง ช่วงระหว่างเสียงฉิ่งและฉับห่างกันมาก ทำนองร้องจะมีการร้องเอื้อนยาวๆ เพลงสามชั้นใช้ขับร้องและบรรเลงในโอกาสทั่วไป

2.4 เพลงเถา เพลงเถา หมายถึง เพลงขนาดยาวที่มีเพลง 3 ชนิดติดต่อกันในเพลงเดียวกันโดยการบรรเลงเพลงสามชั้นก่อน แล้วเป็นเพลงสองชั้น ลงมาจนถึงเพลงชั้นเดียว เรียกว่า เพลงเถา ตัวอย่าง เพลงเขมรพวงเถา เดิมเป็นเพลงสองชั้น ต่อมา หลวงประดิษฐไพเราะ ได้คิดแต่งขึ้นเป็นสามชั้น ดำเนินทำนองเป็นคู่กันกับเพลงเขมรเลียบพระนคร เมื่อราว พ.ศ. 2460 แล้วหมื่นพระคมเพลงประสาน (ใจ นิทัยผลิน) ได้ตัดลงเป็นชั้นเดียว เมื่อ พ.ศ. 2464 และมีทำนองชั้นเดียวโดย นายเหมือน ดุริยะประภิต เป็นผู้แต่งเพลงเถานิยมใช้บรรเลงและขับร้องในรูปของเพลงรับร้อง คือเมื่อร้องจบท่อน ดนตรีก็บรรเลงรับ ไม่นิยมนำเพลงเถามาร้องให้ดนตรีบรรเลงคลอ หรือบรรเลงลำลองแต่อย่างใด

2.5 เพลงเกร็ด เพลงเกร็ด เป็นเพลงขนาดย่อม นำมาขับร้องและบรรเลงเป็นเพลงๆ ไป อาจเป็นอัตราจังหวะใด จังหวะหนึ่งในชุดของเพลงเถา หรือเป็นเพลงใดเพลงหนึ่งจากชุดเพลงตับหรือ

เพลงเรื่องก็ได้ เพลงเกร็ด ที่ขับร้องและบรรเลงกันอยู่ โดยทั่วไปมักจะมิบพร้อมที่มีความหมาย มีคติมีความซาบซึ้ง ประทับใจและมีช่วงทำนองที่มีความไพเราะเป็นพิเศษ ตัวอย่างเพลงเกร็ด เช่น เพลงแป๊ะ (สามชั้น) เพลงแขกสาหร่าย (สองชั้น) และเพลงเต่าเห่ (สองชั้น)

2.6 เพลงละคร หมายถึง เพลงที่ใช้ขับร้องและบรรเลงในการแสดงโขน ละคร และมหรสพต่างๆ มีทั้งร้องแล้วดนตรีรับ ทั้งร้องคลอดนตรี เคาะ และลำลอง ขึ้นอยู่กับลักษณะการแสดงนั้นๆ

ตัวอย่างเพลงละคร ได้แก่ เพลงอัตราสองชั้น เช่น เพลงสร้อยเพลง เพลงเวสสุกรรม เพลงพญาโศก หรือเพลงในอัตราเดียว เช่น เพลงนาคราช เพลงหนีเสือ เพลงลิงโลด และเพลงพิเศษที่ใช้เฉพาะละครแท้ๆ เช่น เพลงเข้าปี เพลงโอชาตรี เพลงโอโลม เพลงไอร่าย เพลงยานี เพลงชมตลาด เพลงที่ใช้ร้องประกอบละครหรือมหรสพอื่นๆ จะต้องใช้ให้ถูกต้องตามอารมณ์ของตัวละคร เช่น เพลงพญาโศก เพลงสร้อยเพลง ใช้สำหรับอารมณ์โศก เพลงนาคราช เพลงลิงโลด ใช้สำหรับอารมณ์โกรธ เพลงโอโลม เพลงโอชาตรี ใช้สำหรับอารมณ์รักหรือเวลาเกี่ยวพาราสี เป็นต้น

2.7 เพลงลา หมายถึง เพลงที่ผู้ขับร้องและบรรเลงแสดงเป็นอันดับสุดท้ายก่อนที่การแสดงจะจบลง ซึ่งเป็นไปตามแบบแผนของการแสดงกิจกรรมการบรรเลงดนตรีไทย ที่โบราณจารย์ได้กำหนดไว้ กล่าวคือ เพลงแรกที่บรรเลงคือเพลงโหมโรง และเพลงสุดท้ายต้องบรรเลงเพลงลา เพื่อเป็นการรำลือให้ศิลปินไพร่แก่เจ้าของงานหรือผู้ชมผู้ฟัง เนื้อร้องมีความหมายในทางรำลือ อาลัย อารมณ์ และให้ศิลปินไพร่แล้ว มักจะมีสร้อย คือ มีการร้องว่า "ดอกเอ๋ย เจ้าดอก..." และจะมีเครื่องดนตรีขึ้นใดขึ้นหนึ่งบรรเลงเลียนเสียงร้องให้คล้ายคลึงกันมากที่สุด ซึ่งเรียกกันเป็นทางภาษาสามัญว่า "ว่าดอก" เครื่องดนตรีที่ใช้ก็อาจใช้ ซออู้ เพลงลาที่นิยมใช้บรรเลงกัน เช่น เพลงเต่ากินผักบุ้ง เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง เพลงออกทะเล เป็นต้น

2.8 เพลงเรื่อง คือ เพลงที่โบราณจารย์ประดิษฐ์ขึ้น โดยนำเอาเพลงที่มีลักษณะใกล้เคียงกันหลายๆ เพลงมาบรรเลงติดต่อกันเป็นชุด เป็นเรื่อง เพื่อความสะดวกในการใช้บรรเลงในโอกาสต่างๆ กัน เช่น เพลงเรื่อง นางหงส์ สำหรับใช้บรรเลงประกอบพิธีศพ เพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทน์ สำหรับใช้บรรเลงประกอบพระฉันทน์ ภัตตาหาร และเพลงเรื่องสร้อยสน สำหรับใช้บรรเลงในโอกาสทั่วไป นอกจากนั้นยังเป็นการรวบรวมเพลงที่มีลักษณะคล้ายๆ กันมาไว้ด้วยกัน เพื่อความสะดวกในการจดจำ ที่น่าสังเกตคือ มักจะนิยมบรรเลงเพลงเรื่อง โดยการบรรเลงเฉพาะดนตรี ไม่มีร้องการบรรเลงเพลงเรื่อง โดยทั่วไปประกอบด้วยเพลงช้า เพลงสองไม้ เพลงเร็ว และจบลงด้วยเพลงลา เช่น เพลงเรื่องสร้อยสน ประกอบด้วยเพลงสร้อยสน เพลงพวงร้อย แล้วออกท้ายด้วยเพลงสองไม้ และเพลงเร็ว จบด้วยเพลงลา

2.9 เพลงโหมโรง หมายถึง เพลงที่บรรเลงในอันดับแรกสำหรับงานต่างๆ เพื่อเป็นการประกาศให้รู้ว่า ขณะนี้งานดังกล่าวกำลังจะเริ่มขึ้นแล้ว และเป็นการบรรเลงเพื่อเคารพสักการะครูอาจารย์ และอัญเชิญเทพยดามายังสถานมงคลพิธีนั้นด้วย เพลงโหมโรงแบ่งออกได้หลายลักษณะ ดังนี้

2.9.1 โหมโรงเช้า ใช้บรรเลงในงานมงคลพิธีต่างๆ ซึ่งจะมีขึ้นในตอนเช้า เช่น งานที่รู้จักกันเป็นสามัญว่า งานสวดมนต์เย็นฉันทน์เช้า เพลงที่บรรเลง ได้แก่ สาธุการ เหาะ รัว กลม ชำนาญ

2.9.2 โหมโรงกลางวัน เป็นโหมโรงที่เกิดขึ้นจากประเพณีการแสดงมหรสพในสมัยโบราณ ถ้าเป็นการแสดงกลางวัน ซึ่งได้เริ่มแสดงตั้งแต่เช้ามืดแล้ว เมื่อถึงเวลาเที่ยงจะต้องหยุดพัก

กลางวัน เพื่อให้ตัวละครและผู้บรรเลงดนตรี ตลอดจนผู้ร่วมงานการแสดงนั้น ได้หยุดพักและรับประทานอาหารกลางวัน โหมโรงกลางวัน ประกอบด้วยเพลงกราวใน เชิด ชุบ ลา กระบองตัน เสมอข้ามสมุทร เชิดฉาน ปลุกต้นไม้ ชายเรือ รุกัน แผละ เหาะ โล้ว

2.9.3 โหมโรงเย็น เป็นเพลงชุดที่ใช้บรรเลงในตอนเย็นของงาน ในการเริ่มงานมงคลต่างๆประกอบด้วยเพลง สาธุกา ตระโหมโรง ร่ำสามลา ต้นชูป เข้าม่าน ปฐม ลา เสมอ ร่ำ เชิด กลม ชำนาญ กราวใน ต้นชูป

2.9.4 โหมโรงเสภา เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีการนำเอาปี่พาทย์มาบรรเลงประกอบการขับเสภา การโหมโรงเสภาใช้ลักษณะเดียวกันกับโหมโรงก่อนการแสดงละคร คือ ปี่พาทย์จะบรรเลงหน้าพาทย์ชุดต่างๆ จนกระทั่งถึงเพลงวาแล้วจึงเริ่มการแสดง ต่อมาเพื่อให้เสียเวลามาก ใช้บรรเลง เพลงวาเพลงเดียว จากนั้นก็เปลี่ยนมาใช้เพลงในอัตราสองชั้นและสามชั้นตามความนิยม แต่ก็ยังยึดถือกันว่า ต้องจบด้วยทำนองตอนท้ายของเพลงวานอกจากนั้น ยังกำหนดให้บรรเลงเพลงร่ำ ซึ่งเรียกกันเป็นสามัญว่า ร่ำประลองเสภา แล้วจึงบรรเลงเพลงโหมโรง ในปัจจุบันการบรรเลงของวงปี่พาทย์ วงเครื่องสาย และวงมโหรี ก็ได้นำเอาวิธีการโหมโรงเสภานี้มาใช้ แต่ได้ตัดเพลงร่ำประลองเสภาออกเสีย เริ่มต้นด้วยเพลงโหมโรง และจบด้วยทำนองท้ายของเพลงวาเหมือนกัน และนิยมใช้บรรเลงกันอย่างแพร่หลายจนทุกวันนี้

2.10 เพลงหน้าพาทย์ เพลงหน้าพาทย์ คือ เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบกิริยา พฤติกรรมต่างๆ และอารมณ์ของตัวละคร เช่น เพลงโอดสำหรับร้องให้ เสียใจ เพลงกราวรำสำหรับเย้ายวนสนุกสนาน เพลงเชิดฉานสำหรับพระรามตามนาง เพลงแผลงสำหรับครุฑบิน เพลงคุกพาทย์สำหรับทศกัณฐ์แสดงอิทธิฤทธิ์ความโหดร้าย หรือสำหรับหนุมานแผลงอิทธิฤทธิ์ หาวเป็นดาวเป็นเดือน เป็นต้น นอกจากนั้นยังหมายถึงเพลงที่บรรเลงประกอบกิริยาสมมุติที่แลไม่เห็นตัวตน เช่น เพลงสาธุกา เพลงตระเชิญ เพลงตระนิมิต เพลงกระบองกัน สำหรับเชิญเทพดาให้เสด็จมา แต่ไม่มีใครมองเห็นการเสด็จมาของเทพดาในเวลานั้น เช่น บรรเลงประกอบพิธีไหว้ครู ครอบครุฑนตรีและนาฏศิลป์ และยังเป็นเพลงที่บรรเลงประกอบกิริยาที่เป็นอดีต ไม่ใช่ปัจจุบัน เช่น เมื่อพระเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีจบลง ปี่พาทย์บรรเลงเพลงทยอยโอด คือ บรรเลงเพลงโอดกับเพลงทยอยสลับกัน เพื่อประกอบกิริยาค่ำครวญ โศกเศร้า เสียใจของพระนางมัทรี ตัวเอกของกัณฑ์นี้ เมื่อทราบว่พระเวสสันดรได้บริจาค 2 กุมาร กัณหาและชาลีให้แก่พราหมณ์ชุกไป พระได้เทศน์เรื่องนี้จนจบลงแล้ว แต่ปี่พาทย์เพิ่งจะบรรเลงเพลงประกอบเรื่อง อย่างนี้ถือว่าเป็นการบรรเลงประกอบกิริยาสมมุติที่เป็นอดีต เป็นต้น

เพลงหน้าพาทย์นิยมบรรเลงดนตรีเพียงอย่างเดียวไม่มีร้อง เพลงหน้าพาทย์แบ่งตามฐานันดร แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. หน้าพาทย์ธรรมดา ใช้บรรเลงประกอบกิริยาอารมณ์ของตัวละครที่เป็นสามัญชน เป็นเพลงหน้าพาทย์ไม่บังคับความยาว การจะหยุด ลงจบ หรือเปลี่ยนเพลง ผู้บรรเลงจะต้องดูท่ารำของตัวละครเป็นหลัก เพลงหน้าพาทย์ชนิดนี้โดยมากใช้กับการแสดงลิเกหรือละคร เช่น เพลงเสมอ เพลงเชิด เพลงร่ำ เพลงโอด

2. หน้าพาทย์ชั้นสูง ใช้บรรเลงประกอบกิริยา อารมณ์ของตัวละครผู้สูงศักดิ์หรือเทพเจ้าต่างๆ เป็นเพลงหน้าพาทย์ประเภทบังคับความยาว ผู้รำจะต้องยึดทำนองและจังหวะของเพลงเป็นหลักสำคัญ จะตัดให้สั้นหรือเติมให้ยาวตามใจชอบไม่ได้ โดยมากใช้กับการแสดงโขน ละคร และใช้ใน

พิธีไหว้ครู ครอบครุดนตรีปละนาฏศิลป์ เช่น เพลงตระนอน เพลงกระบองกัน เพลงตระบรมสินธุ์ เพลงบาทสกุณี เพลงองค์พระพิราพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลงองค์พระพิราพ ถือกันว่าเป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงสุดในบรรดาเพลงหน้าพาทย์ทั้งหลาย เพลงหน้าพาทย์แบ่งตามหน้าที่การนำไปใช้ ประกอบการแสดงของตัวละคร แบ่งได้ 7 ลักษณะ คือ

2.1 เพลงหน้าพาทย์ประกอบกิริยาไปมา ได้แก่

เพลงเสมอ ใช้ประกอบกิริยาการเดินทางระยะใกล้ ไปซ้ำๆ ไม่รีบร้อน
เพลงเชิด ใช้ประกอบกิริยาการเดินทางระยะไกลไปมาอย่างรีบร้อน
เพลงโคมเวียน ใช้ประกอบกิริยาการเดินทางในอากาศของเทวดาและ

นางฟ้า

เพลงแผละ ใช้ประกอบกิริยาการไปมาของสัตว์มีปีก เช่น นก ครุฑ
เพลงซุบ ใช้ประกอบกิริยาไปมาของตัวละครศักดิ์ต่ำ เช่น นางกำนัล

2.2 เพลงหน้าพาทย์ประกอบการยกทัพ ได้แก่

เพลงกราวนอก สำหรับการยกทัพของมนุษย์ ลิง
เพลงกราวใน สำหรับการยกทัพของยักษ์

2.3 เพลงหน้าพาทย์ประกอบความสนุกสนานร่าเริง ได้แก่

เพลงกราวรำ สำหรับกิริยาเยาะเย้ย
เพลงสืนวน เพลงซ้ำ เพลงเร็ว สำหรับแสดงความรื่นเริง
เพลงฉุยฉาย แม่ศรี สำหรับแสดงความภูมิใจในความงาม

2.4 เพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหารย์ ได้แก่

เพลงตระนิมิตร สำหรับการแปลงกาย ชุบคนตายให้ฟื้น
เพลงคุกพาทย์ สำหรับการแสดงอิทธิฤทธิ์ หรือเหตุการณ์อันน่า

สะพรึงกลัว

เพลงร่ำ ใช้ทั่วไปในการสำแดงเดช หรือแสดงปรากฏการณ์โดย

ฉับพลัน

2.5 เพลงหน้าพาทย์ประกอบการต่อสู้และไล่ติดตาม ได้แก่

เพลงเขินนอก สำหรับการต่อสู้หรือการไล่ติดตามของตัวละครที่ไม่ใช่
มนุษย์ เช่น หนุมานไล่จับนางสุพรรณมัจฉา หนุมานไล่จับนางเบญกาย

เพลงเขินฉาน สำหรับตัวละครที่เป็นมนุษย์ไล่ตามสัตว์ เช่น พระรามตาม

กวาง

เพลงเขิดกลอง สำหรับการต่อสู้ การรุกไล่ฆ่าฟันกันโดยทั่วไป

เพลงเขิดฉิ่ง ใช้ประกอบการรำก่อนที่จะใช้อาวุธสำคัญหรือก่อนกระทำ

กิจสำคัญ

2.6 เพลงหน้าพาทย์ประกอบการแสดงอารมณ์ทั่วไป ได้แก่

เพลงกล่อม สำหรับการขับกล่อมเพื่อการนอนหลับ

เพลงโลม สำหรับการเข้าพระเช้านาง การเล้าโลมด้วยความรัก

เพลงโอด สำหรับการร้องไห้

เพลงทยอย สำหรับอารมณ์เสียใจ เศร้าใจขณะที่เคลื่อนที่ไปด้วย เช่น เดินพลางร้องให้พลา

2.7 เพลงหน้าพาทย์เบ็ดเตล็ด ได้แก่

เพลงตระนอน แสดงการนอน

เพลงลงสร่ง สำหรับการอาบน้ำ

เพลงเช่นเหล่า สำหรับการกิน การดื่มสุรา

เพลงหน้าพาทย์ทั้ง 7 ลักษณะ ล้วนเป็นเพลงหน้าพาทย์ที่นำมาใช้ในการแสดงต่างๆ เช่น ลิเก ละครและโขนอยู่บ่อยๆ

2.11 เพลงหางเครื่อง เพลงหางเครื่อง คือ เพลงเล็กๆ สั้นๆ แปรลกๆ ที่บรรเลงต่อจากเพลงแม่บท (เพลงเถาหรือเพลงสามชั้น) โดยทันทีทันใดหลังจากที่บรรเลงเพลงนั้นจบลงแล้ว บางครั้งเรียกว่า เพลงลูกบท เพราะใช้บรรเลงเพลงต่อจากเพลงแม่บท เพลงหางเครื่องเป็นเพลงในอัตราจังหวะสองชั้นหรือชั้นเดียว ที่มีท่วงทำนองค่อนข้างเร็ว กระฉับกระเฉงให้ความเพลิดเพลินสนุกสนาน เป็นเพลงที่มีเสียงและสำเนียงเดียวกันกับแม่บทที่บรรเลงนำมาก่อน เช่น บรรเลงเพลงแขกมอญบางขุนพรหม (เถา) จบแล้ว บรรเลง ต่อท้ายด้วยเพลงมอญมอญเรืออัตราจังหวะสองชั้น เพลงมอญมอญเรือ (สองชั้น) ก็เรียกว่าเพลงหางเครื่อง หรือบรรเลงเพลงเขมรไทรโยค (สามชั้น) จบแล้ว บรรเลง ต่อท้ายด้วยเพลงมยุราภิรมย์ หรือระบำลพบุรี การบรรเลงเพลงหางเครื่องจะจบด้วยการออกลูกหมดเสมอ และนิยมบรรเลงเฉพาะดนตรีอย่างเดียว ไม่มีร้อง

2.12 เพลงตับ เพลงตับ หมายถึง เพลงที่บรรเลงเป็นเรื่อง มีแขนงย่อยแบ่งออกเป็น ตับเรื่องและตับเพลง

2.12.1 ตับเรื่อง หมายถึง เพลงที่นำมาบรรเลงและบรรเลงติดต่อกัน มีบทหรือที่เป็นเรื่อง เดียวกันและดำเนินไปโดยลำดับ ฟังแล้วรู้เรื่องโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบส่วนทำนองเพลงจะเป็นคนละอัตรา คนละประเภท หรือหมายถึง เพลงที่ร้องและบรรเลงประกอบการแสดงโขนและละครที่เป็นเรื่อง เป็นชุด หรือเป็นตอน ตัวอย่างของเพลงตับเรื่อง เช่น ตับนางลอย ตับพระลอ (ตับเจริญศรี) และต๋บนางชินเดอริลลา ต๋บนางลอย ได้แก่ เพลง ยานี เชิดฉิ่ง แยกต่อยม้อ ไล่ ข้าปี หม่อม ร่าย เต่าเห่ ตะลุ่มโป่ง พ้อ ขวัญอ่อน กล่อมพญา พรหมณ์เก็บหัวเหวน แยกประเทศ เชิดนอก ตับพระลอ (ตับเจริญศรี) ได้แก่ เพลง เกริ่น ลาวเล็กตัดสร้อย ลาวเล่นน้ำ สาวกระตุกก็ กระแตเล็ก ดอกไม้ เหนือ ลาวเฉียง ลาวครวญ ลาวกระแซ ต๋บนางชินเดอริลลา ได้แก่ เพลงวิลันดาโอต ฝรั่งจระก้า ครอบจักรวาล ฝรั่งรำเท้า เวสสุกรรม หงส์ทอง

2.12.2 ตับเพลง หมายถึง เพลงที่นำมาบรรเลงและบรรเลง จะต้องมีส่วนทำนองสอดคล้องต่อกัน คือ มีเสียงขึ้นต้นเพลงคล้ายๆ กัน คือ สำเนียงคล้ายๆ กัน เป็นเพลงในอัตราจังหวะเดียวกัน เช่น เป็นสองชั้นเหมือนกัน หรือสามชั้นเหมือนกัน ส่วนบทหรือเนื้อเรื่องอย่างไร เรื่องเดียวกันหรือไม่ ไม่ถือเป็นสิ่งสำคัญ ตัวอย่างตับเพลง เช่น ตับลมพัดชายเขา (สามชั้น) ตับต้นเพลงฉิ่ง (สามชั้น) และต๋บนต้นเพลงฉิ่ง (สองชั้น) ตับลมพัดชายเขา (สามชั้น) ได้แก่ เพลง ลมพัดชายเขา แขกมอญบางช้าง ลมหวาน เหราเล่นน้ำ ต๋บนต้นเพลงฉิ่ง (สามชั้น) ได้แก่ เพลง ต้นเพลงฉิ่ง จระเข้หางยาว ดวงพระธาตุ นกขมิ้น ต๋บนต้นเพลงฉิ่ง (สองชั้น) ได้แก่ เพลง ต้นเพลงฉิ่ง สามเส้า ดวงพระธาตุ นกขมิ้น ธรณีร้องไห้

2.13 เพลงภาษา หมายถึง เพลงไทยที่มีชื่อขึ้นต้นเป็นชื่อของชาติอื่น ภาษาอื่น เช่น เพลงจีนขิมเล็ก เพลงเขมรพายเรือ เพลงมอญรำดาบ เพลงมอญรำดาบ เพลงพม่ารำชวาน เพลงแขก ยิงนก เพลงผิงรำเท้า เป็นต้น เพลงภาษาเป็นเพลงที่นักดนตรีไทยได้แต่งขึ้นเอง โดยเลียนสำเนียง ภาษาต่างๆ เหล่านั้น เป็นเพลงอัตราจังหวะสองชั้นคล้ายๆ กับเพลงหางเครื่อง ต่างกันที่ว่าเพลงหางเครื่องนิยมบรรเลงต่อท้าย เพลงแม่บทที่บรรเลงนำมาก่อน เพียง 1 เพลงหรือ 2 เพลงเท่านั้น และต้องเป็นเพลงที่มีเสียงหรือสำเนียง เดียวกันกับเพลงแม่บท ส่วนเพลงภาษาบางทีบรรเลงติดต่อกันไปหลายๆ ภาษา หรือที่เรียกว่า "ออกภาษา" หรือ "ออกสิบสองภาษา" วิธีออกภาษาตามระเบียบแบบแผนวิธีการบรรเลงเพลงภาษา ที่นิยมใช้ บรรเลงกันอยู่โดยทั่วไปนั้น มีหลักอยู่ว่า ต้องออก 4 ภาษา แรก คือ จีน เขมร ตะลุง พม่า แล้วจึงออกภาษาอื่นๆ ต่อไป ซึ่งสมัยก่อนคงจะมีถึง 12 ภาษา จึงมักนิยมเรียกกันติดปากว่า "ออกสิบสองภาษา"การบรรเลงเพลงภาษาและออกภาษานี้ เป็นที่นิยมกันมาก บางทีบรรเลงเพลง สามชั้นสำเนียงแขก ก็ออกภาษาแขกต่อท้าย บางทีก็นำเพลงภาษามาบรรเลง 2-3 เพลง ติดต่อกัน บางทีก็นำเพลงภาษาไปใช้ ในละครพื้นทาง บางครั้งก็ใช้สำหรับวงปี่พาทย์นางหงส์ ที่บรรเลงในงานศพเพื่อเป็นการผ่อนคลายความเศร้าโศกเพลงออกภาษาที่ใช้บรรเลงกันมาแต่เดิม ใช้บรรเลงเฉพาะดนตรีล้วนๆ ไม่มีร้อง ในปัจจุบันบางครั้งได้มีการนำเอาเนื้อร้องเข้าประกอบเพลงภาษาด้วย เพื่อเป็นการสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่ผู้ชม และผู้ฟังได้อีกแบบหนึ่ง

2.14 เพลงลูกหมุด เป็นเพลงเล็กๆ สั้นๆ มีจังหวะเร็ว เทียบเท่าเพลงชั้นเดียว สำหรับบรรเลงต่อท้ายเพลงต่างๆ เพื่อแสดงว่าจบเพลงหรือที่เรียกกันเป็นสามัญว่า"ออกลูกหมุด"การบรรเลงเพลงลูกหมุดหรือการออกลูกหมุดนี้ นอกจากจะมีความหมายว่า เพลงได้จบลงแล้ว ยังเป็นการให้เสียงกับคนร้อง ช่วยให้คนร้องร้องได้ตรงกับระดับเสียงของวงดนตรีที่บรรเลง คนร้องที่มีความสามารถ เมื่อดนตรีบรรเลงเพลงลูกหมุดจบลงแล้ว ก็ร้องเพลงได้ทันทีโดยไม่ต้องรอนักดนตรีให้เสียง เพลงลูกหมุดมักจะใช้บรรเลงต่อจากเพลงสามชั้น เพลงเถา และเพลงหางเครื่อง แล้วแต่กรณี และไม่มีร้อง

2.15 เพลงเดี่ยว เป็นการบรรเลงโดยเครื่องดนตรีสร้างทำนองเพียงเครื่องเดียว โดยมีเครื่องเคาะจังหวะบรรเลงประกอบด้วย ปกติเพลงที่ใช้บรรเลงเดี่ยวจะเป็นเพลงขับร้อง และบรรเลงหมู่ทั่วไป แต่จะมีลูกเล่นกลเม็ดในการบรรเลงแพรวพราวมากยิ่งขึ้นไปกว่าตอนบรรเลงหมู่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงความสามารถทั้งการแปรทำนองที่วิจิตร พิศดารของผู้แปร ความแม่นยำในการจดจำลูกเล่น และความชำนาญในการใช้เครื่องดนตรีของผู้เล่น มักจะเลือกเอาเพลงที่มีเสียงครบ 7 เสียง เพราะเพลงไทยบางเพลงมีเพียง 5 เสียง จึงไม่เหมาะกับการบรรเลงเดี่ยว เพลงเดี่ยวหรือการเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีมีหลายแบบ คือการเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีชิ้นเดียวตลอดเพลง เช่น ซออู้ ใช้เพลงแขกมอญ หรือเพลงกราวโน เพราะเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงทุ้มเสียงใหญ่ ซอด้วง ใช้เพลงเชิดนอก เพลงพญาโศกฯ เพราะเป็นเครื่องดนตรีที่เสียงแหลมเล็ก นอกจากนั้น เพลงเดี่ยวที่นิยมกันทั่วไปได้แก่ แขกมอญ สารถี พญาโศก ลาวแพน นกขมิ้น เชิดนอก กราวโน ทอยย อาหนู อาเฮีย เป๊ะ การะเวก ม้าย่อง นารายณ์แปลงรูป ดอกไม้ไทร ต่อยรูป การเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นในวงดนตรี มักจะเป็นวงปี่พาทย์ และเริ่มด้วยปี่ในระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ระนาดทุ้ม ตามลำดับ ส่วนจะบรรเลงเพลงใดก่อน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของนักดนตรีที่ร่วมวงกันอยู่ รวมทั้งสถานการณ์ในขณะนั้น เป็น

ส่วนประกอบด้วย เครื่องดนตรีอื่นๆ ที่บรรเลงร่วมกับการเดี่ยว ได้แก่ กลองสองหน้าและฉิ่ง นอกจากนี้ ประเภทของเพลง หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า "ทางเพลง" สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

เพลงทางพื้น คือ เพลงที่มีทำนองเต็ม มักเป็นเพลงที่มีการบรรเลงแบบเก็บ (เสียงโน้ตสั้นเป็นตัวๆ ไม่ลากยาว) เป็นหลัก

เพลงทางกรอ คือ เพลงที่ดำเนินทำนองซ้ำๆ ห่างๆ เสียงดนตรีจะมีความต่อเนื่องยาวๆ หากเป็นระนาด หรือฆ้อง ก็จะเล่นแบบกรอ หรือตีรัวถี่ๆ ยืดเสียงตัวโน้ตให้ยาวออกไป เพลงประเภทนี้ได้แก่ เพลงเขมรไพรโยค เพลงแสนคำนึง เป็นต้น

เพลงลูกล่อ-ลูกขัด คล้ายการหยอกล้อกันของเครื่องดนตรี โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มนำ ได้แก่ เครื่องดนตรีที่มีเสียงสูง เช่น ซอด้วง ระนาดเอก.และกลุ่มตาม ได้แก่ เครื่องดนตรีเสียงต่ำ เช่น ซออู้ ระนาดทุ้ม โดยบรรเลงในลีลาต่างๆ ดังนี้

ลูกล่อ - กลุ่มนำจะบรรเลงไปก่อน เมื่อจบห้องแล้วกลุ่มตามก็จะบรรเลงล้อเลียนในทำนองเช่นเดิม

ลูกต่อ - กลุ่มนำจะบรรเลงเพลงประโยคแรกก่อน จากนั้นกลุ่มตามก็จะบรรเลงประโยคที่เหลือต่อซึ่งไม่เหมือนกัน

ลูกเหลื่อม (ล้วง) - ขณะที่กลุ่มนำบรรเลงไปได้เพียงส่วนหนึ่งของท่อน เพลง กลุ่มตามก็จะเริ่มบรรเลงท่อนเดียวกันนี้ตามมา จึงทำให้ประโยคเพลงท่อนดังกล่าวมีความเหลื่อมๆ กัน

สรุปได้ว่าเพลงไทยเดิม หมายถึง เพลงที่มีการขับร้องด้วยวิธีการแบบไทย เช่น การเอื้อนลงทรวง เป็นต้น พร้อมด้วยการบรรเลงดนตรีไทยไปด้วยในขณะที่กำลังขับร้องหรือบรรเลงเฉพาะดนตรีไม่มีการขับร้อง เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องดนตรีไทยที่ปรากฏในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการสันนิษฐานถึงที่มาของเครื่องดนตรีไทยในบางเครื่องว่ากำเนิดมาจากต่างชาติ แต่บรรพบุรุษไทยก็ได้เปลี่ยนแปลงและประยุกต์ให้เข้ากับเพลงไทยเดิม

วงโยธวาทิตในประเทศไทย

วงโยธวาทิต เป็นวงดนตรีรูปแบบหนึ่งที่นิยมจัดตั้งในสถานศึกษา และนำไปใช้ในกิจกรรมนักเรียนเพื่อเพิ่มพูนทักษะด้านดนตรี ตระหนักถึงคุณค่าด้านดนตรีของตนเอง มีพื้นที่ในการแสดงออก และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในด้านความรับผิดชอบความมีระเบียบวินัย ตลอดจนส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายและความแตกต่างระหว่างวงแตรวงกับวงโยธวาทิต

1. ความหมายของแตรวง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพุทธศักราช 2556 ได้ให้ความหมายของคำว่าแตรวงความว่า “แตรวง น. วงดนตรี ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลมทองเหลืองจำพวก แตรและเครื่องตี เช่น กลอง จะจัดเป็นวงใหญ่หรือวงเล็กก็ได้ ใช้ในการบรรเลงเพลงต่างๆ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 517)

สธน โรจนตระกูล (2554 : 8) ได้ให้ความหมายของคำว่าแตรวงไว้ในหนังสือการจัดการวงโยธวาทิต ความว่า “Brass band” วงแตรวง เป็นวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีประเภท เครื่อง

ลมทองเหลือง (แตร) ผสมกับเครื่องประกอบจังหวะเป็นหลัก ไม่มีลักษณะการจัดรูปวงแน่นอน บทเพลงก็เช่นกัน มักใช้ในกิจกรรมที่เป็นขบวนแห่งานประเพณีต่างๆ ตามท้องถิ่น

คมสันต์ วงศ์วรรณ, (2551 : 175) ได้ให้ความหมายของคำว่าแตรวงไว้ในหนังสือดนตรีตะวันตก ความเป็นมาว่า “แตรวง หมายถึง วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการเดินแถวของทหาร การสวนสนามพิธีต่างๆ และใช้ประกอบในงานกีฬา ประกอบด้วย 2 กลุ่มคือ กลุ่มเครื่องทองเหลือง (Brass) กลุ่มเครื่องตีประกอบจังหวะ (Percussion)

จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หนังสือดนตรีตะวันตก หนังสือการจัดการวงโยธวาทิต สามารถสรุปได้ดังนี้ แตรวง คือ วงดนตรีสากลประเภทเครื่องเป่า ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 2 ประเภท คือ เครื่องเป่าลมทองเหลือง (Brass) และเครื่องประกอบจังหวะ (Percussion) มีบทบาทในพิธีหรือกิจกรรมทางทหาร เช่น การบรรเลงประกอบการเดินสวนสนาม การบรรเลงเพื่อเป็นเกียรติแก่บุคคลสำคัญตลอดจนถวายความเคารพแด่พระมหากษัตริย์หรือพระราชวงศ์ชั้นสูง เป็นต้น

2. ความหมายของโยธวาทิต

บรรเทิง ชลชัยชีพ (2524 : 97) วงโยธวาทิต (Military Band) มีบุคคลหลายท่านให้คำจำกัดความที่แตกต่างกันไป เช่น วงโยธวาทิตมีลักษณะคล้ายแตรวง เพราะลักษณะการบรรเลงของวงโยธวาทิตนั้นมีการบรรเลงคล้ายกับแตรวง ซึ่งมีจังหวะ และทำนองเพลงที่มีความหนักแน่นเร้าใจ โดยมี Drum Mayer เป็นผู้นำกับจังหวะ และสัญญาณ โดยมีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง 3 ประเภทใหญ่ คือ เครื่องเป่าลมทองเหลือง เครื่องเป่าลมไม้ และเครื่องตีประกอบจังหวะ

โกวิทย์ ชันธิศิริ (2550 : 111) วงโยธวาทิต (Military Band) วงดนตรีที่บรรเลงเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าล้วนๆ คือ การใช้เครื่องเป่าลมไม้ และเครื่องลมทองเหลือง ซึ่งวงประเภทนี้เหมาะสำหรับการบรรเลงงาน บรรเลงประเภทคอนเสิร์ตกลางแจ้ง งานนำแถวขบวน

วิชา เชาว์ศิลป์ (2547 : 8) วงโยธวาทิต หมายถึง วงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องเป่าในตระกูลเครื่องลมทองเหลืองเครื่องเป่าในตระกูลเครื่องลมไม้ และเครื่องประกอบจังหวะ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพุทธศักราช 2554 ให้ความหมายของคำว่าโยธวาทิตไว้ความว่า “โยธวาทิต น.วงดนตรีซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องเป่าและเครื่องกระทบเป็นหลักเดิมใช้เรียกเฉพาะวงของทหารซึ่งมีหน้าที่บรรเลงประกอบการเดินแถวหรือยืนแถวประกอบพิธีต่างๆ อย่างพิธีสาบานตนต่อธงชัยเฉลิมพล ต่อมาใช้เรียกทั่วไปในลักษณะเดียวกันนี้ด้วย

สธน โรจนตระกูล (2554 : 7) ได้ให้ความหมายของคำว่าโยธวาทิตไว้ในหนังสือการจัดการวงโยธวาทิต ความเป็นมาว่า “Military band วงโยธวาทิต เป็นวงที่มีอยู่ในกองทหาร 4 เหล่าทัพการจัดวงบทเพลงระเบียบวินัยต่างๆ มีระเบียบวินัยทางทหารพอสมควร การทำวงดนตรีประเภทนี้ไม่เป็นการประกวดประชันกัน เพียงแต่ใช้งานในกิจกรรมทหาร”

คมสันต์ วงศ์วรรณ (2551 : 176) ได้ให้ความหมายของคำว่าโยธวาทิตไว้ในหนังสือดนตรีตะวันตก ความเป็นมาว่า “วงโยธวาทิต เป็นวงดนตรีที่มีลักษณะคล้ายกับวงคอนเสิร์ตแบนด์ทุกประการ เพียงแต่ชื่อเรียกต่างกันเท่านั้น เมื่อวงโยธวาทิตบรรเลงโดยการนั่งบรรเลง เราเรียกว่าคอนเสิร์ตแบนด์ (Concert Band)”

ถวัลย์ชัย สวณมณฑา (2563 : 17) วงโยธวาทิต ความหมายของวงโยธวาทิต ดุริยางค์ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึง องค์ของเครื่องดีด สี ดี เป่า มาจาก ดุริย + องค์ และมักจะใช้คำว่าว่า "วงดุริยางค์" เรียกวงดนตรีประเภทหนึ่งซึ่งชาวตะวันตกเรียกว่า Orchestra โยธวาทิต ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง "วงดนตรีที่บรรเลงโดยทหารซึ่งมาจากคำว่า โยธ แปลว่า ทหาร รวมกับคำว่า วาทิต แปลว่า ดนตรี หรือผู้บรรเลงดนตรี โยธวาทิต "เป็นคำศัพท์ที่บัญญัติขึ้นโดย อาจารย์มนตรี ตราโมท ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบัน ส่วนในรากศัพท์ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Military Band โดยคำว่า Military นั้นหมายถึงกองทัพ ส่วนคำว่า Band มาจากคำว่า Banda (ในภาษาอิตาลี) ใช้เรียกวงดนตรีประเภทหนึ่ง ในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้คำว่า Marching Band แต่เดิมคำว่า Band ใช้เรียกวงดนตรีที่มีลักษณะเฉพาะของพระเจ้าชาร์ลที่ 2 ซึ่งในสมัยนั้น หมายถึงวงดนตรีขนาดใหญ่ ปัจจุบันใช้คำว่า Band ต่อท้ายวงดนตรีที่มีลักษณะการผสมเครื่องดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ กันเช่น Wind Band ,Military Band, Concert Band, Symphonic Band, หรือ Jazz Band เป็นต้น ตามรากศัพท์เดิม Bandานี้หมายถึงวงดนตรีที่ประกอบด้วย กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง และเครื่องประกอบจังหวะ ซึ่งไม่ว่ารากศัพท์จากภาษาต่างประเทศ จะกล่าวอย่างไรแต่ในประเทศไทยเรียกว่าวงโยธวาทิต ที่ผสมวงโดยมีเครื่องดนตรีหลัก 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มเครื่องลมไม้ (Woodwind Instruments)

พิกโคโล

ฟลูท

คลาริเน็ต

อัลโต แซกโซโฟน

เทเนอร์ แซกโซโฟน

บาริโตน แซกโซโฟน

ภาพที่ 2.3 ตัวอย่างเครื่องลมไม้ (Woodwind Instruments)

ที่มา : ที่มา : แนวทางการจัดประกวดวงโยธวาทิต (2558 : 12-24)

2. กลุ่มเครื่องทองเหลือง (Brass Instruments)

ทรัมเป็ต

คอเน็ต

เฟรนช์ฮอร์น

ทรอมโบน

บาร์โตน

ยูโฟเนียม

ทูบา

ซูซ่าโฟน

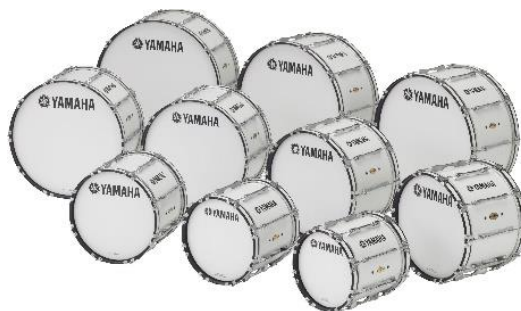
ภาพที่ 2.4 : ตัวอย่างเครื่องเป่าทองเหลือง

ที่มา : แนวทางการจัดประกวดวงโยธวาทิต (2558 : 26-31)

3. กลุ่มเครื่องกระทบ (Percussion Instruments)

กลองแซนร์

กลองใหญ่

กลองเทนเนอร์

ฉาบเดินแถว

ภาพที่ 2.5 : ตัวอย่างเครื่องเครื่องกระทบ

ที่มา : แนวทางการจัดประกวดวงโยธวาทิต (2558 : 32-36)

กล่าวโดยสรุป วงโยธวาทิต คือ วงดนตรีสากล ประเภทเครื่องเป่า ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 3 ประเภท คือ เครื่องเป่าลมทองเหลือง (Brass) เครื่องเป่าลมไม้ (Woodwind) และเครื่องประกอบจังหวะ (Percussion) มีบทบาทในพิธีหรือกิจกรรมทางทหารเช่นเดียวกับแถว

3. กระบวนการจัดการความรู้ในวงโยธวาทิต

ในปัจจุบัน วงโยธวาทิตได้รับความนิยมทั่วไปในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ตลอดจนระดับอุดมศึกษา มักมีวงโยธวาทิตในขนาดต่าง ๆ ตามความพร้อมของสถานศึกษานั้นๆ โดยการจัดตั้งวงโยธวาทิตนอกจากจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางด้านดนตรีแล้ว ยังช่วยส่งเสริมและพัฒนาทักษะในด้านการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น เพราะต้องอาศัยการทำงานเป็นหมู่คณะ ต้องมีกระบวนการจัดการที่มีประสิทธิภาพ

(วิชา เชาร์ศิลป์ (2547 : 8) การจัดการความรู้ในวงโยธวาทิตเป็นกระบวนการที่ช่วยให้วงสามารถพัฒนา ทบทวน และถ่ายทอดความรู้ระหว่างสมาชิกได้อย่างเป็นระบบ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนหลักตามแนวคิดของ ได้แก่

1.การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation & Acquisition) เป็น การรวบรวมความรู้ใหม่จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกวงโยธวาทิต การเรียนรู้จากครูฝึก ฝึกทักษะการเล่นเครื่องดนตรี การเดินแปรขบวน และเทคนิคเฉพาะด้านการแลกเปลี่ยนความรู้จาก รุ่นพี่รุ่นพี่ช่วยสอนรุ่นน้องเกี่ยวกับทักษะและประสบการณ์จริงมีการศึกษาจากแหล่งภายนอก การแสดงของวงโยธวาทิตระดับโลก ศึกษาคลิปวิดีโอ หรืออ่านตำราเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีการเข้าร่วม เวิร์กช็อปและการแข่งขัน เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้พัฒนาทักษะและเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ

2. การจัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ (Knowledge Storage & Transfer)การบันทึก โน้ตและสกอ์ดนตรี: จัดเก็บไฟล์เพลง โน้ตดนตรี และคำอธิบายทางเทคนิคให้เป็นระเบียบการทำ คู่มือฝึกซ้อม รวมเนื้อหาที่จำเป็น เช่น เทคนิคการเล่น การอ่านโน้ต จังหวะ และแนวทางการซ้อม การจัดทำคลังความรู้ดิจิทัล เพื่อบันทึกวิดีโอการแสดง ฝึกซ้อม และบทเรียนเพื่อให้เข้าถึงได้ง่าย นอกจากนี้การสร้างวัฒนธรรมการสอนต่อ (Mentorship): ให้รุ่นพี่ช่วยถ่ายทอดประสบการณ์และ เทคนิคแก่รุ่นน้อง

3.การเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing & Dissemination) การซ้อมร่วมกันเป็นกลุ่มใช้การฝึกแบบกลุ่มเพื่อให้สมาชิกแลกเปลี่ยนทักษะกันการประชุมและ เวิร์กช็อปภายในวงมีการประชุมเพื่อปรับปรุงเทคนิค แก้ไขข้อผิดพลาด และวางแผนการแสดง การใช้ แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อแชร์ข้อมูลและวิดีโอฝึกซ้อม มีการจัดสัมมนาและฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ เชิญครูฝึกภายนอกมาสอนเทคนิคใหม่ ๆ

4. การนำความรู้ไปใช้ (Knowledge Application)การนำเทคนิคมาใช้จริงใน การแสดง: ฝึกซ้อมและทดลองใช้ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดการประยุกต์แนวคิดดนตรี และการเดินแปรขบวน: ปรับเปลี่ยนแนวคิดการแสดงให้เหมาะสมกับจุดแข็งของวงการใช้เทคโนโลยี ช่วยในการฝึกซ้อม: เช่น Metronome Apps, โปรแกรมเขียนโน้ตดนตรี

5.การพัฒนาและปรับปรุงความรู้ (Knowledge Evaluation & Improvement)

การทบทวนผลการแสดงและ วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนจากการแสดงแต่ละครั้งเพื่อปรับปรุงการรับข้อมูลจากผู้ชมและกรรมการ ใช้ความคิดเห็นภายนอกช่วยปรับกลยุทธ์การซ้อม การปรับแผนการฝึกซ้อม เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและวางแผนการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมาชิกการสร้างนวัตกรรมในการแสดง: ทดลองใช้แนวคิดใหม่ ๆ เช่น ดนตรีรูปแบบใหม่ หรือการแปรขบวนที่ซับซ้อนขึ้น

สรุปได้ว่าการจัดการความรู้ในวงโยธวาทิตเป็นกระบวนการที่ช่วยให้วงสามารถพัฒนาและรักษามาตรฐานของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยใช้ การเรียนรู้ การจัดเก็บ การเผยแพร่ การนำไปใช้ และการปรับปรุงความรู้ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

4. ความแตกต่างระหว่างวงตรงท่วงกับวงโยธวาทิต

คมสันต์ วงศ์วรรณ (2551 : 175-177) ได้อธิบายความแตกต่างระหว่างวงตรงท่วงกับวงโยธวาทิต ไว้ในหนังสือดนตรีตะวันตก ผู้วิจัยสรุปและเรียบเรียง ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ความแตกต่างระหว่างวงโยธวาทิตกับวงตรงท่วง

เครื่องดนตรีประเภทวง	กลุ่มเครื่องเป่าลมทองเหลือง (Brass)	กลุ่มเครื่องเป่าลมไม้ (Woodwind)	กลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ (Percussion)
วงโยธวาทิต (Military Band)	เฟรนช์ฮอร์น (French horn) ทรอมโบน (Trombone) ทรัมเป็ต (Trumpet) คอนเน็ต (Cornet) ยูโฟเนียม (Euphonium) บาริโตน (Baritone horn) ทูบา (Tuba) ซูซ่าโฟน (Sousaphone)	ฟลูต (Flute) พิกโคโล (Piccolo) โอโบ (Oboe) บาสซูน (Bassoon) คลาริเน็ต (Clarinet) แซ็กโซโฟน (Saxophone)	ฉาบ (Cymbals) กลองใหญ่ (Bass drum) กลองเล็ก (Snare drum)
วงตรงท่วง (Brass Band)	ทรัมเป็ต (Trumpet) ทรอมโบน (Trombone) ทูบา (Tuba) บาริโตน (Baritone horn)	คลาริเน็ต (Clarinet) แซ็กโซโฟน (Saxophone)	ฉาบ (Cymbals) กลองใหญ่ (Bass drum) กลองทรีโอ (drum trio) กลองแขก ฉิ่ง

ลักษณะรูปแบบของวงโยธวาทิต

วงโยธวาทิต ในปัจจุบันถูกปรับเปลี่ยน และพัฒนารูปแบบของการผสมวงต่างจากเดิมไปมาก ทั้งนี้เพื่อให้การจัดวงมีเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ตามกิจกรรมที่ต้องบรรเลง การผสมวงได้เป็นวงใหม่สามารถแบ่งประเภทได้ 3 ประเภท คือ

1. วงโยธวาทิตสำหรับเดินแถว

วงโยธวาทิตประเภทนี้ได้ถูกจัดอยู่ในรูปแบบเพื่อบรรเลงสำหรับการเดินนำขบวนโดยมีคทาการ เป็นผู้ควบคุมการเดินแถวให้เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และกลุ่มเครื่องดนตรี 3 กลุ่ม ที่ถูกใช้ในการบรรเลง คือ กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง และกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ซึ่งต่อมาวงโยธวาทิตสำหรับเดินแถวยังถูกพัฒนาให้การแสดงการแปรขบวนแถวที่เรียกว่า ดิสเพลย์ (Display) หรือ โชว์แบนด์ (Show Band)

2. วงโยธวาทิตสำหรับนั่งบรรเลง

วงโยธวาทิตประเภทนี้ถูกจัดมาเพื่อการนั่งบรรเลง โดยมีการใช้เครื่องดนตรีที่เหมือนกับการเดินแถว แต่อาจมีการเพิ่มเครื่องดนตรีที่อยู่นอกเหนือสำหรับการเดินแถว ทั้งนี้เพื่อการเพิ่มสีสันให้กับบทเพลงที่จะทำให้บทเพลงนั้นมีความน่าสนใจมากขึ้น

3. วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงไทย

วงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทย เป็นวงที่ถูกผสมผสานขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้สำหรับการนั่งบรรเลง โดยการนำบทเพลงไทยเดิมเข้ามาบรรเลง ทำให้การผสมของเครื่องดนตรีในวงนั้นถูกปรับเปลี่ยนให้มีการเพิ่มหรือลดเครื่องดนตรี การเรียบเรียงเพลงไทยนั้นอาจนำแนวของเครื่องดนตรีไทยมาใส่เครื่องดนตรีสากลบรรเลง และจำเป็นต้องมีเครื่องดนตรีไทยประกอบจังหวะหน้าทับ แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของไทย

หลักการประสมวงของวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทย

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักการประสมวงของวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทย พบว่า หลักการประสมวงที่แท้จริงนั้นมีรูปแบบมาจากการประสมวงดนตรีตะวันตกประเภท วงคอนเสิร์ตแบนด์ (Concert Band) เพียงแต่ปรับเปลี่ยนเครื่องประกอบจังหวะสากลออก และนำเครื่องกำกับจังหวะไทย เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ กลองแขก เข้าไปประสมวงแทน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้อธิบายหลักการประสมวงดนตรีแบบตะวันตกเพื่อแสดงรูปแบบและภาพความแตกต่างระหว่างหลักการประสมวงดนตรีตะวันตกกับหลักการประสมวงวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประสมวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทย

สมาน แดงวงศ์ (2564 : สัมภาษณ์) ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประสมวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงไทย ไว้ว่า

การจะประสมวงแตรวงหรือวงโยธวาทิตเล่นเพลงไทยนั้น ก็ไม่ได้มีอะไรมากมายแค่ใช้เครื่องโยธวาทิตทั้งหมดแล้วก็ประสมเครื่องจังหวะ เช่น กลองแขก ฉิ่ง ฉาบ กรับ แต่กับบทเพลงสำเนียงที่เราจะนำมา เพลงภาษาที่มีกลองตามสำเนียงต่างๆ เวลาเราไปงานก็เพลงเถาทั่วไปก็ใช้แค่กลองแขกฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ แค่นั้น ถ้าบรรเลงเพลงมอญก็มีเปิงมางตะโพนมอญเข้ามา มีการแยกสายในการบรรเลงอย่างชัดเจน เช่น ทรัมเป็ตแนว 1 ทรัมเป็ตแนว 2

(สมาน แดงวงศ์, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2564)

ไพฑูรย์ มีอินทร์ (2564 : สัมภาษณ์) ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประสมวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงไทย ไว้ว่า

การผสมวงบรรเลงเพื่อจะเล่นเพลงไทยก็ต้องมีเครื่องบรรเลงทั่วไปก่อน ทั้งเครื่องทองเหลืองแล้วก็เครื่องลมไม้ เครื่องกระทบส่วนใหญ่ก็เป็นเครื่องจังหวะไทย อย่างฉิ่ง ฉับ กรับ โหม่ง กลองแขก ไปทำหน้าที่หน้าทับปกติ เพลงมอญ กลองยาวก็ใช้พม่า ตะโพน กลองทัดยังใช้เลย โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น แต่ยืนพื้นมีแค่ ฉิ่ง กรับ กลองแขก แล้วแต่บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลง

(ไพฑูรย์ มีอินทร์, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2564)

สำเลา พิศสมัย (2564 : สัมภาษณ์) ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเครื่องดนตรีที่ใช้ ในการประสมวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงไทย ไว้ว่า

การผสมจะจัดตามกาลเทศะในการบรรเลงโดยใช้รูปแบบการจัดวงแบบดั้งเดิม ประกอบไปด้วยเครื่องเป่าลมไม้ และเครื่องเป่าทองเหลือง จัดระบบย่านเสียง โดยมีทั้งเสียงสูง เสียงกลาง เสียงต่ำ โดยใช้เครื่องดนตรีตะวันตกทำหน้าที่แทนเครื่องดนตรีไทยเช่น คลาริเน็ต บรรเลงแทนตำแหน่งระนาดเอก ทรัมเป็ต เทเนอร์แซกโซโฟน ยูโฟเนียมแทนตำแหน่งฆ้องวงใหญ่ อัลโตแซกโซโฟน บรรเลงแทนทำนองปี่ เครื่องกระทบส่วนใหญ่ก็เป็นเครื่องจังหวะไทย อย่างฉิ่ง ฉับ กรับ โหม่ง กลองแขก

(นาวาเอก สำเลา พิศสมัย, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2564)

จากการสัมภาษณ์นายสมาน แดงวงษ์ นายไพฑูรย์ มีอินทร์ และนายสมนึก แสงอรุณ สามารถสรุปได้ดังนี้ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประสมวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทย นอกจากจะมีเครื่องดนตรีสากลประเภทเครื่องเป่าลมไม้ (Woodwind) และเครื่องเป่าลมทองเหลือง (Brass) ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักในการดำเนินทำนองแล้ว เครื่องกำกับจังหวะที่ประสมในวงนั้นจะต้องมีการเปลี่ยนจากเครื่องประกอบจังหวะสากลเป็นเครื่องกำกับจังหวะของไทย เช่น ฉิ่ง ฉาบ กรับ กลองแขก ตะโพน กลองทัด เป็นต้น ทั้งนี้อาจจะมีเครื่องกำกับจังหวะของไทยชนิดอื่นร่วมด้วยตามแต่สำเนียงและภาษาของบทเพลงนั้นๆ เช่น กลองยาว ตะโพนมอญ เปิงมางคอก หรือแม้แต่กลองใหญ่ และฉาบสากล โดยรูปแบบวงเป็นการนั่งบรรเลงแบบวงคอนเสิร์ตแบนด์ โดยบางเครื่องมืออาจมีมากกว่า 1 หรือ 2 แนวประสาน สำหรับเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประสมวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงไทย ผู้วิจัยสรุปและเรียบเรียง ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประสมวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงไทยเดิม

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประสมวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงไทยเดิม		
กลุ่มเครื่องเป่าลมไม้ (Woodwind)	กลุ่มเครื่องเป่าลม ทองเหลือง (Brass)	กลุ่มเครื่องกำกับจังหวะไทย (Thai Percussion)
ฟลูต (Flute) พิกโคล (Piccolo) โอโบ (Oboe) บีแฟลตคลาริเน็ต (Bb Clarinet) อีแฟลตคลาริเน็ต (Eb Clarinet) อัลโตแซ็กโซโฟน (Alto saxophone) เทเนอร์แซ็กโซโฟน (Tenor saxophone)	อัลโตฮอร์น (alto horn) ทรอมโบน (Trombone) ทรัมเป็ต (Trumpet) คอรเน็ต (Cornet) ยูโฟเนียม (Euphonium) ทูบา (Tuba) ซูซาโฟน (sousaphone)	ฉิ่ง/กรับ ฉาบเล็ก/ฉาบใหญ่ กลองแขก/กลองสองหน้า ตะโพน/กลองทัด เปิงมาง/ตะโพน

บทบาทของเครื่องดนตรีวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทย

สมาน แดงวงษ์ ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของเครื่องดนตรีวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทย ไว้ว่า

เครื่องเป่าสากลจะสามารถระบายสีสันของเพลงไทยเดิมได้เพราะมีทางเดินของเสียงเยอะมากกว่าเห็นได้ว่าเครื่องหลักๆ เช่น Clarinet Flute Piccolo ก็ จะเล่น เป็นระนาดเอก เป็นเครื่องแปลงทำนอง ส่วน Euphonium ก็ จะเดินทางซ้องวงใหญ่ แล้วก็มี Trombone จะเดินแนวระนาดทุ้ม ส่วน Tuba จะเล่นเป็นจังหวะตก จังหวะห่างๆ Alto Horn เปรียบเสมือนซ้องวงเล็ก ส่วน Trumpet เป็นซ้องวงใหญ่ก็ได้เป็นระนาดเอก ก็ได้ สามารถเล่นสลับกัน แล้วแต่ผู้เรียบเรียงจะเขียนออกมา คือ เครื่องสากลจะสามารถระบายสีได้มากกว่าเพราะมีสีสันมากกว่ามีทางเดินมากกว่าเยอะแยะไปหมด

(สมาน แดงวงษ์, สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2564)

ไพฑูรย์ มีอินทร์ ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของเครื่องดนตรีวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทย ไว้ว่า

การจะเทียบเคียงนี้จะขอพูดเป็นกลางๆไม่เป็นข้อบังคับนะ คือ Euphonium French horn Trombone ก็ จะเล่นไปในทางซ้องวงใหญ่ ส่วน Tuba ระนาดทุ้มหลัก Saxophone ก็มีเป่าเป็น Euphonium บ้าง

คล้ายแนววงบ้าง Trumpet Cornet ก็คล้ายฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็กบ้าง แต่ไม่ตายตัว ส่วนทางระนาดก็จะมี Piccolo Oboe Flute Clarinet ที่จะเดินขนานกันไปไม่ค่อยแยกกัน

(ไพฑูรย์ มีอินทร์, สัมภาษณ์, 25 กรกฎาคม 2564)

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีในวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทยเดิม มิได้มีการกำหนดแบบแผนที่เบ็ดเสร็จหรือบังคับแนวทางการบรรเลงไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เนื่องจากบางเครื่องมือสามารถมีบทบาทได้หลากหลาย ส่วนการกำหนดบทบาทขึ้นอยู่กับผู้ประพันธ์เพลงที่จะเป็นผู้เรียบเรียงและกำหนดบทบาท ว่าเครื่องมือใดควรทำอะไรในช่วงใดบ้าง ทั้งนี้ยังมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ ลักษณะธรรมชาติของเสียงตามเครื่องมือต่างๆ ที่ถ่ายทอดออกมาอันจะเป็นพื้นฐานในการตัวกำหนดบทบาทการบรรเลง ผู้วิจัยสรุปและเรียบเรียงดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 บทบาทของดนตรีวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทยเดิม

บทบาทของดนตรีวงโยธวาทิตสำหรับการบรรเลงเพลงไทยเดิม		
กลุ่มเครื่องดนตรี	เครื่องดนตรี	บทบาทหน้าที่ เมื่อเปรียบเทียบกับเครื่องดนตรีไทย
เครื่องเป่าลมไม้	ฟลูต (Flute)	ระนาดเอก
	พิกโคโล (Piccolo)	ระนาดเอก
	โอโบ (Oboe)	ระนาดเอก/ปี่ใน
	คลาริเน็ต (Clarinet)	ระนาดเอก
	แซ็กโซโฟน (Saxophone)	ฆ้องวงใหญ่/ระนาดทุ้ม
เครื่องเป่าทองเหลือง	อัลโตฮอร์น (Alto horn)	ฆ้องวงใหญ่/ฆ้องวงเล็ก
	ทรอมโบน (Trombone)	ฆ้องวงใหญ่/ระนาดทุ้ม
	ทรัมเป็ต (Trumpet)	ระนาดเอก/ฆ้องวงใหญ่/ฆ้องวงเล็ก
	คอนเน็ต (Cornet)	ระนาดเอก/ฆ้องวงใหญ่/ฆ้องวงเล็ก
	ยูโฟเนียม (Euphonium)	ฆ้องวงใหญ่/ระนาดทุ้ม
	ทูบา (Tuba)	ระนาดทุ้มเหล็ก

องค์ประกอบของคู่มือ

การสร้างคู่มือคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ เป็นวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างคู่มือ เพื่อให้คู่มือมีรูปแบบที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ มีรายละเอียดดังนี้

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2556 : 5-6) คู่มือ หมายถึง เอกสารที่ให้รายละเอียดในการดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยใช้คู่มือเป็นแนวทางในการปฏิบัติสิ่งนั้นให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ คำชี้แจงการใช้ เนื้อหาสาระ การจัดเตรียมสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินการ และกระบวนการ วิธีการ หรือกิจกรรม คู่มือแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. คู่มือครู คือ เอกสารที่ให้คำแนะนำแก่ครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอน มักใช้คู่กับเอกสารตำราเรียน มีส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ คำชี้แจงการใช้คู่มือ เนื้อหาสาระความรู้ที่ใช้สอนการเตรียมการสอน กระบวนการจัดกิจกรรมการสอน กรวัดและประเมินผล ความรู้เสริม ปัญหา และข้อแนะนำ แหล่งข้อมูลอ้างอิง เป็นต้น

2. คู่มือผู้เรียน คือ เอกสารที่ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้ศึกษาควบคู่ไปกับเอกสารตำราเรียน หรือสื่ออื่นๆ มีส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ คำชี้แจงการใช้คู่มือ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ แบบฝึกทักษะ ข้อเสนอแนะ และแหล่งเรียนรู้ศึกษาเพิ่มเติม เป็นต้น

3. คู่มือทั่วไป คือ เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ผู้คนทั่วไปมีความสนใจสามารถดำเนินการ เรียนรู้ และฝึกฝนเรื่องนั้นๆ ได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น คู่มือการเลี้ยงลูก คู่มือการทำอาหาร คู่มือการรักษาสุขภาพ คู่มือการจัดสวน เป็นต้น มีส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ คำชี้แจงการใช้คู่มือ การจัดเตรียมสิ่งที่จำเป็นที่ต้องใช้ดำเนินกิจกรรม เนื้อหาสาระกระบวนการความรู้เสริม แบบฝึกปฏิบัติ ปัญหาและคำแนะนำ แหล่งข้อมูลอ้างอิง เป็นต้น

ทิตินา แคมมณี (2551 : 36) ได้เสนอรายละเอียดขององค์ประกอบที่จำเป็นของคู่มือทั่วไปซึ่งได้แก่

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ
2. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่างๆ
3. เนื้อหาสาระ และกระบวนการ หรือขั้นตอนในการดำเนินการ
4. ความรู้เสริม หรือแบบฝึกหัดฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านใช้ในการฝึกฝน
5. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา
6. แหล่งอ้างอิงต่างๆ

อุทัย ศาสตรา (2553 : 35) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของคู่มือการฝึกปฏิบัติดนตรี ซึ่งเป็นเอกสารที่อธิบายขั้นตอนการฝึกปฏิบัติทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรีดังนี้

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเครื่องดนตรีชนิดนั้นๆ เช่น ประวัติความเป็นมาส่วนประกอบ การดูแลรักษาเครื่องดนตรี เป็นต้น
2. วิธีการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี อธิบายขั้นตอนต่างๆ ในการฝึกเครื่องดนตรีโดยมีภาพประกอบการบรรยาย
3. แบบฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี ทั้งที่เป็นโน้ตแบบฝึกและบทเพลงในการฝึกปฏิบัติแต่ละขั้นตอน

จากการศึกษาเกี่ยวกับประเภทของคู่มือ องค์ประกอบของคู่มือ ทั้งคู่มือทั่วไปและคู่มือการฝึกปฏิบัติดนตรี สรุปได้ว่า ลักษณะคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ เป็นเอกสารหรือหนังสือที่รวบรวมรายละเอียดข้อมูล

เกี่ยวกับ วงโยธวาทิต เพลงไทยเดิม วิธีการ แนวทางการบรรเลงเพลงไทยเดิมโดยวงโยธวาทิต โน้ตเพลง และแบบฝึกปฏิบัติ ทั้งที่เป็นโน้ตแบบฝึกและบทเพลงต่างๆ ผู้ใช้หรือผู้อ่านสามารถนำไปใช้ปฏิบัติตามได้ด้วยตนเอง มีรายละเอียด ดังนี้

1. คำชี้แจงในการใช้คู่มือและการเตรียมการที่จำเป็นสำหรับการใช้คู่มือ
2. เนื้อหาสาระ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาวงโยธวาทิต ประวัติครูลำจวน คงสำราญ วิธีการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี ทักษะการอ่านโน้ต การใช้ลม เพลงที่ใช้ในการสอนตามแนวทางของครูลำจวน คงสำราญ โอกาสในการบรรเลง
3. ขั้นตอนการดำเนินการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต พร้อมรูปภาพประกอบเพื่อแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่าง
4. แหล่งอ้างอิง/แหล่งข้อมูล

ตารางที่ 2.4 องค์ประกอบของคู่มือแต่ละประเภท

คู่มือครู	คู่มือผู้เรียนแบบฝึก	คู่มือทั่วไป	คู่มือการสอน/การฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี
1. คำชี้แจงในการใช้คู่มือ 2. เนื้อหาสาระที่จะสอน 3. การเตรียมการสอน 4. กระบวนการ วิธีการ และ กิจกรรมการสอน 5. การวัดผลประเมินผล 6. ความรู้เสริม 7. ปัญหา/คำแนะนำในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา 8. แหล่งข้อมูล/แหล่งอ้างอิง	5. คำแนะนำ/แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม	5. ปัญหาและคำแนะนำในการป้องกัน/การแก้ไข ปัญหา 6. แหล่งข้อมูล/แหล่งอ้างอิง	1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเครื่องดนตรี 2. วิธีการสอน/การฝึกปฏิบัติดนตรี 3. โน้ตเพลง/แบบฝึก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุทัย ศาตรา (2553) ได้ศึกษาการศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวรศิลปินแห่งชาติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1. ครูประสิทธิ์ ถาวรได้รับการถ่ายทอดอย่างเข้มข้นจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยทั้งทฤษฎี การปฏิบัติ

และการถ่ายทอด โดยเฉพาะการบรรเลงระนาดเอก ลูกศิษย์ของท่านส่วนใหญ่เป็นนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งมีพื้นฐานการบรรเลงระนาดเอกอยู่ก่อนที่จะเรียนกับท่าน สำหรับการสอนทักษะการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร มี 2 ลักษณะ คือ การสอนควบคู่กับการปรับวง เป็นการสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์และการสอนตามชนบทแบบโบราณ เป็นการสอนที่บ้านโดยยึดหลักการสอนที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ สอนตามความสามารถของผู้เรียน เน้นวิธีการบรรเลงมากกว่าบทเพลง เน้นพื้นฐานการบรรเลงระนาดเอกที่ถูกต้อง สอนทักษะอย่างเป็นขั้นตอน ด้วยการสอนแบบมุขปาฐะโดยใช้การอธิบาย การสาธิต และการอุปมาอุปมัย ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสิ่งที่ครูเน้นมากในการสอน คือ ความสง่างามของบุคลิกท่าทางการบรรเลง ระนาดเอก การจับไม้ระนาดเอก และการทำเสียงระนาดเอกให้หลากหลาย ชัดเจน ได้อรรถรสตามลักษณะของเพลง 2. คู่มือการสอนทักษะการบรรเลงระนาดเอกขั้นพื้นฐานของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติประกอบด้วยคำชี้แจงในการใช้คู่มือเนื้อหาสาระจำเป็นสำหรับการสอนและการฝึกทักษะการบรรเลงระนาดเอก วิธีการสอนและการฝึกทักษะการบรรเลงระนาดเอกขั้นพื้นฐาน การวัดและประเมินผล และแหล่งข้อมูล

มงคล ภิรมย์ครุฑ (2553) ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่อง การพัฒนาแบบฝึกคลาริเน็ตเพื่อบรรเลงเพลงไทย : กรณีศึกษาเพลงเดี่ยวพญาโคก ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เพลงเดี่ยวพญาโคกที่สังเคราะห์ขึ้นมีลักษณะบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีและทักษะของทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก โดยรักษาท่วงทำนองแบบไทยไว้ ส่วนด้านทักษะปฏิบัติตามอย่างตะวันตก โดยประยุกต์ใช้เม็ดพรายแบบไทยตามความเหมาะสม และการพัฒนาแบบฝึกมีการจัดลำดับขั้นตอนจากง่ายไปยาก มีส่วนของขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ขั้นตอนการฝึกกลวิธีและเม็ดพรายที่ประยุกต์ตามแบบไทย เช่น การบริบ การสะบัด การพรมนิ้ว เป็นต้น โดยพัฒนาให้สอดคล้องกับการฝึกเพื่อความคล่องแคล่ว แข็งแรงของนิ้ว และขั้นตอนการฝึกแปรทำนองเบื้องต้น เป็นการเรียนรู้และฝึกแปรทำนองตามแบบอย่างสำนวนกลอนเพลงแบบไทย

ศิริชัยวัตร ช้ายสุข (2562) กลวิธีการขับร้องเพลงไทยสำหรับวงโยธวาทิตของเรือโทหญิง เลี่ยมลักษณ์ สังข์ ร.น. ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การขับร้องเพลงไทยสำหรับวงโยธวาทิต กลวิธีการขับร้องเพลงแขกสาย เถา และเพลงแขกสี่เกลอ เถา สำหรับวงโยธวาทิตของเรือโทหญิง เลี่ยมลักษณ์ สังข์ ร.น. สำหรับมูลบทที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องเพลงไทยสำหรับวงโยธวาทิต พบว่า มีจุดเริ่มต้นจากการรวมวงโยธวาทิตของเหล่าทหารแตรจวบจนปี พ.ศ. 2447 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์ วรพินิต ทรงนำเพลงไทยสองชั้นของเก่ามาพระนิพนธ์แยกเสียงประสานสำหรับวงโยธวาทิต เพื่อบรรเลงรับส่งการขับร้องเพลงไทยที่ทรงบรรจู้ไว้เฉพาะด้วยพระองค์เอง โดยมีครูเจริญ พาทยโกศล เป็นผู้ประพันธ์ทางขับร้อง ส่วนกลวิธีการขับร้องปรากฏ 7 กลวิธี คือ การลักจังหวะ การย้อยจังหวะการลอยจังหวะ การผันเสียง การกระทบเสียง การสะบัดเสียง และการปั่นคำ กลวิธีที่พบมากที่สุดคือ การกระทบเสียง ส่วนกลวิธีการลอยจังหวะพบเฉพาะเพลงแขกสี่เกลอ เถา ทั้งนี้พบสำนวนการขับร้องเฉพาะปรากฏ 3 สำนวน โดยขับร้องในจังหวะที่กระชับและมีระดับเสียงการขับร้องที่สูงกว่าวงเครื่องสายแต่ไม่สูงถึงวงปี่พาทย์ไม้แข็ง สำหรับเรือโทหญิง เลี่ยมลักษณ์ สังข์ ร.น. ยังคงรักษาแนวทางการขับร้องเพลงไทยสำหรับวงโยธวาทิตที่ได้รับการถ่ายทอด

จากคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ (ศิลปินแห่งชาติ) ตามแบบฉบับของครูเจริญ พาทยโกศล ไว้อย่างเคร่งครัด

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดของดนตรี งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารการสัมภาษณ์ การสังเกต และอื่นๆ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นหลัก เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เก็บข้อมูลภาคสนามกับอาจารย์ผู้สอนลูกศิษย์ที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ และเพื่อสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ สรุปข้อมูล
5. การสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต

ของครูลำจวน คงสำราญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ที่ใกล้ชิดทางสายเลือดกับครูลำจวน คงสำราญ ครูดนตรีที่ใกล้ชิดที่ได้ร่วมงานกับครูลำจวน คงสำราญ และลูกศิษย์ใกล้ชิดที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อให้ข้อมูลในการวิเคราะห์ผลด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และและวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball sampling) โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. ผู้ที่ใกล้ชิดทางสายเลือดกับครูลำจวน คงสำราญ ได้แก่ ญาติพี่น้อง และ ครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญ ที่ความรู้ความสามารถทางด้านดนตรี
2. ครูดนตรีที่ใกล้ชิดที่ได้ร่วมงานกับครูลำจวน คงสำราญ ในด้านการบรรเลงเพลงไทยในรูปแบบวงโยธวาทิต
3. ลูกศิษย์ใกล้ชิดที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 ปี

ตารางที่ 3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	ชื่อ -สกุล	ประกอบอาชีพ
ผู้ที่ใกล้ชิดทางสายเลือดกับครู ลำจวน คงสำราญ ได้แก่ ญาติ พี่น้อง และ ครอบครัวของครู ลำจวน คงสำราญ ที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านดนตรี	1. นางสาวจินต์ โพธิ์ศรี	รับราชการ
	2. นางพัชรินทร์ แก้วเอื้อ	เกษตรกร
	3. นางพัชรา คงสำราญ	เกษตรกร
	4. นางสาวพัชชา ทองโชติ	เกษตรกร
	5. ร้อยตรีสรุพล คงสำราญ	รับราชการ
ครูดนตรีที่ใกล้ชิดที่ได้ร่วมงาน กับครูลำจวน คงสำราญ ในด้านการบรรเลงเพลงไทยใน รูปแบบวงโยธวาทิต	1. นาวาโท ดิเรกกล้า กล้าหาญ	รับราชการ
	2. นาวาเอก สำเลา พิสมัย	รับราชการ
	3. ผศ.เอกสิทธิ์ สุนิมิต	รับราชการ
	4. นายสมชาย มะเจียกจร	เกษตรกร
	5. นาวาอากาศเอกสำเลา พิสมัย	ข้าราชการบำนาญ
	6. ว่าที่ ร้อยเอกสมชาย แก้วเจริญ	รับราชการ
	7. นายวัฒนา พันธุ์สวัสดิ์	ข้าราชการบำนาญ
	8. นางสาวจิราภรณ์ เล็กพงศ์	ข้าราชการบำนาญ
	9. นายสมาน กันเกตุ	ช่างซ่อมเครื่องดนตรี
	1. นายไพฑูรย์ มีอินทร์	ข้าราชการบำนาญ
ลูกศิษย์ใกล้ชิดที่ได้รับการ ถ่ายทอดเพลงไทยเดิม ในรูปแบบการบรรเลงวง โยธวาทิตของครูลำจวน คง สำราญ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 ปี	2. นายณรงค์ จันทรแฮม	ข้าราชการบำนาญ
	3. นายสมาน แดงวงศ์	ข้าราชการบำนาญ
	4. นายศราวุฒิ ทองโสภ	ข้าราชการบำนาญ
	5. นายสุรฤทธิ์ คงสงค์	รับราชการ
	6. นายธานินทร์ เทศทอง	ข้าราชการบำนาญ
	7. จ.ส.อ อาณัติ โพธิ์เขียว	ข้าราชการบำนาญ
	8. นายปัญญา จงชาญสิทธิ	ข้าราชการบำนาญ
	9. นายสุริยา โพธิ์น้อย	เกษตรกร
	10. นายสุริยา สุพรรณคง	นักดนตรีอิสระ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์และแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล จากนั้นดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยในด้านความตรงตามเนื้อหา (Content)

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่กำหนดประเด็นและหัวข้อในการสัมภาษณ์ไว้ชัดเจนตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดประเด็นและหัวข้อในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ขั้นที่ 2 ร่างคำถามในการสัมภาษณ์แล้วแบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกและแบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มครูต้นตริที่ใกล้ชิดและกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้คำถามแบบปลายเปิด แบ่งออกเป็น 5 ตอนได้แก่

1. ข้อมูลภูมิหลังประวัติการศึกษา วิถีชีวิต อุปนิสัยของครูลำจวนคงสำราญ

2. ประวัติการศึกษาด้านดนตรี

3. องค์ความรู้ดนตรีไทยและวงโยธวาทิต

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มครูต้นตริที่ใกล้ชิดและกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิดเป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด แบ่งคำถามออกเป็น 5 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. แนวคิดและรูปแบบการสอน

2. วิธีการถ่ายทอด

3. การวัดและการประเมินผล

ขั้นที่ 3 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง

ขั้นที่ 4 ปรับปรุง แก้ไข และนำไปเก็บข้อมูล

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก แบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มครูต้นตริที่ใกล้ชิดและกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิด โดยนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อหาความสอดคล้องกับเนื้อหาวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Item – Objective Congruence: IOC) พบว่า มีคะแนนระหว่าง 1 มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ได้

3. การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

วิธีการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ได้แก่ สถานที่ เวลา และบุคคล นำข้อมูลที่ได้จากการตีความและเรียบเรียงแล้ว กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทบทวนความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนเป็น 2 ขั้นตอน ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเครือข่าย และกลุ่มครุฑดนตรีที่ใกล้ชิดและกลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิด
2. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาจัดกลุ่มข้อมูล (Clustering) แล้วประมวลข้อมูลเข้าด้วยกันเพื่อสร้างข้อสรุป

การวิเคราะห์ สรุปข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้รูปแบบการตีความแบบอุปนัย และนำเสนอเป็นความเรียงผ่านการพรรณนาบทความ (Descriptive) ที่มีภาพและตารางประกอบเนื้อหา โดยสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ได้แก่ ประวัติส่วนตัวอาจารย์ ประวัติการศึกษาดนตรีพื้นฐานและเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตและกระบวนการถ่ายทอด

ประเด็นที่ 2 การเลือกบทเพลงให้เหมาะสมกับนักเรียน ได้แก่ เทคนิคการบรรเลง และการประสมวงให้เหมาะสมในการบรรเลง สร้างเป็นคู่มือการเรียนการสอนเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของ ครูลำจวน คงสำราญ จำนวน 5 บทเพลง สำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจ

การสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ สำหรับผู้ที่สนใจ การบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตจากการศึกษา วิเคราะห์ เรียบเรียงจากการเก็บข้อมูลเป็นเอกสารอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย

1. คำชี้แจงในการใช้คู่มือ
2. เนื้อหาสาระ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของวงโยธวาทิต ประวัติครูลำจวน คงสำราญ เพลงไทยเดิม
3. การฝึกทักษะการบรรเลงวงโยธวาทิต ได้แก่ ทักษะการอ่านโน้ต การฝึกเสียง การฝึกความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและลม การฝึกพร้อมบทเพลง

4. โน้ตเพลง

5. แหล่งอ้างอิง/ แหล่งข้อมูล

สำหรับการสร้างคู่มือกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดรูปแบบของคู่มือการสอนและการฝึกทักษะกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ในด้านขั้นตอนการสอนและการฝึกการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตเนื้อหาสาระที่ปรากฏในสอน ดำเนินการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เอกสาร หนังสือ งานวิจัย เกี่ยวกับเนื้อหาสาระในประเด็นต่างๆ เพื่อสรุปเพื่อเรียบเรียงลงในคู่มือการสอนทักษะกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

ขั้นที่ 3 เรียบเรียงสารสนเทศเกี่ยวกับการสอนกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ตามรูปแบบของคู่มือที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 ตรวจสอบความถูกต้องของคู่มือการสอนกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ โดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Item – Objective Congruence: IOC) พบว่า มีคะแนนระหว่าง 0.9 หมายถึง นำไปใช้ได้

ขั้นที่ 5 ปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องแล้วจึงเขียนเป็นคู่มือกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ฉบับสมบูรณ์ โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ วิเคราะห์ และตีความเรียบร้อยแล้ว มาสรุปอภิปรายผลและเรียบเรียงเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ และ 2. สร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball sampling) โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

ตอนที่ 2 เพื่อสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ จำนวน 5 บทเพลง

ตอนที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ข้อมูลจากการสังเกต และข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้กำหนดไว้ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยนำเสนอกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ตามประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 6 ประเด็น ได้แก่

1. ข้อมูลประวัติชีวิตของครูลำจวน คงสำราญ
2. ข้อมูลประวัติด้านการศึกษาและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ
3. องค์ความรู้ด้านเพลงไทยเดิมและวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ
4. รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ
5. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูลำจวน คงสำราญ
6. การวัดประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ

โดยมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ข้อมูลประวัติชีวิตของครูลำจวน คงสำราญ

จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์เกี่ยวกับชีวประวัติของครูลำจวน คงสำราญ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังประวัติชีวิตของครูลำจวน คงสำราญ ได้ดังนี้

ครูลำจวน คงสำราญ เกิดเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2471 ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 178/2 ถนนมาลัยแมน ตรงข้ามโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรของนายเสงี่ยม - นางเจ็ก คงสำราญ มีพี่น้องทั้งหมด 4 คน เรียงลำดับ ดังนี้

1. นายลำจวน คงสำราญ (เสียชีวิต)
2. นางแป้น ทวนเงิน (เสียชีวิต)
3. นายลออ คงสำราญ (เสียชีวิต)
4. นายอ้อด คงสำราญ (เสียชีวิต)

ครูลำจวน คงสำราญ หลังจากกลับจากรับการทหารก็ได้มาสมรสกับนางโล่ คงสำราญ มีบุตรด้วยกัน 6 คน ได้แก่ บุตรชาย 2 คน บุตรหญิง 4 คน ดังนี้

1. สิบเอกบรรจง คงสำราญ อาชีพ ข้าราชการบำนาญ
2. นางสุจินต์ โพธิ์ศรี อาชีพ ทำเกษตร
3. นางพัชรินทร์ แก้วเอื้อ อาชีพ ทำเกษตร
4. นางพัชรา คงสำราญ อาชีพ ทำเกษตร
5. นางสุพัสชา ทองโชติ อาชีพ ทำเกษตร
6. ร้อยเอกสุรพล คงสำราญ อาชีพ ข้าราชการบำนาญ

ภายหลัง ครูลำจวน คงสำราญ ได้เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งลำไส้ ในวันที่ 28 สิงหาคม 2547 สิริอายุได้ 76 ปี

ภาพที่ 4.1 ครูลำจวน สมรส กับ นางโล่ คงสำราญ

ที่มา: ศราวุธ ทองโสภณ (2564)

ภาพที่ 4.2 รูปบุตรชาย และบุตรสาวของครูลำจวน คงสำราญ
ที่มา: ศรารุท ทองโสภ (2564)

“ครูลำจวน คงสำราญ เป็นเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงด้านการบรรเลงวงโยธวาทิตในรูปแบบเพลงไทยเดิมอย่างมาก การศึกษาประวัติและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ จึงเป็นประโยชน์ต่อการรวบรวมและสังเคราะห์ชีวประวัติของครูลำจวน คงสำราญ รวมไปถึงการศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ การศึกษาประวัติและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ จึงมีความจำเป็นในการทราบถึงความหลังและสิ่งที่หล่อหลอมให้เกิดศิลปินที่มีฝีมือที่เป็นเอกเฉพาะด้าน”

(สมาน แดงวงศ์, สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2566)

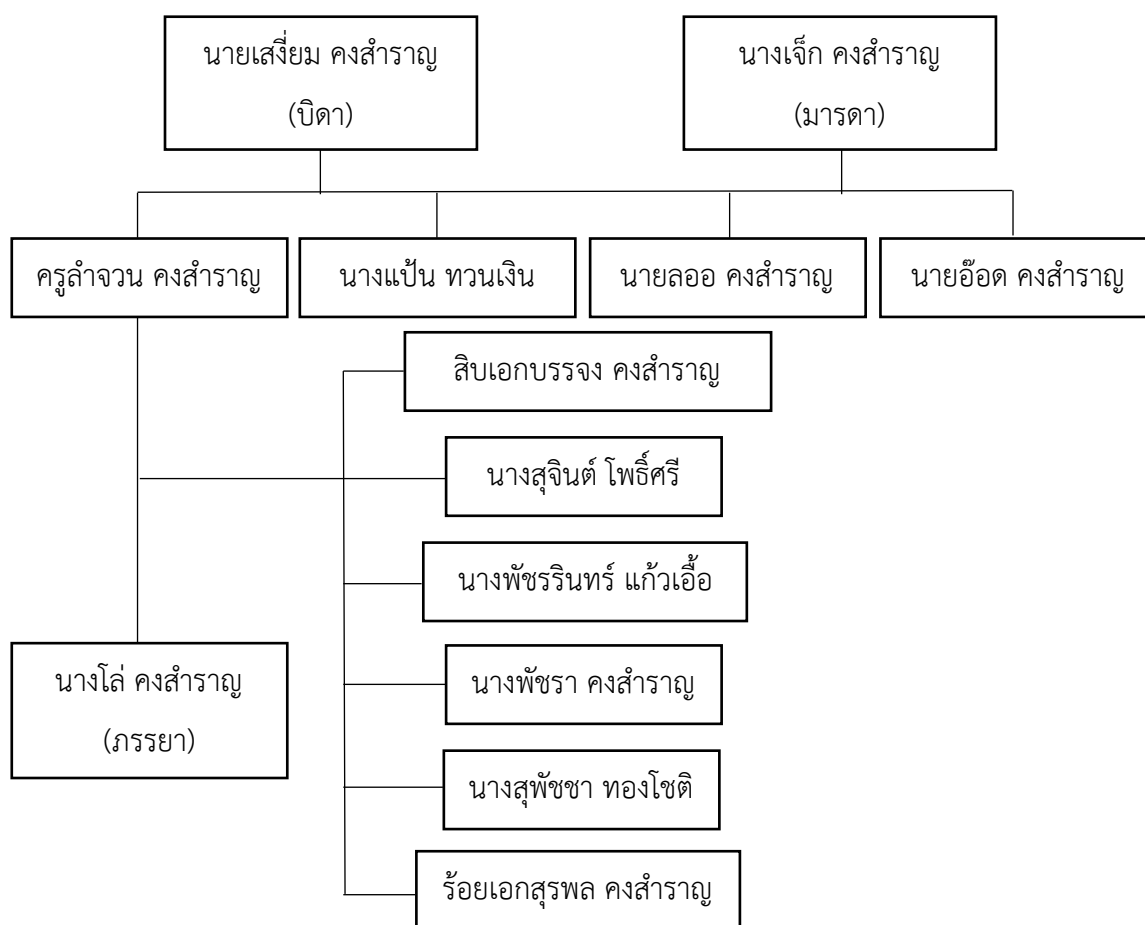
“ครูลำจวน คงสำราญ มีอุปนิสัย เป็นคนที่จริงจังกับการสอน ตั้งใจและทุ่มเทในการสอนทุกครั้ง เป็นคนดี แต่ในเวลาเรียนจะมีความเป็นกันเองกับลูกศิษย์”

(พัชรินทร์ แก้วเอื้อ, สัมภาษณ์ 31 ตุลาคม 2566)

“เด็กคนไหนอยากเรียนดนตรี ช่วงเย็นก็มาขอเรียนขอฝึก ครูจะสอนให้ ถ้าอดทนทำตามขั้นตอนได้ ก็จะได้รับเป็นลูกศิษย์อย่างเต็มตัว หรือ หมู่บ้านไหนอยากจะให้สอนดนตรี อยากทำวงดนตรี ก็มาจ้างครูไปสอนพิเศษ แต่ครูจะสอนเป็นบทเพลงไทยเดิมก่อนเพื่อให้แตกฉานเรื่องการอ่านโน้ตโดยใช้เพลงไทยเดิมเป็นแบบฝึกในการสอน”

(พัชรินทร์ แก้วเอื้อ, สัมภาษณ์ 31 ตุลาคม 2566)

ดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยสามารถเขียนแผนผังครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญ ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.3 แผนผังครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญ

ข้อมูลประวัติทางการศึกษาและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ

ประวัติทางการศึกษา ครูลำจวน คงสำราญ จบชั้นประถมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนวัดเทพสุทธาวาส ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในปี พ.ศ. 2538 ได้รับการยกย่องความรู้ ความสามารถด้านดนตรีจนได้รับ ปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาดนตรีศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ครูลำจวน คงสำราญ เริ่มศึกษาจากปู่หรีม คงสำราญ ซึ่งเป็นเจ้าของวงปี่พาทย์มดแดง ที่มีชื่อเสียงมากของอำเภอศรีประจันต์ เมื่ออายุได้ 11 ปี (พ.ศ.2485) จึงเริ่มหัดแต่อย่างจริงจัง และสามารถเรียนรู้ได้เร็ว เพราะมีพื้นฐานทางดนตรีปี่พาทย์อยู่ก่อนแล้ว ในปี พ.ศ.2488 ได้เข้ารับการเกณฑ์ทหาร รับราชการตำแหน่งพลทหาร ได้ศึกษาความรู้เพิ่มเติมด้านดนตรี ในโรงเรียนกองดุริยางค์ทหารบก ทุ่งพญาไท กรุงเทพมหานคร จนพ.ศ.2500 ถึง พ.ศ.2507 จึงได้เรียน

หลักการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงไทยเดิมสำหรับวงโยธวาทิตกับครุฑ ศรีเพ็ชรดี ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล เป็นคนเดียวที่ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ครอบครูพิธีการไว้ให้ และครุฑ ศรีเพ็ชรดี ซึ่งท่านรักครูลำจวน คงสำราญมาก ก็ได้ครอบครูพิธีการให้ครูลำจวนไว้คนเดียวเช่นกัน ครูลำจวน คงสำราญ ถือเป็นคนดนตรีที่มีทักษะความรู้ และมีความเชี่ยวชาญทางด้านดนตรีทั้ง 2 วัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมดนตรีไทยและวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก ครูลำจวน คงสำราญได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตก จากการศึกษาและรับราชการในกองดุริยางค์ทหารบก รวมถึงการศึกษาดนตรีไทยเดิมกับร้อยเอกนพ ศรีเพชรดี อย่างจริงจังผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบโบราณหลายขั้นตอนตามลำดับ การฝึกฝนทำให้มีความรอบรู้ในการปฏิบัติเครื่องดนตรีชิ้นต่างๆ ทำให้ครูลำจวน คงสำราญ ได้นำทักษะและความรู้ของดนตรีทั้ง 2 วัฒนธรรมนี้มาปรับใช้ผสมผสานกันอย่างเป็นขั้นตอน โดยนำเพลงไทยเดิมมาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบวงโยธวาทิต ทำให้ผลงานสร้างสรรค์ของครูลำจวน คงสำราญ เป็นที่ยอมรับในวงการเพลงไทยเดิม และเพลงสากล รวมถึงถวายงานรับใช้เบื้องพระยุคลบาทเรื่อยมา ครูลำจวน คงสำราญ ยังเป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของบรรดาศิษย์ท่านที่ได้ทำการสอนที่โรงเรียนกรรมวิธานศึกษาและโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากท่านเป็นผู้นำความรู้ด้านดนตรีตะวันตกเข้ามาสอนในโรงเรียนและเป็นผู้ก่อตั้งวงโยธวาทิตของโรงเรียนกรรมวิธานศึกษา ซึ่งเป็นวงโยธวาทิตวงแรกในจังหวัดสุพรรณบุรี ตลอดชีวิตท่านได้อุทิศทั้งกายและใจในการสอนดนตรี การทำงานเกี่ยวกับเพลงไทยประเภทวงโยธวาทิตต่อเนื่องมานานกว่า 50 ปี ครูลำจวน คงสำราญ ได้สร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นบทเพลง กลวิธีในการบรรเลง เป็นผู้ที่มีความรอบรู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างมากในการนำเพลงไทยเดิมมาบรรเลงโดยวงโยธวาทิต มีความตั้งใจและความพยายามอย่างยิ่งในการอนุรักษ์เพลงไทยเดิมสำหรับวงโยธวาทิต ครูลำจวน คงสำราญ เสียชีวิต ด้วยโรคมะเร็งลำไส้ ในวันที่ 28 สิงหาคม 2547 สิริอายุได้ 76 ปี (พัชรา คงสำราญ, สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2564)

รางวัลและผลงานด้านดนตรี

พ.ศ.2525	โล่ประกาศเกียรติคุณผู้สอนและวาทยกรดนตรีงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์
พ.ศ.2528	โล่ครูผู้สอนดีเด่นจากกรมสามัญศึกษา
พ.ศ.2530	โล่เกียรติยศ ครูผู้สอนดนตรีดีเด่นจากอธิบดีกรมสามัญศึกษา
พ.ศ.2531	เป็นที่ปรึกษาของศูนย์คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ในการตรวจและเขียนโน้ตเพลงที่ศาลาดุสิตาลัย เพื่อถวายความรู้ทางโน้ตสากลแด่สมเด็จพระเทพรัตนสุทาสยามบรมราชกุมารี
พ.ศ. 2531	โล่ประกาศเกียรติคุณลูกจ้างประจำตัวอย่างจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
พ.ศ.2538	ได้รับพระราชทาน ปริญญาบัตร ครุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดนตรีศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมผลงานด้านดนตรี

- พ.ศ.2512 ริเริ่มก่อตั้งวงโยธวาทิตโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จังหวัดสุพรรณบุรี
- พ.ศ.2524 ฝึกวงโยธวาทิตโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัยเข้าร่วมประกวดระดับเขตการศึกษา ได้รับรางวัลที่ 1 และได้รับรางวัลชมเชยอันดับ 1 ระดับประเทศ
- พ.ศ.2529 ได้รับเชิญให้เป็นผู้นำวงโยธวาทิตโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัยไปบรรเลง ณ หอประชุมคุรุสภา กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ.2529 ได้ร่วมกับ พันโท วิจิต ใ้ไทย บรรเลงดนตรีสากล ถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิริรัตนบุษบง พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์กรม พระนครสวรรค์วรพินิต
- พ.ศ.2529 เป็นวิทยากรอบรมดนตรีไทย และดนตรีสากลของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ณ สวนจักรินทร์ จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ.2529 ฝึกและปรับวงโยธวาทิตโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา จังหวัดนครปฐม เข้าประกวดระดับเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ได้รับรางวัลชนะเลิศ และได้รับรางวัลชมเชยอันดับ 1 ในระดับประเทศ ในการประกวดวงโยธวาทิตประเภท ก
- พ.ศ.2530 ได้รับการแต่งตั้งจากกรมสามัญศึกษาเป็นผู้อำนวยการเพลง และวาทยกร ในงานมหกรรมดุริยางค์เฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 5 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ สนามศุภชลาศัย เมื่อวันที่ 25 – 26 พฤศจิกายน 2530
- พ.ศ.2531 ฝึกและปรับวงโยธวาทิตโรงเรียนศรีวิชัยวิทยา จังหวัดนครปฐม เข้าประกวดระดับเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 ได้รับรางวัลชนะเลิศ และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในระดับประเทศในการประกวดวงโยธวาทิตประเภท ข (วงหญิงล้วน)

“ครูลำจวน คงสำราญ จบชั้น ป.4 โรงเรียนวัดเทพสุธาวาส และเข้ารับการเกณฑ์ทหารและได้อยู่แผนกดุริยางค์ของกองทัพบกและได้ดนตรีกับครู นพ ศรีเพชรดีซึ่งเป็นลูกศิษย์ของครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ได้รับการถ่ายทอดวิชาทางด้านดนตรีทั้งไทยและสากล หลังจากปลดจากทหารก็มีความรู้ด้านดนตรี กลับมาอยู่ จ.สุพรรณบุรี ได้เข้าร่วมเล่นดนตรีกับวง ชสพ.(ชาวสุพรรณ) เป็นวงดนตรีวงแรกของจังหวัดสุพรรณบุรี ควบคุมโดย อ.มนัส โอภาณกุล และได้เข้าสอบครูจ้างสอนครูดนตรีที่โรงเรียนการช่าง สุพรรณบุรี ปัจจุบันนี้เป็นวิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรี แผนกศิลปะ

รับราชการตำแหน่งครูดนตรีที่โรงเรียนกรรมฐานสุทธศึกษาลัย ทำวงโยธวาทิตของโรงเรียน
เรียนและโรงเรียนอื่นที่ได้รับรางวัลมากมายจนได้รับการยกย่องปริญญาดุษฎีบัณฑิต
บัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดนตรีศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นอกจากนี้
ครูยังได้เข้าไปถวายงานเขียนโน้ตให้สมเด็จพระเทพในวง ได้สร้างลูกศิษย์ที่มากมาย
ที่ประสบความสำเร็จทางด้านดนตรีหลากหลายอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ
ครู มากมาย”

“ครูลำจวน คงสำราญ เริ่มเล่นดนตรีตั้งแต่อายุ 11 ปี เริ่มศึกษาดนตรีจากปู่
หริ่ม คงสำราญ ซึ่งเป็นเจ้าของวงปี่พาทย์มดแดง ที่มีชื่อเสียงมากของอำเภอศรี
ประจันต์ เมื่อปี พ.ศ.2485 จึงเริ่มหัดแต่อย่างจริงจัง และสามารถเรียนรู้ได้เร็ว
เพราะมีพื้นฐานทางดนตรีปี่พาทย์อยู่ก่อนแล้ว ในปี พ.ศ.2488 ได้เข้ารับการเกณฑ์
ทหาร รับราชการตำแหน่งพลทหารครูลำจวน เข้าเรียนดนตรีกับครูนพศรี เพชรดี”

“ครูลำจวน คงสำราญเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหลักฐานเพลงเลื่อดสุพรรณ และ
นำมาเรียบเรียงเสียงประสานให้เป็นแนวเพลงไทยเดิม เป็นต้นแบบให้นำไปใช้
บรรเลงกันโดยทั่วไปและยังเป็นผู้ค้นคว้า รวบรวมเก็บรักษาโน้ตเพลงลายมือต้นฉบับ
ของครูนพ ศรีเพชรดี และโน้ตเพลงของท่านครูจางวางทั่ว พาทย์โกศล ไว้ได้มากมาย
จึงเป็นศูนย์บริการให้แก่ผู้สนใจทั่วไปมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ และโน้ตส่วนหนึ่งได้
มอบไว้ที่หอสมุดแห่งชาติด้วย นอกจากนี้ครูลำจวน คงสำราญเป็นคณะทำงานร่าง
หลักดนตรีไทย และดนตรีสากลระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย
ของกรม สามัญศึกษา ณ โรงเรียนกาญจนาภิเษก จันทบุรี ผลงานด้าน
การบันทึกเสียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต และร่วมกับครูละเมียด หับสุข
และนายแพทย์ไสว ศรีเมืองธน จัดทำและเผยแพร่เทปซีดี, Mp3, Homepage,
โน้ตเพลงไทยเดิมวงโยธวาทิต, เพลงวงโยธวาทิต, เพลงเดี่ยว Clarinet, เพลงวง
เครื่องสายผสม Clarinet จำนวนกว่า 60 ชุด”

(พัชรา คงสำราญ, สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2567)

“ครูลำจวนได้บันทึกเสียงไว้มากมาย เพื่อเป็นการอนุรักษ์เพลงไทยเดิม โดย
ใช้วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงไทยเดิม ยังใช้มาเปิดเป็นสื่อการสอนให้นักเรียนในชั้น
เรียนฟัง”

(สุรฤทธิ คองสงค์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2567)

จากข้อมูลในการสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าวพบว่า ครูลำจวน คงสำราญ เป็นบุคคลสำคัญในวงการดนตรีไทยที่มีความเชี่ยวชาญทั้งในด้านดนตรีไทยและดนตรีสากล ผ่านการฝึกฝนและการถ่ายทอดความรู้จากร้อยเอกราช ศรีเพชรดี ซึ่งทำให้ครูลำจวนมีความเข้าใจลึกซึ้งในทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก ได้รับการยกย่องความรู้ ความสามารถด้านดนตรีจนได้รับ ปริญญาครุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาดนตรีศึกษา ได้รับการยอมรับและเคารพนับถือในวงการดนตรีทั้งสองประเภท โดยเฉพาะในวงการเพลงไทยเดิมและเพลงสากล การนำผลงานของครูลำจวนมาเผยแพร่ในปัจจุบันนั้นเป็นการผสมผสานระหว่างโน้ตเพลงไทยเดิมและโน้ตสากล ทำให้สามารถเข้าถึงผู้ฟังที่มีความรู้และความชอบในดนตรีหลากหลายรูปแบบ การนำโน้ตเพลงไทยเดิมมาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบวงโยธวาทิต หรือการบันทึกเสียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบที่ใช้เครื่องดนตรีสากล ก็เป็นหนึ่งในความสำเร็จที่ช่วยให้ผลงานของครูลำจวนได้รับการอนุรักษ์และเผยแพร่ไปสู่คนรุ่นหลัง ดังนั้น การมีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในวงการดนตรีทั้งสองสายนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของครูลำจวนในฐานะผู้บุกเบิกการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดนตรีไทยและสากลได้อย่างลงตัว ทั้งในเชิงการสอน การประพันธ์ และการบันทึกเสียง

ภาพที่ 4.4 ครูลำจวน คงสำราญ เข้ารับปริญญาครุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาดนตรีศึกษา
จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ที่มา: ศราวุธ ทองโสภ (2564)

ภาพที่ 4.5 ครูลำจวน คงสำราญ และเพื่อนครูดนตรี
ที่มา: ศราวุธ ทางโสภา (2564)

ภาพที่ 4.6 ครูลำจวน คงสำราญ เข้าถวายงานการบันทึกโน้ตเพลงไทยเดิมในกรมสมเด็จพระเทพ
ที่มา: ศราวุธ ทางโสภา (2564)

ภาพที่ 4.7 ครูลำจวน คงสำราญ เข้ารับพระราชทานคลาริเน็ต จากกรมสมเด็จพระเทพ
 ที่มา: ศราวุธ ทางโสภา (2564)

ภาพที่ 4.8 ครูลำจวน คงสำราญ นำลูกศิษย์เข้าบันทึกเสียงเพลงไทยเดิม
 ที่มา: ศราวุธ ทองโสภา (2564)

ภาพที่ 4.9 ครูลำจวน คงสำราญ เข้าบันทึกเสียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต
ที่มา: ศราวุธ ทองโสภ (2564)

องค์ความรู้ด้านเพลงไทยเดิมและวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

ครูลำจวน คงสำราญ ได้สร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นบทเพลง กลวิธีในการบรรเลง เป็นผู้ที่มีความรอบรู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างมากในการนำเพลงไทยเดิมมาบรรเลงโดยวงโยธวาทิต มีความตั้งใจและความพยายามอย่างยิ่งในการอนุรักษ์เพลงไทยเดิมสำหรับวงโยธวาทิต (ศราวุธ ทองโสภ, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2564) นอกจากครูลำจวน คงสำราญจะเป็นครูเป็นผู้อำนวยเพลง เป็นผู้แยกเสียงประสานแล้วนั้น ยังได้บันทึกเสียงเพลง และมีส่วนร่วมในงานที่สำคัญเป็นจำนวนมาก อาทิ การเป็นที่ปรึกษาของคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรณ ในการตรวจและเขียนเพลงที่ศาลาดุสิตดาลัย เพื่อถวายความรู้โน้ตสากลแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นผู้ค้นคว้า รวบรวมและเก็บรักษาโน้ตเพลงลายมือต้นฉบับของครูนพ ศรีเพชรดี และโน้ตเพลงของจางวางทั่ว พาทยโกศล ไว้ได้อย่างมากมาย จึงเป็นศูนย์บริการให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไปมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ และโน้ตเพลงส่วนหนึ่งได้มอบให้หอสมุดแห่งชาติ ด้วยความรู้ความสามารถส่งผลให้ครูลำจวน คงสำราญ ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยและดนตรีสากล สำหรับในด้านความเป็นครู ท่านเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านวงโยธวาทิต โดยมีกระบวนการสอนเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ทำการสอนด้วยตัวเอง และได้ถ่ายทอด

วิชาความรู้ให้กับนักเรียนในจังหวัดต่างๆ มากมาย ด้านความเป็นศิลปินและความเป็นครูที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีให้กับบรรดาศิษย์จนประสบความสำเร็จทางการศึกษา มีความสามารถเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมดนตรีและวงการศึกษาของไทย

เครื่องดนตรีที่ครูลำจวน คงสำราญ หัดเล่นเป็นชิ้นแรกในวงโยธวาทิต ได้แก่ คลาริเน็ต และเป็นเครื่องดนตรีชนิดที่ครูลำจวน คงสำราญ ชำนาญที่สุด นอกจากวงโยธวาทิตแล้ว ครูลำจวนสามารถเล่นเครื่องดนตรีไทยได้ ซึ่งที่ถนัดสุด คือ ข้องวงใหญ่

“ครูลำจวน บันทึกลงเพลงไทยเดิมเป็นโน้ตสากลหลายบทเพลงมาก ทั้งเป็น
ดับเพลง เพลงเถาเพลงเรื่อง เพลงหน้าพาทย์ และสามารถทำเพลงไทยเดิมใน
รูปแบบวงโยธวาทิตได้อย่างชำนาญ”

(วัฒนา พันธุ์สวัสดิ์, สัมภาษณ์ 1 ตุลาคม 2566)

จากข้อมูลในการสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าว พบว่าครูลำจวน คงสำราญ มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทยและดนตรีสากล มีสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้อย่างหลากหลาย เครื่องดนตรีที่ชำนาญที่สุด ของครูลำจวน คงสำราญ คือ คลาริเน็ต ครูลำจวน คงสำราญ เป็นผู้อำนวยเพลง เป็นผู้เรียบเรียงเสียงประสาน แล้วนั้น ยังได้บันทึกเสียงเพลง และมีส่วนร่วมในงานที่สำคัญเป็นจำนวนมาก เป็นผู้ค้นคว้า รวบรวมและเก็บรักษาโน้ตเพลงลายมือต้นฉบับของครูพศรีเพชรดี และโน้ตเพลงของจางวางทั่ว พาทยโกศล ไว้ได้อย่างมากมาย จึงเป็นศูนย์บริการให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไปมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ และโน้ตเพลงส่วนหนึ่งได้มอบให้หอสมุดแห่งชาติ ด้วยความรู้ความสามารถส่งผลให้ ครูลำจวน คงสำราญ ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับได้เรียบเรียงเสียงประสาน การบรรเลงวงโยธวาทิต เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน การสืบทอด และเผยแพร่เพลงไทยเดิมที่เป็นสมบัติของชาติให้เยาวชนไทย ได้อนุรักษ์สืบทอดวิธีการการบรรเลงเพลงไทยเดิมด้วยเครื่องดนตรีตะวันตกได้อย่างถูกต้อง และส่งเสริมเพลงไทยเดิมให้เป็นที่รู้จักและอยู่คู่สังคมไทยสืบไป เพลงไทยเดิม มีทั้งเพลงบรรเลง และที่ขับร้องโดย ครูละเมียด ทับสุข ครูลำจวน คงสำราญ ครูวิเชียร จันทรเกษม ครูทานตะวัน นวรัตน์ ณ อยุธยา ครูเฉลิม ม่วงแพรศรี ฯลฯ

เพลงไทยเดิมทั้งหมดของครูลำจวน คงสำราญ ถูกบันทึกไว้ทั้งหมด 66 ชุด โดยห้องบันทึกเสียงไพบูลย์สเตริโอ โดยใน 1 ชุดจะประกอบด้วยเพลง 5 ประเภท ซึ่งชุดที่มีประเภทวงโยธวาทิต มีจำนวน 36 ชุด ดังนี้

ตารางที่ 4.1 เพลงไทยเดิมประเภทวงโยธวาทิต

ลำดับ	ชุดที่	ประเภทวง	เพลง
1	2	วงโยธวาทิต	เชิดจีน 4 เงี้ยวรำลึกเถา เต่ากินผักบุ้ง (เนื้อร้อง ยามกิน...)
2	3	วงโยธวาทิต	เขมรล่อองค์เถา เขมรไพรโยค 3 ชั้น กล่อมনারีเถา พราหมณ์ดีดน้ำเต้าเถา (เนื้อร้อง ฝันว่า...)
3	4	วงโยธวาทิต	ทยอยเขมร 3 ชั้น จระเข้หางยาว 3 ชั้น (บทร้อง ร.6) แขกสายเถา แขกอาหวังเถา
4	9	วงโยธวาทิต	โหมโรงสามม้า ลาวดวงเดือน ลาวคำหอม เขมรล่อองค์เถา (บรรเลง)
5	10	วงโยธวาทิต	แขกต๋อยหม้อเถา ดัลลาวเจริญศรี นางครวญเถา(บรรเลง)
6	11	วงโยธวาทิต	โหมโรงมะลิเลื้อย บังใบเถา ดัลแม่ศรี (เนื้อร้อง ดัลนก) สยามานุสติเถา (บรรเลง) ลาวดำเนินทราย (เนื้อร้อง ศศิธร...)
7	12	วงโยธวาทิต	แขกขาวเถา เทพบรรทม 3 ชั้น (บรรเลง) แขกกุลิตเถา บังใบเถา (บรรเลง) กฤษดาภินิหาร (บรรเลง) สร้อยลำปางเถา (บรรเลง) แขกประเทศเถา (ทางบางคอแหลม) ลาวดวงเดือน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชุดที่	ประเภทวง	เพลง
8	17	วงโยธวาทิต	โฉลลาวเถา กัลยาเยี่ยมห้องเถาเถา (บรรเลง) มอญรำดาบเถา (เนื้อร้อง ฝ่ายกษัตริย์...) นกเขาชะแมร์เถา มาร์ชโยสลัม
9	18	วงโยธวาทิต	โหมโรงขวัญเมือง หงส์ทองเถา ตะลุ่มโปงเถา มาร์ชประชาธิปไตย
10	19	วงโยธวาทิต	โหมโรงเยี่ยมวิมาน เพลงช้าเรื่องเต่าทอง ล่องลมเถาทาง (ฝั่งธนฯ) มาร์ชลาวเล็ก
11	20	วงโยธวาทิต	แขกมอญบางขุนพรหมเถา มอญรำดาบเถา (บรรเลง) สืบทเถา (เนื้อร้อง เหลือบเห็นดอก...) เขมรชมดงเถา (บรรเลง)
12	21	วงโยธวาทิต	ใบ้คลังเถา แขกฉิ่ง (บรรเลง) สุโขทัย (บรรเลง) แขกลพบุรีเถา (ทางบางคอแหลม)
13	22	วงโยธวาทิต	โหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง แขกมอญบางช้างเถา เนื้อร้อง (อิเหนา) แขกโอด 3 ชั้น แป๊ะ 3 ชั้น (บทของเก่า)
14	23	วงโยธวาทิต	เขมรพวงเถา (ทางฝั่งธนฯ) March on America (มาร์ช-บรรเลง) ทยอยนอก 3 ชั้น (ทางฝั่งพระนคร)
15	24	วงโยธวาทิต	ครวญหาเถา นางครวญเถา สุดสงวนเถา พระอาทิตย์ชิงดวง

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชุดที่	ประเภทวง	เพลง
16	29	วงโยธวาทิต	เพลงข้าพระรามเดินดง (บรรเลง) แป๊ะ 3 ชั้น (เนื้อร้อง พญาราชवंสสัน) เขมรโพธิสัตว์เถา ไกรลาสสำเร็จ (บรรเลง)
17	30	วงโยธวาทิต	อาถรรพ์เถา ชะเวตาทอง (บรรเลง) ทยอยญวนเถา (เนื้อร้อง ขุนช้างขุนแผน) อะแซห่วนก็เถา (บรรเลง)
18	31	วงโยธวาทิต	แขกสาหร่ายเถา มาร์ชหลวงประสานดุริยางค์ ทยอยญวนเถา (เนื้อร้อง สังข์ทอง) นกขมิ้น 3 ชั้น (เดี่ยวคลาริเน็ต)
19	32	วงโยธวาทิต	มาร์ชบริพัตร (บรรเลง) แปดบทเถา (ทางฝั่งธนา) หกบทเถา
20	33	วงโยธวาทิต	โสมส่องแสงเถา Brasses to the Fore (มาร์ช-บรรเลง) บุหลันเถา (อาบูหะซัน) Reeds in Ramble (มาร์ช-บรรเลง)
21	34	วงโยธวาทิต	บุหลันเถา (เนื้อร้อง อิเหนา) แขกบูชายัญ (บรรเลง) ลาวเสียงเทียนเถา (เนื้อร้อง พระลอ) สุดสงวนเถา (บรรเลง)
22	35	วงโยธวาทิต	โหมโรงแขกมอญ ทยอยญวนเถา (เนื้อร้อง อิเหนา) สี่บทเถา (เนื้อร้อง พระพลางพิศ...) เพชรน้อยเถา (บรรเลง)
23	36	วงโยธวาทิต	โหมโรงพม่าวัด พม่าห้าท่อน 3 ชั้น จระเข้หางยาว 3 ชั้น (เนื้อร้อง กากี) แขกมอญบางช้างเถา (เนื้อเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชุดที่	ประเภทวง	เพลง
24	43	วงโยธวาทิต	โหมโรงประเสนัน เขมรราชบุรี 3 ชั้น ราตรีประดับดาวเถา ต้นวรเชษฐ์เถา
25	45	วงโยธวาทิต	เขมรเอบางเถา (ทางฝั่งธนฯ) มยุราภิรมย์ (บรรเลง) แขกไพรเถา (ทางฝั่งธนฯ) ชมแสงจันทร์เถา (บรรเลง)
26	46	วงโยธวาทิต	ถอนสมอเถา แสนเสนาะ (บรรเลง) เขมรใหญ่เถา ควรวุฒาเถา (บรรเลง)
27		วงโยธวาทิต	ไอยเรศ 3 ชั้น ชุมนุมเผ่าไทย (บรรเลง) มอญอ้อยอิงเถา ลพบุรี (บรรเลง)
28		วงโยธวาทิต	เขมรไพรโยค 3 ชั้น (มัทนพาราช) พราหมณ์ดีดน้ำเต้าเถา (ขุนแผน...) แขกขาวเถา (ปิ่นหยี...) เต่ากินผักบั้ง (พระจันทร์...)
29		วงโยธวาทิต	โหมโรงสะบัดสะบั้งเถา ทยอยเดี่ยว (เดี่ยวคลาริเน็ต) โยสลัมเถา ขอมทรงเครื่องเถา (ร้อง) สารถิเถา (ร้อง)
30		วงโยธวาทิต	นางโหง 6 ชั้น ออกกราวภาษายำเที่ยง ศรีวิชัย สารถิ 3 ชั้น จีนขมิใหญ่ (บรรเลง) เขมรไพรโยค 3 ชั้น (มโหรี) ทยอยในเถา (ครั้นออก...) แขกมอญเถา (ทางฝั่งพระนคร) แสนคำนึงเถาเถา เขมรปากท่อเถา (บัดนี้ตะหมั่ง...) ลาวดำเนินทราย

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ชุดที่	ประเภทวง	เพลง
31	47	วงโยธวาทิต	ไอยเรศ 3 ชั้น ชุมนุมเผ่าไทย (บรรเลง) มอญอ้อยอิงเถา ลพบุรี (บรรเลง)
32	48	วงโยธวาทิต	เขมรไทรโยค 3 ชั้น (มัทนพาธา) พราหมณ์ดีดน้ำเต้าเถา (ซุนแผน...) แขกขาวเถา (ปิ่นหยี...) เต่ากินผักบั้ง (พระจันทร์...)
33	58	วงโยธวาทิต 070 Military band	โหมโรงสะบัดสะบั้งเถา ทยอยเดี่ยว (เดี่ยวคลาริเน็ต) โยสล้มเถา ขอมทรงเครื่องเถา (ร้อง)
34	59	วงโยธวาทิต	สารถิเถา (ร้อง) นางโหง 6 ชั้น ออกกราวภาษาย่าเที่ยง ศรีวิชัย สารถิ 3 ชั้น จินชิมใหญ่ (บรรเลง) เขมรไทรโยค 3 ชั้น
35	60	วงโยธวาทิต	ทยอยในเถา (เนื้อร้อง ครั้นออก...) แขกมอญเถา (ทางฝั่งพระนคร)
36	66	วงโยธวาทิต	แสนคำนึงเถาเถา เขมรปากท่อเถา (เนื้อร้อง บัดนี้ตะหมัง...) ลาวดำเนินทราย

รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ

การสอนเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตนั้น เป็นการประยุกต์และผสมผสานระหว่างดนตรีไทยดั้งเดิมกับการบรรเลงในลักษณะของวงโยธวาทิต (Marching Band) ซึ่งมีทั้งการฝึกฝนการบรรเลงดนตรีและการฝึกท่าทางการเคลื่อนไหวไปพร้อมกัน เพื่อให้การแสดงทั้งด้านดนตรีและการเคลื่อนไหวในขบวนมีความสมดุลและกลมกลืน โดยก่อนที่นักดนตรีจะสามารถบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตได้ จำเป็นต้องมีพื้นฐานการเล่นดนตรีไทยเดิมที่แข็งแกร่งก่อน นักเรียน

ต้องมีการฝึกฝนทักษะการเล่นเครื่องดนตรีไทยดั้งเดิม การฝึกการควบคุมเสียงและการปฏิบัติเครื่องเป่าที่ใช้ในวงโยธวาทิตให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับจังหวะเพลงไทยเดิม การเรียนรู้โน้ตสากลและการอ่านโน้ตถือเป็นส่วนสำคัญในการทำให้การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมมีความแม่นยำในการเล่น โดยเฉพาะในการฝึกให้เข้าใจเรื่องของจังหวะ ค่าของโน้ต และการประสานเสียง

ภาพที่ 4.10 การฝากตัวรับเข้าเป็นลูกศิษย์ ของครูลำจวน คงสำราญ
ที่มา: ศราวุธ ทองโสภา (2564)

ภาพที่ 4.11 ครูลำจวน คงสำราญเป็นผู้อ่านองการทำพิธีไหว้ ครอบครัวให้กับลูกศิษย์
ที่มา: ศราวุธ ทองโสภา (2564)

ภาพที่ 4.12 ครูลำจวน คงสำราญ ครอบครูให้กับ แม่ขวัญจิต ศรีปะจันต์ ศิลปินแห่งชาติ
ที่มา: ศราวุธ ทองโสภณ (2564)

“การสอนของครูลำจวน คือ จะให้นักเรียนเป่าเครื่องเป่าที่ใช้ในวงโยธวาทิต เพลงช้าก่อน ช่วงเช้ามีดตี 5 จะได้ยินเสียงนักเรียนลุกขึ้นมาเป่าเพลง โดนครูลำจวน จะเป่าคลาริเน็ตเป็นเพลงไปพร้อมกับเด็กด้วย ท่อนไหนไม่ไหนไม่ถูกก็จะให้ทำซ้ำวน ไปวนมา ครูก็จะ เป็นเป็นตัวอย่างให้เด็กนักเรียนฟัง จนถึง 7 โมงเช้า นักเรียนจึง ออกไปเรียน โดยเด็กที่สนใจอยากเรียนดนตรีสามารถเรียนฟรี เรียนที่ใต้ถุนบ้าน เวลาซ้อมเพลงไทยเดิมก็จะมีชาวบ้านรอบข้างมาคอยฟัง บทเพลงที่ใช้ในการเรียน การสอนเป็นเพลงไทยเดิม อ่านโน้ตสากล ต้องอ่านโน้ตให้คล่อง ครูลำจวน จะสอน ลูกศิษย์ที่เข้าเรียนด้วยตัวเองทุกคน โดยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง”

(พัชรา คงสำราญ, สัมภาษณ์ 31 ตุลาคม 2566)

“ครูลำจวนเล็งเห็นว่า เพลงไทยเดิมจำเป็นต้องฝึกความสามารถเรื่องการ อ่านโน้ต ให้นักเรียนเข้าใจเรื่องอันตราส่วนของค่าตัวโน้ตที่แตกต่างกัน ฝึกเรื่องลม ฝึกเสียง ความสัมพันธ์ของนิ้วลั่นและลม ฝึกพลังเป่าจนเป็นการหายใจ ธรรมดา แรงที่เป่าให้รู้สึกเป็นธรรมชาติได้กำลัง เนื่องจากบทเพลงไทยเดิมมีความ ยาวของบทเพลง ถ้าฝึกได้เชี่ยวชาญ เพลงที่เป่าออกมาจะมีความไหลลื่นและ สมบูรณ์แบบ ทำให้นักเรียนมีสมาธิและมีฝีมือ นอกจากนี้ยังมีหนังสือสอนแบบฝรั่ง เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หลักการสอนของครูลำจวน คงสำราญ ช่วงแรกจะไม่มี การฝึกแถว กระบวนการสอน ขั้นแรกคือ ต้องเคาะจังหวะ ต้องเข้าใจ จังหวะยกจังหวะตก และค่อยเริ่มเรียนโน้ตสากลเรียนทฤษฎีดนตรีสากล เรียนบรรทัด 5 เส้น ญูญแจประจำหลักและเครื่องหมายกำหนดจังหวะ เครื่องหมาย

แปลงเสียง โดยวันแรกนักเรียนทุกคนต้องจำชื่อโน้ตบรรทัด 5 เส้นให้ได้เริ่มเรียน เบสิกเบื้องต้น เป่าตัว กลม ตัวดำ ตัวขาว วิธีการสอนการครูจะเป่าสาธิตให้นักเรียน เป่าตาม ครูจะเริ่มจากเพลงง่ายก่อนคือเพลง 2 ชั้น ที่ไม่ยาวมาก เพื่อฝึกความ ชัดเจนของเสียง หลังจากนั้นจะค่อย ๆ ต่อเพลงที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยตามลำดับ เพลงปราบ ไก่ เพลงทยอย เพลงเรื่อง ถ้านักเรียนคนไหนเชี่ยวชาญแล้วก็ต่อเพลงเดี่ยวให้”

(ณรงค์ จันทร์แหยม, สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2566)

“ครูลำจวน คงสำราญ มีความเชื่อว่า การจะเป็นครูลูกศิษย์กัน ต้องมีการไหว้ครูครอบครูก่อน ทุกคนต้องเป็นศิษย์มีครู โดยการมอบขันธ์ มอบตัว เป็นศิษย์ มีการดูทักษะทางด้านดนตรีก่อนว่ารักดนตรีหรือไม่ ทำอย่างไรเด็กจะรัก ดนตรี ซึ่งใช้หลักการสอนไม่เหมือนกันในแต่ละคน ความรับได้ไม่ได้แต่ละคนอยู่ที่ ความสนใจ มานะ ฝึกฝน อดทน ต้องมีความอดทนถึงจะได้ความรู้อย่างเต็มเปี่ยม มีการสอนแต่ละคนที่แตกต่างกัน บางคนรับแบบวิธีนี้ไม่ไหว ก็จะทำให้เริ่มจากช้าไป ก่อน บางหัวที่หัวดีแล้วเข้าใจสัดส่วนค่าตัวโน้ตแล้วก็จะสามารถบรรเลงได้อย่าง ถูกต้องทุกคน ครูจะแยกเด็กที่อ่านโน้ตไม่คล่องมาทบทวนส่วนตัวก่อน เมื่อเข้าใจ อย่างละเอียดดีแล้วจึงให้กับไม่บรรเลงร่วมกับเพื่อน ๆ ได้”

“ขอบเขตเนื้อหาการสอนอยู่ที่ความจำ คือเรื่องความจำถ้าสอนยาวเกินไป เด็กไม่สามารถจำได้ จึงต้องหยุด ให้เด็กนักเรียนกลับไปทบทวนต่อไป โดยเริ่มจาก เพลง 2 ชั้น โนม่นาวจิตใจ หาเพลงที่เคารู้จัก ฝึกฝนจนคล่อง ให้คล่องก่อนและฝึก เป่าเพลงสาธิต เพลงเข้าร่วมพิธีไหว้ครูรับมอบศิษย์ จากนั้นก็จะต่อเพลงโหมโรง เพลงเรื่องต่อไปให้สามารถอ่านโน้ตให้คล่อง”

(ดิเรก กล้าหาญ, สัมภาษณ์ 3 พฤษภาคม 2566)

“มีงานในชุมชน หรืองานใดโรงเรียนครูก็จะพานักเรียน นำดนตรีวงโยธ วาทิตของโรงเรียนไปช่วยตลอด เล่นเพลงดับ เพลงเถา เพลงแห่ เป็นที่ชื่นชอบของ ชาวบ้าน”

(วัฒนา พันธุ์สวัสดิ์, สัมภาษณ์ 1 ตุลาคม 2566)

จากข้อมูลในการสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าว ครูลำจวน คงสำราญ ใช้รูปแบบการสอนที่ เน้นการฝึกปฏิบัติจริงและ การเข้าใจทฤษฎีดนตรีตั้งแต่พื้นฐาน โดยเริ่มต้นจากการฝึกเป่าเครื่องเป่าที่ ใช้ในวงโยธวาทิตในเพลงไทยเดิมในตอนเช้ามีด (ตี 5) เพื่อฝึกฝนทักษะการเป่าผ่านการทำซ้ำและให้ ครูเป็นตัวอย่างในการเป่าให้ดู นักเรียนต้องฝึกอ่านโน้ตสากลให้คล่องเพื่อพัฒนาให้เข้าใจการใช้ลม และเสียงในการเป่าเครื่องดนตรีไทยให้ถูกต้อง รวมถึงการฝึกทักษะอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้ว มือ ลิ้น และลมในการเป่า เพื่อให้การเป่าเพลงไทยเดิมมีความไหลลื่นและสมบูรณ์แบบ โดยการสอน

จะเริ่มจากการฝึกจังหวะและทฤษฎีดนตรีสากล เช่น การอ่านโน้ตบนบรรทัด 5 เส้น การใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะ และเครื่องหมายแปลงเสียง นักเรียนจะเริ่มฝึกเพลงง่ายๆ ก่อน เช่น เพลง 2 ชั้น และค่อยๆ ขยับไปสู่เพลงที่ยากขึ้น เช่น เพลงปรบไก่ และเพลงทยอย จนกระทั่งนักเรียนสามารถเป่าทางดนตรีเดี่ยวได้ นอกจากนี้ ครูลำจวนยังให้โอกาสนักเรียนที่สนใจเรียนดนตรีได้เรียนฟรีที่ใต้ถุนบ้าน และมีชาวบ้านมาฟังการฝึกซ้อมเพลงไทยเดิม นักเรียนที่ฝึกฝนดีจะมีสมาธิในการเล่นดนตรี และสามารถเล่นได้อย่างเชี่ยวชาญ

กระบวนการถ่ายทอดของครูลำจวน คงสำราญ

การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมโดยใช้วงโยธวาทิต ครูลำจวน คงสำราญ

การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมโดยใช้วงโยธวาทิต เป็นการผสมผสานศิลปะดนตรีไทยและดนตรีสากลเข้าด้วยกัน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อนในการคงเอกลักษณ์ของเพลงไทยเดิม พร้อมปรับให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีในวงโยธวาทิต โดยมีกระบวนการสำคัญดังนี้

1. การคัดเลือกเพลงไทยเดิม เลือกเพลงที่เหมาะสมกับการเรียบเรียงใหม่ เลือกเพลงที่มีโครงสร้างชัดเจน เช่น ลาวดวงเดือน เขมรไทรโยค แยกบทเทศพิจารณาเพลงที่มีจังหวะและทำนองที่สามารถดัดแปลงให้เข้ากับวงโยธวาทิตได้ รักษาเอกลักษณ์ของเพลงไทยเดิม คงความเป็นเอกลักษณ์ของทำนองและจังหวะ (เช่น การใช้ลูกเล่นในลักษณะไทย เช่น ลีลา "การรูดเสียง")

2. การเรียบเรียงเพลง (Arrangement) การถอดทำนองเพลงไทยเดิมแปลงทำนองหลัก (Melody) จากเครื่องดนตรีไทย เช่น ซอ ระนาด หรือขลุ่ย ให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีในวงโยธวาทิต ถอดจังหวะดั้งเดิมของเพลงไทยเดิม และปรับให้สอดคล้องกับจังหวะมาตรฐานของวงโยธวาทิต เช่น 4/4 หรือ 6/8 การเลือกเครื่องดนตรีในวงโยธวาทิตใช้เครื่องดนตรีที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของเพลงไทยเดิมได้ เช่น ทำนองหลัก: ทรมเป็ต คลาริเน็ต ฟลูต ทำนองเสริม: อัลโตแซกโซโฟน ฮอว์น เสียงต่ำ: ทูบา บาร์โธน จังหวะ: เพอร์คัสชัน เช่น กลองสแนร์ หรือกลองใหญ่ เพิ่มสีสันด้วยการผสมเครื่องดนตรีไทย ผสมผสานเครื่องดนตรีไทย เช่น ขลุ่ย หรือฉิ่ง ในบางส่วนเพื่อคงกลิ่นอายดั้งเดิม

3. การฝึกซ้อมและการปรับวง การสอนเรื่องจังหวะและลีลาไทย ฝึกให้นักดนตรีในวงเข้าใจความพิเศษของเพลงไทย เช่น การเว้นจังหวะ การเน้นเสียงหนัก-เบา และการใช้อารมณ์ การปรับจูนเสียง (Tuning) ปรับโทนเสียงให้กลมกลืน โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้เครื่องดนตรีไทยร่วมกับเครื่องสากล การฝึกเล่นร่วมกัน (Ensemble Practice) เน้นการเล่นแบบประสานกัน เพื่อให้ทำนองหลักของเพลงไทยเดิมโดดเด่น

4. การออกแบบการแสดง การผสมผสานการแสดงแบบไทยเพิ่มองค์ประกอบทางวัฒนธรรม เช่น การออกแบบท่าเต้นที่เข้ากับจังหวะไทยเดิม หรือการสวมใส่ชุดไทยประยุกต์การเล่าเรื่องผ่านเพลงใช้เพลงไทยเดิมเพื่อเล่าเรื่องราวหรือเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย การ

ใช้เทคนิคเพื่อสร้าง หรือนำเสนอมุมมอง ภาพที่มีลักษณะพิเศษ หรือภาพที่ไม่สามารถถ่ายทำได้จริง (Visual Effect) ใช้สีสั่นและการเคลื่อนไหวของวงเพื่อดึงดูดความสนใจ

5. การประเมินและปรับปรุง รับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยและดนตรีสากลเชิดชูดนตรีไทยหรือผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงไทยมาร่วมให้คำแนะนำปรับปรุงการเรียบเรียงและการแสดงวิเคราะห์ข้อดี-ข้อเสียจากการแสดงจริง และปรับให้ดียิ่งขึ้นในการแสดงครั้งถัดไป

“ผู้ฟังจะได้รับประสบการณ์ใหม่ในการฟังเพลงไทยเดิมในรูปแบบที่ร่วมสมัย นักเรียนและสมาชิกวงโยธวาทิตได้เรียนรู้และซึมซับวัฒนธรรมดนตรีไทย เพลงไทยเดิมได้รับการเผยแพร่ในรูปแบบใหม่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่หลากหลาย กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยรักษามรดกดนตรีไทยเดิม แต่ยังช่วยเพิ่มมิติใหม่ให้วงโยธวาทิตได้แสดงศักยภาพในเวทีระดับชาติและนานาชาติ”

(ไพฑูรย์ มีอินทร์, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2566)

“เพลงไทยเดิมเป็นวัฒนธรรมของชาติ การรักษาวัฒนธรรมคือการรักษาชาติ ครูลำจวน ถ่ายทอดบทเพลงไทยเดิมไว้อย่างละเอียดมากมาย เขียนบันทึกโน้ตเพลงไทยเดิมเป็นโน้ตสากลไว้อย่างมาก ซึ่งเป็นแบบฝึกหัดที่ดีให้นักเรียนเลยทีเดียว “

(สมาน แดงวงษ์, สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2566)

บทบาทของครูลำจวน คงสำราญ ในชุมชนและการอนุรักษ์ดนตรีไทยรูปแบบวงโยธวาทิต

ครูลำจวน คงสำราญมีบทบาทหน้าที่ ในชุมชนและการอนุรักษ์ดนตรีไทยอย่างมาก มีความโดดเด่นในด้านการสืบสานและเผยแพร่ดนตรีไทยผ่านการทำงานร่วมกับชุมชนและเยาวชน รวมถึงการสร้างตระหนักรู้ในคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมดนตรีไทย รายละเอียดของบทบาทดังกล่าวมีดังนี้

1. การส่งเสริมดนตรีไทยในชุมชน การตั้งวงดนตรีในชุมชนครูลำจวนมีบทบาท ในการก่อตั้งและฝึกสอนวงดนตรีในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพลงไทยเดิมและแสดงออกทางดนตรีในรูปแบบวงโยธวาทิต การถ่ายทอดความรู้ให้กับคนหลากหลายวัย ท่านเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเรียนรู้ดนตรีไทย ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ หรือผู้สูงอายุ ได้เข้าร่วมการฝึกซ้อมดนตรี

2. การอนุรักษ์เพลงไทยเดิม การบันทึกเพลงไทยเดิมครูลำจวนมีส่วนสำคัญ ในการอนุรักษ์เพลงไทยเดิม ผ่านการบันทึกเสียงและเรียบเรียงเพลงในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เพื่อใช้เป็นสื่อการ

เรียนการสอนการจัดกิจกรรมพื้นฟูเพลงไทยเก่าท่านจัดกิจกรรมดนตรีที่นำเพลงไทยเก่าที่ใกล้สูญหายกลับมาแสดงและถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้

3. การจัดกิจกรรมและงานแสดงดนตรีไทยในชุมชน งานดนตรีในโอกาสสำคัญ ครูลำจวน คงสำราญ มีบทบาทในการจัดแสดงดนตรีไทยในงานเทศกาลหรือพิธีกรรมสำคัญ เช่น งานทำบุญ งานประเพณีท้องถิ่น หรืองานเฉลิมฉลองต่าง ๆ การสร้างเครือข่ายผู้สนใจดนตรีไทยท่านช่วยสร้างเครือข่ายครูดนตรีไทย นักดนตรี และผู้สนใจดนตรีไทย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และร่วมกันสืบทอดวัฒนธรรม

4. การส่งเสริมดนตรีไทยในโรงเรียน การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนครูลำจวนร่วมมือกับโรงเรียนในชุมชนเพื่อจัดการเรียนการสอนดนตรี โดยเน้นให้เยาวชนเห็นความสำคัญของดนตรี การส่งนักเรียนเข้าประกวดดนตรี ในรูปแบบวงโยธวาทิต ท่านสนับสนุนและฝึกซ้อมนักเรียนให้เข้าร่วมการแข่งขันดนตรีไทยในระดับต่าง ๆ ทั้งในชุมชนและระดับประเทศ

5. การสร้างองค์ความรู้ด้านดนตรี การเขียนโน้ตและคู่มือครูลำจวนมีส่วนร่วมในการเขียนตำราและคู่มือเกี่ยวกับดนตรีไทยเพื่อใช้ในการสอน ทั้งในชุมชนและในสถานศึกษาการถ่ายทอดความรู้ผ่านเวทีสาธารณะท่านมักได้รับเชิญเป็นวิทยากรในงานเสวนาและอบรมเกี่ยวกับดนตรีไทยเพื่อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์

6. การส่งเสริมการสืบทอดดนตรีไทยสู่คนรุ่นใหม่ การบ่มเพาะเยาวชนให้เป็นครูดนตรีต่อไปครูลำจวนไม่เพียงแค่สอนดนตรี แต่ยังปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมนี้ให้คงอยู่ต่อไปการสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชน ท่านมุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนรักและภูมิใจในเพลงไทยเดิม พร้อมทั้งจะอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

ภาพที่ 4.13 ครูลำจวน คงสำราญ เด็กนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีในชุมชน

ที่มา: ศราวุธ ทองโสภ (2564)

ภาพที่ 4.14 วงโยธวาทิต โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย ควบคุมวงโดย ครูลำจวน คงสำราญ
ที่มา: ศราวุธ ทองโสภณ (2564)

ภาพที่ 4.15 การจัดรูปวงโยธวาทิต ในการบรรเลงเพลงไทยเดิม

“ในการคัดเลือกลูกศิษย์ นักเรียนเข้ามาสมัครเรียนปกติ ครูก็จะดูความ มุมนานะ ความอดทน ความเสียสละ ความใส่ใจ ก่อนที่จะเริ่มสอนเพลงให้ ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ทฤษฎีดนตรีสากลก่อน นักเรียนบางคนก็มาเพื่ออยากได้ เลยดนตรีไม่อยากจะเรียนทฤษฎีก็จะค่อยๆ ทอยยลาออก จนเหลือแต่นักเรียนที่สนใจ จริงๆ”

“ลำดับขั้นตอนการถ่ายทอดการบรรเลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตจะ เริ่มจากเพลง 2 ชิ้นก่อน เพลงฝึกความสัมพันธ์ของลม และนิ้ว ให้นักเรียนปรับเรื่อง คุณภาพของเสียงการอ่านโน้ตให้คล่อง จึงจะเปลี่ยนบทเพลงที่ยากขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ”

“ครูลำจวน คงสำราญ เน้นเรื่องความถูกต้องของบทเพลง ความถูกต้องของค่าตัวโน้ต ความชัดเจนของเสียง สามารถถ่ายทอดลีลา บทเพลงนั้น ๆ ได้ออกมาได้อย่างถูกต้อง”

“ถ้าเป็นช่วงวันธรรมดาจะใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ในการฝึกซ้อม แต่ถ้าเป็น วันเสาร์อาทิตย์นักเรียนที่สนใจอยากหาความรู้เพิ่มเติมจะไปเรียนและนอนค้างที่ บ้านอาจารย์ ถ้าวันธรรมดาเวลาซ้อมจะซ้อมช่วงพักกลางวัน และหลังเลิกเรียน ซ้อม ทุกวัน นักเรียนที่เป็นนักดนตรีจะมานอนโรงเรียน โดยครูลำจวน จะคอยเลี้ยงข้าว เลี้ยงอาหาร”

(สุรฤทธิ์ คงสงค์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2567)

“การเชื่อมโยงชุมชนผ่านดนตรี ดนตรีเป็นสื่อกลางที่ช่วยเสริมสร้างความ สามัคคีในชุมชนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม บทบาทของครูลำจวนช่วยสร้างพื้นที่ สำหรับการอนุรักษ์และแสดงออกทางวัฒนธรรมในชุมชนการเพิ่มคุณค่าให้กับมรดก ดนตรีไทยท่านมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณค่าและความสำคัญของดนตรีให้คงอยู่ ในสังคมไทยบทบาทของครูลำจวนไม่เพียงแต่สร้างแรงบันดาลใจแก่คนในชุมชน แต่ยังช่วยสืบทอดดนตรีไทยให้คงอยู่และได้รับการยอมรับในระดับกว้างขวางมากขึ้น อีกด้วย”

(ไพฑูรย์ มีอินทร์, สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2567)

ตารางที่ 4.2 การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมโดยใช้วงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมโดยใช้วงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ		
ลำดับ	ขั้นตอนกระบวนการ	รายละเอียดและกิจกรรม
1	การคัดเลือกเพลงไทยเดิม	เลือกเพลงที่มีโครงสร้างชัดเจนและสามารถดัดแปลงได้โดยรักษาเอกลักษณ์ของจังหวะและทำนองไทย
2	การเรียบเรียงเพลง	- ถอดทำนองและจังหวะดั้งเดิม แล้วปรับให้เข้ากับเครื่องดนตรีสากลของวงโยธวาทิต - เลือกและผสมผสานเครื่องดนตรีไทยและสากลเพื่อคงอารมณ์ของเพลงเดิม
3	การฝึกซ้อมและการปรับวง	- สอนและฝึกจังหวะ ลีลาไทย และการปรับวงเสียงให้เครื่องดนตรีผสมกลมกลืน - เน้นการเล่นแบบประสานเพื่อให้ทำนองหลักเด่นชัด
4	การออกแบบการแสดง	- ผสมผสานองค์ประกอบวัฒนธรรมไทย (ท่าเดิน การแต่งกาย) เข้ากับการแสดงของวง - ใช้เทคนิคภาพและการเคลื่อนไหวเพื่อเพิ่มความน่าสนใจและเล่าเรื่องราว
5	การประเมินและปรับปรุง	- รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญและวิเคราะห์การแสดง - นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเพื่อการแสดงในครั้งต่อไป

จากข้อมูลในการสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าว กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ โดยเริ่มจาก คัดเลือกลูกศิษย์ นักเรียนเข้ามาสมัครเรียนปกติ ครูก็จะดูความมุ่งมั่น ความอดทน ความเสียสละ ความใส่ใจ ก่อนที่จะเริ่มสอนเพลงให้ ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ทฤษฎีดนตรีสากลก่อน การคัดเลือกบทเพลง ที่เหมาะสมกับนักเรียน เรียบเรียงเสียงประสานใหม่เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกของเพลงไทยเดิมผ่านเครื่องดนตรีสากล ฝึกซ้อมปรับวงตามลีลาของบทเพลง มีการประสานเสียงในบทเพลง เพื่อให้ทำนองเพลงไทยเดิมโดดเด่นขึ้น พร้อมทั้งรักษาความงามและเอกลักษณ์ของเพลงไทยเดิมไว้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ ทั้งในแง่ของการฝึกฝนทักษะการเล่นดนตรี และการเคลื่อนไหวในขบวนการแสดง เพลงไทยเดิมส่วนใหญ่จะมีลักษณะเฉพาะที่เป็นเพลงที่มีจังหวะและทำนองที่สั้นไหล ซึ่งบางเพลงอาจจะต้องมีการปรับแต่งให้เหมาะสมกับลักษณะของวงโยธวาทิต เช่น การจัดเรียงทำนองให้สามารถบรรเลงได้ในรูปแบบวง การเพิ่มส่วนของเครื่องเป่าให้มีบทบาทมากขึ้น และการลดทอนทำนองที่ยากต่อการเล่นโดยเครื่องมือนำ

ประเภท เช่น เครื่องสาย หรือเครื่องเป่าลมไม้ นักเรียบเรียงเพลงต้องพิจารณาว่าเพลงไทยเดิมจะสามารถถ่ายทอดออกมาในรูปแบบที่เหมาะสมกับเครื่องดนตรีของวงโยธวาทิตได้อย่างไร เช่น การจัดการให้เครื่องเป่าลมไม้ (Clarinet, Flute) มีบทบาทในการบรรเลงทำนองหลัก ส่วนเครื่องเป่าลมทองเหลือง (Trumpet, Trombone) อาจจะใช้ในการเสริมจังหวะ หรือการบรรเลงเสียงประสาน ทั้งนี้ เพลงไทยเดิมมักมีจังหวะที่ค่อนข้างช้าและเน้นความไพเราะ ซึ่งในวงโยธวาทิตต้องปรับจังหวะให้เหมาะสมกับรูปแบบของวง โดยมักจะปรับให้เพลงไทยเดิมมีจังหวะที่เร็วขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยเพื่อให้เหมาะสมกับการเคลื่อนไหวในขบวนวงโยธวาทิต และให้การแสดงมีความสนุกสนาน เพลงไทยเดิมบางเพลงอาจจะต้องปรับจังหวะหรือทำนองให้มีความชัดเจนขึ้น เช่น เพลง "เพลงปรบไก่" อาจจะต้องปรับให้เร็วขึ้นหรือทำให้จังหวะกระชับ เพื่อให้สามารถเคลื่อนไหวไปพร้อมกับการเดินขบวนของวงโยธวาทิตได้ นอกจากนี้ การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในวงโยธวาทิตจะต้องฝึกซ้อมเครื่องดนตรีแต่ละประเภทให้พร้อมทั้งในแง่ของการเป่าหรือการตี รวมถึงการฝึกฝนเทคนิคต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การควบคุมลมในเครื่องเป่าลมไม้ การควบคุมการตีจังหวะในเครื่องตี (Percussion) และการฝึกฝนการเดินขบวนไปพร้อมกับการบรรเลงเพลงในลักษณะของวงโยธวาทิต ซึ่งวงโยธวาทิตไม่ใช่การเล่นเดี่ยว จึงต้องฝึกความร่วมมือในการบรรเลงเพลงให้เกิดความสมดุลและกลมกลืนกันในวง เช่น เครื่องเป่าลมทุกประเภทจะต้องเล่นเป็นกลุ่มเพื่อให้เกิดความประสานเสียงที่ชัดเจน ส่วนเครื่องตีต้องตัดสินใจในการใช้จังหวะในการนำเพลงให้ไหลลื่น โดยนักดนตรีทุกคนต้องทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัยและความพร้อมเพรียง

การวัดประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ

การวัดและประเมินผลการเรียนเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตต้องคำนึงถึงหลายมิติ ทั้งด้านทักษะดนตรีและการแสดงที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหว การประสานงานระหว่างการเล่นดนตรีและการเดินขบวน รวมถึงการมีระเบียบวินัยและการทำงานเป็นทีม วิธีการประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนในด้านทักษะ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และจิตสำนึกทางวัฒนธรรม โดยการประเมินผลมีหลากหลายรูปแบบเพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติของการเรียนดนตรีไทยพร้อมตัวอย่าง ดังนี้

1. การประเมินทักษะการบรรเลงดนตรี

วิธีการ คือ ให้นักเรียนบรรเลงเพลงไทยเดิม เช่น ลาวดวงเดือน หรือ เขมรไพรโยค ครูจะประเมินจากความถูกต้องในทำนอง จังหวะ น้ำหนักเสียง และการจับเครื่องดนตรี

ตัวอย่าง สถานการณ์ ได้แก่ นักเรียนบรรเลงเพลง ลาวดวงเดือน โดยใช้เครื่องคลาริเน็ต

เกณฑ์ประเมิน ได้แก่ การเล่นเสียงครบถ้วนตามโน้ต การรักษาจังหวะอย่างต่อเนื่อง และความสิ้นไหลและอารมณ์ของการบรรเลง

การให้คะแนน ให้คะแนน 1-5 ตามระดับความถูกต้องและความสามารถ

2. การประเมินความรู้ทางดนตรี

วิธีการ คือ จัดสอบข้อเขียนหรือการตอบคำถามปากเปล่าเกี่ยวกับโครงสร้างเพลงไทย ประวัติเพลง และทฤษฎีดนตรีสากล ประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม และประเพณีที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่าง คำถาม ได้แก่ "เพลงเถาคืออะไร มีโครงสร้างอย่างไร?" "ลักษณะเด่นของเสียงเอื้อนในเพลงไทยคืออะไร?"

เกณฑ์ประเมิน ได้แก่ ความถูกต้องของคำตอบ การอธิบายที่ชัดเจนและครบถ้วน การให้คะแนน ให้คะแนน 1-10 ตามระดับความถูกต้อง

3. การประเมินการเล่นร่วมวง (Ensemble)

วิธีการ คือ ให้นักเรียนเล่นดนตรีร่วมกับผู้อื่นในวง เช่น วงปี่พาทย์หรือวงเครื่องสาย ประเมินความสามารถในการปรับจังหวะให้สอดคล้องกับวง

ตัวอย่าง สถานการณ์ ได้แก่ นักเรียนเล่นฆ้องวงร่วมกับวงปี่พาทย์

เกณฑ์ประเมิน ได้แก่ ความกลมกลืนของเสียง การฟังและปรับจังหวะให้เข้ากับวง และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

การให้คะแนน ให้คะแนนจากการสังเกตในระหว่างการเล่น

4. การประเมินการแสดงสด (Performance Assessment)

วิธีการ คือ ให้นักเรียนแสดงดนตรีในงานโรงเรียนหรือชุมชน เช่น งานประเพณีหรืองานแสดงดนตรีประเมินจากการเตรียมตัว การบรรเลง และการแสดงออก

ตัวอย่าง สถานการณ์ ได้แก่ นักเรียนบรรเลงเพลงไทยเดิมในงานวัฒนธรรม

เกณฑ์ประเมิน ได้แก่ ความถูกต้องของบทเพลง ความมั่นใจและการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า การถ่ายทอดอารมณ์และจิตวิญญาณของบทเพลง

การให้คะแนน ประเมินจากครูและผู้ชมในงาน

5. การประเมินความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนาเพลง

วิธีการ คือ ให้นักเรียนเรียบเรียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบใหม่ หรือดัดแปลงทำนองตามโจทย์ที่กำหนดประเมินจากความคิดสร้างสรรค์และความกลมกลืนของเพลงที่นำเสนอ

ตัวอย่าง สถานการณ์ ได้แก่ ให้นักเรียนเรียบเรียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบใหม่ หรือดัดแปลงทำนองตามโจทย์ที่กำหนดประเมินจากความคิดสร้างสรรค์และความกลมกลืนของเพลงที่นำเสนอ

เกณฑ์ประเมิน ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ในการเรียบเรียงเพลง การรักษาเอกลักษณ์ของเพลงไทยเดิม และความเหมาะสมของการใช้เครื่องดนตรี

การให้คะแนน ให้คะแนน 1-10

6. การประเมินจิตสำนึกและคุณธรรม

วิธีการ คือ สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน เช่น ความตั้งใจในการฝึกซ้อม ความรับผิดชอบหน้าที่ และการเคารพครูหรือผู้ร่วมเรียน

ตัวอย่าง สถานการณ์ ได้แก่ นักเรียนรับผิดชอบฝึกสอนเพลงไทยให้เพื่อนในกลุ่ม

เกณฑ์ประเมิน ได้แก่ ความมีน้ำใจและความใส่ใจในเพื่อนร่วมวง การแบ่งปันความรู้ และการแก้ไขปัญหา ความสม่ำเสมอในการปฏิบัติหน้าที่

การให้คะแนน ประเมินเป็นเกรด A-B-C หรือผ่าน-ไม่ผ่าน

7. ประเมินการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีไทยในชุมชน
- วิธีการ คือ ให้นักเรียนใช้ความรู้ความสามารถของตัวเองที่มีอยู่ นำมาถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่น
- ตัวอย่าง สถานการณ์ ได้แก่ นักเรียนรับผิดชอบฝึกสอนเพลงไทยให้เพื่อนในกลุ่ม
- เกณฑ์ประเมิน ได้แก่ ความมีน้ำใจและความใส่ใจในเพื่อนร่วมวงการแบ่งปันความรู้ และการแก้ไขปัญหาความสับสนในการปฏิบัติหน้าที่
- การให้คะแนน ประเมินเป็นเกรด A-B-C หรือผ่าน-ไม่ผ่าน
- ตัวอย่างกิจกรรมประเมินผล คือ การแสดงวงโยธวาทิตในงานโรงเรียน มีขั้นตอน ได้แก่
1. นักเรียนแต่ละคนต้องรับผิดชอบเครื่องดนตรีที่ฝึกซ้อม
 2. ครูประเมินแต่ละบุคคลในระหว่างการฝึกซ้อม
 3. ครูและผู้ร่วมชมงานประเมินการแสดงจริง
- เกณฑ์การประเมิน ได้แก่ ความพร้อม ความกลมกลืน และความสามารถในการแก้ไขข้อผิดพลาด

“ครูลำจวน คงสำราญ มีการวัดและประเมินผลจากบทเพลง ถ้าเป่าบทเพลงนี้ได้ถูกต้องแม่นยำ ก็จัดเปลี่ยนบทเพลงต่อไป ลีนทมอมจะมีการแบ่งกลุ่มเพื่อทดสอบ โดยทดสอบในรูปแบบการปฏิบัติรวมวง จับฉลากเลือกเพลงวัดด้วยความถูกต้องของตัวโน้ต ความไพเราะของเสียง ความถูกต้องของบทเพลง”

(ชานินทร์ เทศทอง, สัมภาษณ์ 8 มิถุนายน 2566)

“ข้อดีของวิธีการประเมินของครูลำจวน ได้แก่ 1. ช่วยพัฒนาทักษะรอบด้าน ทั้งด้านเทคนิคและจิตใจ 2. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อชุมชน และ 3. กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ดนตรี”

(สุริยา สุพรรณคง, สัมภาษณ์ 2 พฤศจิกายน 2566)

จากข้อมูลในการสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าว การประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนในด้านทักษะ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และจิตสำนึกทางวัฒนธรรม โดยการประเมินผลมีหลากหลายรูปแบบเพื่อให้ครอบคลุมทุกมิติของการเรียนดนตรี ข้อดีของวิธีการประเมินของครูลำจวน คงสำราญ 1. ช่วยพัฒนาทักษะรอบด้าน ทั้งด้านเทคนิคและจิตใจ 2. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อชุมชน 3. กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ดนตรีไทย

ตอนที่ 2 คู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต ของครูลำจวน คงสำราญ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนที่ 2 เป็นการนำเสนอคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

การสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต ของครูลำจวน คงสำราญ

การดำเนินการสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาสาระต่าง ๆ จากเอกสาร และผลการศึกษาระบบการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. คำชี้แจงในการใช้คู่มือ

1.1 วัตถุประสงค์ของคู่มือ

เป็นส่วนของการกล่าวถึงรายละเอียดที่มาหัวข้อหลัก ๆ ของเนื้อหาสาระภายในเล่ม แนวทางการนำไปใช้ เป็นการเขียนชี้แจงข้อมูลต่าง ๆ ในการใช้คู่มือข้อจำกัด และสิ่งที่ผู้อ่านหรือผู้ที่จัดการเรียนการสอนตามคู่มือเล่มนี้ ต้องเตรียมความพร้อมก่อนการใช้

2. เนื้อหาสาระ

2.1 ประวัติความเป็นมาวงโยธวาทิต

เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติและข้อมูลทั่วไปของวงโยธวาทิต

2.2 ประวัติครูลำจวน คงสำราญ

เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติของครู ลำจวนคงสำราญ

2.3 เพลงไทยเดิม

เป็นการอธิบายเกี่ยวกับความเป็นมาและประเภทของเพลงไทยเดิม ในลักษณะต่างๆ และตัวอย่างโน้ตเพลงไทยเดิมที่บันทึก ในรูปแบบโน้ตสากล ลายมือของครูลำจวน คงสำราญ

3 ขั้นตอนการฝึกทักษะการบรรเลงวงโยธวาทิต

3.1 ทักษะการอ่านโน้ต

เป็นการอธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีสากล ทักษะการอ่านโน้ตสากลและเครื่องหมายต่างๆทางดนตรี

3.2 การฝึกเสียง

เป็นการอธิบายเกี่ยวกับเทคนิคการฝึกออกเสียง เครื่องดนตรีประเภทเครื่องทองเหลืองและเครื่องลมไม้ เพื่อให้เสียงที่ออกมามีคุณภาพ

3.3 การฝึกความสัมพันธ์ระหว่างลมกับโน้ต

เป็นการอธิบายเกี่ยววิธีการใช้ลมกับตัวโน้ตที่บรรเลงผ่านเครื่องดนตรี เพื่อให้เสียงนั้นมีคุณภาพ และถูกต้องแม่นยำ

3.4 การฝึกพร้อมกับเพลง

เป็นการอธิบายเกี่ยววิธีการบรรเลงกับเสียงต้นแบบ เพื่อให้เข้าถึงอารมณ์เพลง และบรรเลงออกมาได้อย่างไรเพราะ

4 เพลงที่ใช้ในการสอนตามแนวทางของครูลำจวน คงสำราญ

4.1 เพลงปรบไก่

เป็นการอธิบายลักษณะ และข้อมูลทั่วไปของเพลงปรบไก่ พร้อมตัวอย่างโน้ตเพลง

4.2 เพลงสองไม้

เป็นการอธิบายลักษณะ และข้อมูลทั่วไปของเพลงสองไม้ พร้อมตัวอย่างโน้ตเพลง

4.3 เพลงเรื่อง

เป็นการอธิบายลักษณะ และข้อมูลทั่วไปของเพลงเรื่อง พร้อมตัวอย่างโน้ตเพลง

4.4 เพลงเดี่ยว

เป็นการอธิบายลักษณะ และข้อมูลทั่วไปของเพลงเรื่อง พร้อมตัวอย่างโน้ตเพลง

4.5 โอกาสในการบรรเลง

เป็นการอธิบายโอกาสในการใช้เพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตในรูปแบบเพลงไทยเดิมในโอกาสต่างตามงานพิธีต่างๆ

4.6 แหล่งอ้างอิง/แหล่งข้อมูล

เป็นเนื้อหาเกี่ยวแหล่งข้อมูลที่มาจากเนื้อหาในรูปเล่มคู่มือ

ผลการประเมินคุณภาพของคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบความถูกต้อง

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ตรวจสอบความถูกต้องของคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Item – Objective Congruence: IOC) พบว่า มีคะแนนระหว่าง 1.00 หมายถึง นำไปใช้ได้

ตารางที่ 4.3 ผลการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ

หัวข้อ	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			รวม คะแนน	IOC = $\frac{\sum R}{N}$	การพิจารณา
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3			
บทที่ 1 ความรู้เพลงไทย เดิมในรูปแบบการ บรรเลงวงโยธวาทิต	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
บทที่ 2 การฝึกทักษะ การบรรเลงเพลงไทยเดิม ในรูปแบบวงโยธวาทิต	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
บทที่ 3 เพลงที่ใช้ในการ สอนตามแนวทางครุ ล่ำจวนคงสำราญ	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
บรรณานุกรม	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
ภาคผนวก	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
รวม					1.00	นำไปใช้ได้

จากตาราง 4.3 แสดงให้เห็นว่า คุณภาพด้านรูปแบบของการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครุล่ำจวน คงสำราญ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่ให้ความเห็นมีความเหมาะสมทุกด้าน จากความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน สรุปได้ว่าคู่มือฉบับนี้มีคุณภาพด้านรูปแบบ สามารถนำไปใช้ได้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของ ครูลำจวน คงสำราญ 2. เพื่อสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญของการวิจัย และนำเสนอตามลำดับ ได้แก่ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญของการวิจัย และนำเสนอตามลำดับ ได้แก่ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1 กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

1) ข้อมูลประวัติชีวิตของครูลำจวน คงสำราญ

ครูลำจวน คงสำราญ เกิดเมื่อวันที่ 22 กันยายน 2471 ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 178/2 ถนนมาลัยแมน ตรงข้ามโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรของนายเสี่ยม - นางเจ็ก คงสำราญ มีพี่น้องทั้งหมด 4 คน

ครูลำจวน คงสำราญ หลังจากกลับจากรับการทหารก็ได้มาสมรสกับนางโล่ คงสำราญ มีบุตรด้วยกัน 6 คน ได้แก่ บุตรชาย 2 คน บุตรหญิง 4 คน ภายหลัง ครูลำจวน คงสำราญ เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งลำไส้ ในวันที่ 28 สิงหาคม 2547 สิริอายุได้ 76 ปี

2) ข้อมูลประวัติด้านการศึกษาและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ

ประวัติด้านการศึกษา ครูลำจวน คงสำราญ จบชั้นประถมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนวัดเทพสุทธาวาส ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี และได้รับการยกย่องปริญญาดุษฎีศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดนตรีศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ผลงานด้านดนตรีครูลำจวน คงสำราญ เริ่มศึกษาจากปู่หริ่ม คงสำราญ เรียนหลักการเรียบเรียงเสียงประสานเพลงไทยเดิมสำหรับวงโยธวาทิต ครูลำจวน คงสำราญเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหลักฐานเพลงเลื่อดสุพรรณ และนำมาเรียบเรียงเสียงประสานให้เป็นแนวเพลงไทยเดิม เป็นต้นแบบให้นำไปใช้บรรเลงกันโดยทั่วไปและยังเป็นผู้ค้นคว้า รวบรวมเก็บรักษาโน้ตเพลงลายมือต้นฉบับของครูพศรีเพ็ชรดี และโน้ตเพลงของท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ไว้ได้มากมาย จึงเป็นศูนย์บริการให้แก่ผู้สนใจทั่วไปมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ และโน้ตส่วนหนึ่งได้มอบไว้ที่หอสมุดแห่งชาติด้วย นอกจากนี้ครูลำจวน คงสำราญเป็นคณะทำงานร่างหลักดนตรีไทย และดนตรีสากลระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ของกรมสามัญศึกษา ณ โรงเรียนกาญจนาภิเษก จังหวัดกาญจนบุรี ผลงานด้านการบันทึกเสียงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต และร่วมกับครูละเมียด หับสุขและนายแพทย์ไสว

ศรีเมืองธน จัดทำและเผยแพร่เว็บไซต์ Mp3 Homepage โน้ตเพลงไทยเดิมวงโยธวาทิต เพลงวงโยธวาทิต เพลงเดี่ยว คลาริเน็ต เพลงวงเครื่องสายผสม คลาริเน็ต จำนวนกว่า 50 ชุด

3) องค์ความรู้ด้านเพลงไทยเดิมและวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

ครูลำจวน คงสำราญ ได้สร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นบทเพลง กลวิธีในการบรรเลง เป็นผู้ที่มีความรอบรู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างมากในการนำเพลงไทยเดิมมาบรรเลงโดยวงโยธวาทิต มีความตั้งใจและความพยายามอย่างยิ่งในการอนุรักษ์เพลงไทยเดิมสำหรับวงโยธวาทิต โดยเครื่องดนตรีที่ครูลำจวน คงสำราญ หัดเล่นเป็นชิ้นแรกในวงโยธวาทิต ได้แก่ คลาริเน็ต และ เป็นเครื่องดนตรีชนิดที่ครูลำจวน คงสำราญชำนาญที่สุด นอกจากวงโยธวาทิตแล้ว ครูลำจวนสามารถเล่นเครื่องดนตรีไทยได้ ซึ่งที่ถนัดสุด คือ ข้องวงใหญ่ ซึ่งกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมตามแนวทางของครูลำจวน คงสำราญ ในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต เป็นประโยชน์ในการเรียน การสอน การสืบทอด และเผยแพร่เพลงไทยเดิมที่เป็นสมบัติของชาติให้เยาวชนไทยได้อนุรักษ์ สืบทอดวิธีการการบรรเลงเพลงไทยเดิมด้วยเครื่องดนตรีตะวันตกได้อย่างถูกต้อง และส่งเสริมเพลงไทยเดิมให้เป็นที่รู้จักและอยู่คู่สังคมไทยสืบไป

เพลงไทยเดิม ที่บันทึกเสียงไว้ ณ ห้องบันทึกเสียงบันทึกเสียงไพฑูริย์สตรีโอ มีทั้งเพลงบรรเลง และที่ขับร้องโดย ครูละเมียด ทับสุข ครูลำจวน คงสำราญ ครูวิเชียร จันทร์เกษม ครูทานตะวัน นวรัตน์ ณ อยู่ธยา ครูเฉลิม ม่วงแพร่ศรี ฯลฯ เพลงไทยเดิมทั้งหมดตอนนี้มี 66 ชุด โดยใน 1 ชุดจะประกอบด้วยเพลง 5 ประเภท

4) รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ

ครูลำจวน คงสำราญ ใช้รูปแบบการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงและการเข้าใจทฤษฎีดนตรีตั้งแต่พื้นฐาน โดยเริ่มต้นจากการฝึกเป่าเพลงไทยเดิมในตอนเช้ามีด (ตี 5) เพื่อฝึกฝนทักษะการเป่าผ่านการทำซ้ำและให้ครูเป็นตัวอย่างในการเป่าให้ดู นักเรียนต้องฝึกอ่านโน้ตสากลให้คล่องเพื่อพัฒนาให้เข้าใจการใช้ลมและเสียงในการเป่าเครื่องดนตรีไทยให้ถูกต้อง รวมถึงการฝึกทักษะอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนิ้วมือ ลิ้น และลมในการเป่า เพื่อให้การเป่าเพลงไทยเดิมมีความไหลลื่นและสมบูรณ์แบบ

การสอนจะเริ่มจากการฝึกจังหวะและทฤษฎีดนตรีสากล เช่น การอ่านโน้ตบนบรรทัด 5 เส้น การใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะ และเครื่องหมายแปลงเสียง นักเรียนจะเริ่มฝึกเพลงง่ายๆ ก่อน เช่น เพลง 2 ชั้น และค่อยๆ ขยับไปสู่เพลงที่ยากขึ้น เช่น เพลงปรบไก่ และเพลงทยอย จนกระทั่งนักเรียนสามารถเป่าทางดนตรีเดี่ยวได้ นอกจากนี้ ครูลำจวนยังให้โอกาสนักเรียนที่สนใจเรียนดนตรีได้เรียนฟรีที่ได้ทุนบ้าน และมีชาวบ้านมาฟังการฝึกซ้อมเพลงไทยเดิม นักเรียนที่ฝึกฝนดีจะมีสิทธิในการเล่นดนตรี และสามารถเล่นได้อย่างเชี่ยวชาญ

5.) กระบวนการถ่ายทอดของครูลำจวน คงสำราญ

กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมโดยใช้วงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ เห็นว่าเพลงไทยเดิมจำเป็นต้องฝึกความสามารถเรื่องการอ่านโน้ต ให้นักเรียนเข้าใจเรื่องอันตราส่วนของค่าตัวโน้ตที่แตกต่างกัน ฝึกเรื่องลม ฝึกเสียง ความสัมพันธ์ของนิ้วลิ้นและลม ฝึกพลังเป่าจนเป็นการหายใจธรรมชาติ แรงที่เป่าให้รู้สึกเป็นธรรมชาติได้กำลัง เนื่องจากบทเพลงไทยเดิมมีความยาวของบท

เพลง ถ้าฝึกได้เชี่ยวชาญ เพลงที่เป่าออกมาจะมีความไหลลื่นและสมบูรณ์แบบ ทำให้นักเรียนมีสมาธิ และมีฝีมือ นอกจากนี้ยังมีหนังสือสอนแบบฝรั่ง เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หลักการสอนของครูลำจวน คงสำราญ ช่วงแรกจะไม่มี การฝึกแถว กระบวนการสอน ขั้นแรกคือ ต้องเคาะจังหวะ ต้องเข้าใจจังหวะยกจังหวะตก และค่อยเริ่มเรียนโน้ตสากลเรียนทฤษฎีดนตรีสากล เรียนบรรทัด 5 เส้น กฎประจำหลักและเครื่องหมายกำหนดจังหวะ เครื่องหมายแปลงเสียง โดยวันแรก นักเรียนทุกคนต้องจำชื่อโน้ตบรรทัด 5 เส้นให้ได้เริ่มเรียนเบสิกเบื้องต้น เป่าตัว กลม ตัวดำ ตัวขาว วิธีการสอนการครูจะเป่าสาธิตให้นักเรียนเป่าตาม ครูจะเริ่มจากเพลงง่ายก่อนคือเพลง 2 ชั้น ที่ไม่ยาวมาก เพื่อฝึกความชัดเจนของเสียง หลังจากนั้นจะค่อย ๆ ต่อเพลงที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยตามลำดับ เพลงปราบไก่ เพลงทยอย เพลงเรื่อง ถ้านักเรียนคนไหนเชี่ยวชาญแล้วก็ต่อเพลงเดี่ยวให้

6) การวัดประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ

ทักษะการวัดประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ ใช้การปฏิบัติเป็นองค์ประกอบหลักที่ต้องประเมิน ในการเรียนเพลงไทยเดิมในวงโยธวาทิต ดังนั้น ตัวชี้วัดที่ควรมีในการวัดประเมินผล ได้แก่ ความถูกต้องของโน้ตและจังหวะการควบคุมเครื่องดนตรี และการประสานเสียง

ครูลำจวน คงสำราญ มีการวัดและประเมินผลจากบทเพลง ถ้าเป่าบทเพลงนี้ได้ถูกต้องแม่นยำ ก็จัดเปลี่ยนบทเพลงต่อไป สั้นเทอมจะมีการแบ่งกลุ่มเพื่อทดสอบ โดยทดสอบในรูปแบบการปฏิบัติรวมวง จับฉลากเลือกเพลง วัดด้วยความถูกต้องของตัวโน้ต ความไพเราะของเสียง ความถูกต้องของบทเพลง ทั้งนี้ วิธีการประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ มุ่งเน้นการพัฒนาให้นักเรียนในด้านทักษะ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และจิตสำนึกทางวัฒนธรรม โดยการประเมินผลมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การประเมินทักษะการบรรเลงดนตรี การประเมินความรู้ทางดนตรี การประเมินการเล่นรวมวง การประเมินการแสดงสด การประเมินความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนาเพลง การประเมินจิตสำนึกและคุณธรรม และประเมินการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีไทยในชุมชน นอกจากนี้ มีการประเมินผลการแสดงวงโยธวาทิตในงานโรงเรียนจากความพร้อม ความกลมกลืนและความสามารถในการแก้ไขข้อผิดพลาดอีกด้วย ซึ่งข้อดีของวิธีการประเมินของครูลำจวน ได้แก่ 1. ช่วยพัฒนาทักษะรอบด้าน ทั้งด้านเทคนิคและจิตใจ 2. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อชุมชน และ 3. กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ดนตรีไทย

2. การคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

คู่มือทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ เป็นเอกสารที่ผู้วิจัยเรียบเรียงขึ้นจากการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร และผลการศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ โดยคู่มือที่สร้างขึ้นประกอบด้วยเนื้อหาสาระดังนี้

1.) คำชี้แจงในการใช้คู่มือ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของคู่มือ วิธีการใช้คู่มือ และการเตรียมการที่จำเป็นสำหรับการใช้คู่มือ

2.) เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาวงโยธวาทิต ประวัติครูลำจวน คงสำราญ และวิธีการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี

3.) ขั้นตอนการฝึกทักษะการบรรเลงวงโยธวาทิต ประกอบด้วย ขั้นตอนในการฝึกปฏิบัติ ทักษะการอ่านโน้ต และการฝึกการใช้ลม

4.) เพลงที่ใช้ในการสอนตามแนวทางของครูลำจวน คงสำราญ ประกอบด้วย เพลงปรบไก่ เพลงทยอย เพลงเรื่อง เพลงไทยเดิมที่มีทำนองยาว (เพลงที่มีลักษณะการเป่าลมต่อเนื่อง) เพลงที่มีความซับซ้อนมากขึ้น จำนวน 5 เพลง และโอกาสในการบรรเลงเพลง

5.) แหล่งอ้างอิง/แหล่งข้อมูล

จากการตรวจสอบคุณภาพของคู่มือ พบว่า คู่มือทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ที่สร้างขึ้นมีความถูกต้องและมีความสอดคล้อง ซึ่งผ่านการตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาอย่างละเอียด จึงเป็นเอกสารทางวิชาการที่บันทึกวิธีการต่าง ๆ ในกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ อย่างถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในวิชาชีพได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ และ 2. สร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ผลการวิจัยแบ่งออกเป็นสองประเด็น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ผู้วิจัยแบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. ข้อมูลประวัติชีวิตของครูลำจวน คงสำราญ พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับ สมาน แดงวงศ์ (2564) ที่ได้อธิบายว่า ครูลำจวน คงสำราญ ยังเป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของบรรดาศิษย์ท่านที่ได้ทำการสอนที่โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย และโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากท่านเป็นผู้นำความรู้ด้านดนตรีตะวันตกเข้ามาสอนในโรงเรียนและเป็นผู้ก่อตั้งวงโยธวาทิตของโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย ซึ่งเป็นวงโยธวาทิตวงแรกในจังหวัดสุพรรณบุรี ตลอดชีวิตท่านได้อุทิศทั้งกายและใจในการสอนดนตรี การทำงานเกี่ยวกับเพลงไทยเดิมประเภทวงโยธวาทิตต่อเนื่องมานานกว่า 50 ปี ครูลำจวน คงสำราญ เสียชีวิต ด้วยโรคมะเร็งกระเพาะอาหาร ในวันที่ 28 สิงหาคม 2547 สิริอายุได้ 76 ปี

2. ข้อมูลประวัติด้านการศึกษาและผลงานของครูลำจวน คงสำราญ พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับ สมาน แดงวงศ์ (2564) ที่กล่าวว่า ครูลำจวน คงสำราญ ถือเป็นศิลปินดนตรีที่มีทักษะความรู้ และมีความเชี่ยวชาญทางด้านดนตรีทั้ง 2 วัฒนธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมดนตรีไทยและ

วัฒนธรรมดนตรีตะวันตก ครูลำจวน คงสำราญ ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตก จากการศึกษาและรับราชการในกองดุริยางค์ทหารบก รวมถึงการศึกษาดนตรีไทยเดิมกับร้อยเอกนพ ศรีเพชรดี อย่างจริงจังผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบโบราณหลายขั้นตอนตามลำดับ การฝึกฝนทำให้มีความรอบรู้ในการปฏิบัติเครื่องดนตรีชิ้นต่างๆ ทำให้ครูลำจวน คงสำราญ ได้นำทักษะและความรู้ของดนตรีทั้ง 2 วัฒนธรรมนี้มาปรับใช้ผสมผสานกันอย่างเป็นขั้นตอน โดยนำเพลงไทยเดิมมาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบวงโยธวาทิต ทำให้ผลงานสร้างสรรค์ของครูลำจวน คงสำราญ เป็นที่ยอมรับในวงการเพลงไทยเดิม และเพลงสากล รวมถึงถวายงานรับใช้เบื้องพระยุคลบาทเรื่อยมา และ ศราวุธ ทองโสภณ (2564) ที่ได้อธิบายว่า ครูลำจวน คงสำราญ ได้สร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นบทเพลง กลวิธีในการบรรเลง เป็นผู้ที่มีความรอบรู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างมากในการนำเพลงไทยเดิมมาบรรเลงโดยวงโยธวาทิต มีความตั้งใจและมีความพยายามอย่างยิ่งในการอนุรักษ์เพลงไทยเดิมสำหรับวงโยธวาทิต

3. องค์ความรู้ด้านเพลงไทยเดิมและวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับ จตุพร ศรีแสงสุข (2538) ได้อธิบายไว้ว่า นอกจากครูลำจวน คงสำราญจะเป็นครู เป็นผู้อำนวยการเพลง เป็นผู้แยกเสียงประสานแล้วนั้น ยังได้บันทึกเสียงเพลง และมีส่วนร่วมในงานที่สำคัญเป็นจำนวนมาก อาทิ การเป็นที่ปรึกษาของคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ในการตรวจและเขียนเพลงที่ศาลาดุสิตดาลัย เพื่อถวายความรู้โน้ตสากลแด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นผู้ค้นคว้า รวบรวมและเก็บรักษาโน้ตเพลงลายมือต้นฉบับของครูนพ ศรีเพชรดี และโน้ตเพลงของจางวางทั่ว พาทยโกศล ไว้ได้อย่างมากมาย จึงเป็นศูนย์บริการให้แก่ผู้ที่สนใจทั่วไปมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ และโน้ตเพลงส่วนหนึ่งได้มอบให้หอสมุดแห่งชาติ ด้วยความรู้ความสามารถส่งผลให้ครูลำจวน คงสำราญ ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยและดนตรีสากล สำหรับในด้านความเป็นครู ท่านเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านวงโยธวาทิต โดยมีกระบวนการสอนเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ทำการสอนด้วยตัวเอง และได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับนักเรียนในจังหวัดต่างๆ มากมาย และ อุทัย ศาตรา (2553) ได้อธิบายด้านความเป็นศิลปินและความเป็นครูที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีให้กับบรรดาศิษย์จนประสบความสำเร็จทางการศึกษา มีความสามารถเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมดนตรีและวงการการศึกษาของไทย

4. รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับ สุวิมล ว่องวานิช (2554) ได้อธิบายไว้ว่า 3 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะจิต (Psychomotor Skill) เป็นการปฏิบัติที่เน้นการเคลื่อนไหวทางร่างกายแบบพื้นฐานที่เป็นกลไกของอวัยวะและกล้ามเนื้อ 2) ทักษะการปฏิบัติ (Practical Skill) เป็นการปฏิบัติที่เน้นความสามารถทางสมองและเป็นทักษะที่ต้องทำการฝึกฝนอย่างเป็นประจำ เช่น ทักษะการเขียน ทักษะการอ่าน ทักษะการคิดคำนวณ เป็นต้น และ 3) ทักษะการแสดง (Performance Skill) เป็นการแสดงออกหรือการทำงานตามกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยความสามารถทางสมองร่วมกับจิตใจ นอกเหนือจากการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การเล่นดนตรี การวาดภาพ เป็นต้น และ กมลวรรณ ตั้งธนานนท์ (2563: 30) ได้อธิบายไว้ว่า ได้สังเคราะห์ลำดับขั้นของกระบวนการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรับรู้และการปฏิบัติพื้นฐาน คือ การตอบสนองสิ่งเร้าโดยอัตโนมัติ การรับรู้ใส่ใจ

ต่อสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ และการปฏิบัติอย่างง่าย ไม่ต้องอาศัยการเรียนรู้

2) การเตรียมความพร้อมและการเลียนแบบ คือ การเตรียมพร้อมในการปฏิบัติตลอดจนการทำตามตัวแบบหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติต่างๆ การปฏิบัติในขั้นตอนนี้จะยังไม่เป็นอัตโนมัติและยังไม่ราบรื่นนัก 3) การฝึกปฏิบัติ คือ การปฏิบัติอย่างซ้ำๆ การปฏิบัติในขั้นตอนนี้จะค่อยเป็นไปอย่างอัตโนมัติและราบรื่นมากขึ้น 4) การปฏิบัติด้วยความชำนาญ คือ การปฏิบัติอย่างคล่องแคล่ว แม่นยำชำนาญ การปฏิบัติในขั้นตอนนี้จะเป็นอัตโนมัติและราบรื่น และ 5) การปรับเปลี่ยนหรือสร้างทักษะปฏิบัติ คือ การเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการตามสถานการณ์ หรือสร้างพฤติกรรมการขึ้นใหม่

5. วิธีการถ่ายทอดของครูลำจวน คงสำราญ พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับ สุกีรี เจริญสุข (2540) ที่ได้อธิบายทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพทางดนตรี 3 แนวทาง คือ ทฤษฎีความเหมือน ทฤษฎีความแตกต่าง และทฤษฎีความเป็นฉันทัน ดนตรีเป็นความไพเราะของเสียง อาศัยการเรียนรู้จากความเหมือน พัฒนาไปสู่ความแตกต่าง และความเป็นฉันทันที่เป็นแก่นแท้ทางวัฒนธรรมจากทฤษฎีพัฒนาสุนทรียภาพทางดนตรีทั้ง 3 แนวทาง นำมาใช้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางดนตรีได้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ทฤษฎีการเลียนแบบ เป็นกระบวนการที่เด็กจะต้องได้ยินเสียงดนตรี ได้เห็นและได้สัมผัสแล้วลอกเลียนให้เหมือนแบบ แบบในที่นี้หมายถึงครู 2) ทฤษฎีการทำซ้ำ เป็นการฝึกทักษะจนเกิดความแม่นยำ หรือเกิดความชำนาญ จนสามารถควบคุม กำกับ และจัดการทักษะทางดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ทฤษฎีการแหกคอก เกิดจากการทำซ้ำจนเกิดความเบื่อหน่ายต้องเปลี่ยนแปลง เพื่อจะสร้างสิ่งใหม่ แสวงหาสิ่งใหม่ในบางส่วน 4) ทฤษฎีทางเทวดา เป็นการสร้างสรรค์ผลงานด้านทักษะที่สมบูรณ์ บนพื้นฐานความถูกต้องและแม่นยำเป็นตัวของตัวเอง และ 5) ทฤษฎีความเป็นฉันทัน เป็นการแสดงออกทางผลงาน ซึ่งเป็นหัวใจของงานศิลปะและเป็นผลงานของดนตรี

6. การวัดประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับ นักจิตวิทยาที่สำคัญในกลุ่มมนุษยนิยม ได้แก่ มาสโลว์ (Maslow, 1943) โรเจอร์ (Rogers C, 2008). และคอมบส์ (Arthur Combs, 1982) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้สอนควรหากกลยุทธ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยความสนใจและชี้แนะให้ผู้เรียนเข้าใจ มีหลักในการประเมินผลการปฏิบัติทักษะดนตรีด้วยตนเองอย่างถูกต้อง ยุติธรรมไม่เข้าข้างตนเอง

สรุปได้ว่า กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ยึดหลักการสอนดนตรีไทยแบบดั้งเดิม ต้องได้รับการถ่ายทอดโดยตรงจากครู มีการครอบครู โดยอาจจะมีการปรับเปลี่ยนลำดับขั้นตอนตามบริบทของสังคมปัจจุบัน แต่ในขณะเดียวกันก็ได้เพิ่มเติมการใช้รูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต ผ่านการสร้างบรรยากาศที่ดีในการถ่ายทอด สื่อการสอน และเครื่องดนตรีที่ครบครัน เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ หาวิธีการถ่ายทอดที่จะฝึกฝนให้ผู้เรียนเข้าใจในบทเพลงทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ นอกจากนี้ในการประเมินผลของครูลำจวน คงสำราญ ยังเน้นให้ผู้เรียนมีความแม่นยำในการบรรเลง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงในสถานการณ์จริง รวมถึงร่วมบรรเลงกับผู้อื่นในวง เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องพัฒนาทักษะและศักยภาพของตนเอง

คู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

การสร้างคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังให้เป็นเอกสารวิชาการในรูปแบบของคู่มือทั่วไปสำหรับผู้สนใจจะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ สอดคล้องกับทศนา แคมมณี (2551) ได้เสนอรายละเอียดขององค์ประกอบที่จำเป็นของคู่มือทั่วไป ซึ่งได้แก่ 1) คำชี้แจงการใช้คู่มือ 2) คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่างๆ 3) เนื้อหาสาระ และกระบวนการ หรือขั้นตอนในการดำเนินการ 4) ความรู้เสริม หรือแบบฝึกหัดฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้อ่านใช้ในการฝึกฝน 5) ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา 6) แหล่งอ้างอิงต่างๆ และ อุทัย ศาสตรา (2553) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของคู่มือการฝึกปฏิบัติดนตรี ซึ่งเป็นเอกสารที่อธิบายขั้นตอนการฝึกปฏิบัติทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรีดังนี้ 1) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเครื่องดนตรีชนิดนั้นๆ เช่น ประวัติความเป็นมา ส่วนประกอบ การดูแลรักษาเครื่องดนตรี เป็นต้น 2) วิธีการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี อธิบายขั้นตอนต่างๆ ในการฝึกเครื่องดนตรี โดยมีภาพประกอบการบรรยาย 3) แบบฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี ทั้งที่เป็นโน้ตแบบฝึกและบทเพลงในการฝึกปฏิบัติแต่ละขั้นตอน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยในครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับรูปแบบอื่นทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากลตามบริบทได้
2. ควรนำองค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้กับผู้เรียนที่มีความสนใจในการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต โดยเฉพาะโน้ตเพลงไทยเดิมสามารถนำไปใช้ต่อการฝึกซ้อมต่อยอด ด้านทักษะการอ่านโน้ตความคล่องตัวของระบบนิ้วได้
3. การนำคู่มือไปใช้เป็นแนวทางในการถ่ายทอด ควรศึกษาคู่มืออย่างละเอียด และครูผู้สอนควรมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต รวมถึงบทเพลงที่จะถ่ายทอด หรือศึกษาจากแหล่งข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้การดำเนินการสอนมีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาข้อมูลกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของ หรือครูเพลงท่านอื่นๆ หรือสำนักต่าง ๆ อย่างครบถ้วน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และสามารถนำไปเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญของศาสตร์ด้านดนตรีไทยต่อไป
2. ควรมีการนำคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของคู่มือ และนำไปพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

3. ควรมีการนำคู่มือการฝึกทักษะการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ไปทดลองใช้เพื่อหาความพึงพอใจในการใช้ของคู่มือ และนำไปพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ ตั้งชนกานนท์. (2557). **การวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติ** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา อินทรสุณานนท์. (2547) **สารานุกรมดนตรีและเพลงไทย**. กรุงเทพฯ: พ.ศ.พัฒนา.
- กลุ่มนันทนาการเด็กและเยาวชนสำนักนันทนาการกรมพลศึกษากระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). **แนวทางการจัดประกวดวงโยธวาทิต**. กรุงเทพฯ : เอส.ออฟเซ็ทกราฟฟิคดีไซน์.
- โกวิทย์ ชันธิศิริ. (2550). **ดุริยางคศิลป์ตะวันตกเบื้องต้น** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คมสันต์ วงศ์วรรณ. (2551). **ดนตรีตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วี.พี. (1991).
- จตุพร ศรีแสงสุข (2560). **เพลงทำขวัญ**. สุพรรณบุรี : สว่างศิลป์โรงพิมพ์.
- ณรงค์ จันทน์แหยม. (8 มีนาคม 2566). **สัมภาษณ์**. ข้าราชการบำนาญ.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). **ดนตรีศึกษา หลักการและสาระสำคัญ**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก กล้าหาญ. (3 พฤษภาคม 2566). **สัมภาษณ์**. ข้าราชการบำนาญ.
- ณอม แสงบุญ. (2548). **พฤติกรรมการสอนของครูพลศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาปัตตานีเขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ถวัลย์ชัย สอนมณฑา. (2563). **การศึกษากระบวนการเพื่อสู่ความเป็นเลิศของวงโยธวาทิตที่ได้รับรางวัลระดับชาติ** . วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ทศนา แคมมณี. (2551). **14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศาสตร์การสอน.(2552). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศาสตร์การสอน (2555).: **องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่15. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานินทร์ เทศทอง. (8 มิถุนายน 2566). **สัมภาษณ์**. ข้าราชการบำนาญ.
- บรรเทิง ชลช่วยชีพ. (2524). **คู่มือทฤษฎีและปฏิบัติการดนตรีสากล**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2556). **เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). **ดนตรีในวิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- พงษ์ศกร จอมแก้ว. (2562). **แนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทักษะปฏิบัติจะอยู่ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. (2550). **ปฐมบทดนตรีไทย**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัชรินทร์ แก้วเอื้อ. (25 ตุลาคม 2567). **สัมภาษณ์**. เกษตรกรรม
- พัชรา คงสำราญ. (31 ตุลาคม 2566). **สัมภาษณ์**. เกษตรกรรม
- ไพฑูรย์ มีอินทร์. (21 พฤศจิกายน 2566). **สัมภาษณ์**. ข้าราชการบำนาญ.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2546). **องค์ประกอบของการเรียนการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2557). **หลักและเทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วี. พรีน. (1991).
- มงคล ภิรมย์ครุฑ. (2553). **การพัฒนาแบบฝึกคลาริเน็ตเพื่อบรรเลงเพลงไทย: กรณีศึกษาเพลงเดี่ยวพญาไศก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี ตราโมท. (2540). **ดุริยางคศาสตร์ไทย: ภาควิชาการ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พรีนซ์.
- ลำพอง บุญช่วย. (2540). **การสอนเชิงระบบ**. ปทุมธานี: วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์.
- วัฒนา พันธุ์สวัสดิ์. (1 ตุลาคม 2566). **สัมภาษณ์**. ข้าราชการบำนาญ.
- วิชา เชาวศิลป์. (2547). **เอกสารคำสอนรายวิชาหลักการโยธวาฑิต**. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- วิทยา ศรีสอาด. (2557). **การศึกษาวงโยธวาฑิตกองทัพบก**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระ ไทยพานิช. (2551). **การเรียนการสอนบนเว็บ**. วารสารวิจัยรามคำแหง, 11(2), 53-64.
- (2553). **57 วิธีสอน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศราวุธ ทองโสภณ. (12 พฤษภาคม 2564). **สัมภาษณ์**. ข้าราชการบำนาญ.

- ศิริชัยวัตร ชัยสุข. (2562). **กลวิธีการขับร้องเพลงไทยสำหรับวงโยธวาทิตของเรือโทหญิง เลี่ยมลักษณ์ สังข์ ร.น.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภลักษณ์ ทองจีน. (2558). **การออกแบบและการจัดการเรียนรู้**. ศูนย์การศึกษาบึงกาฬ: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ศุภศิระ ทวีชัย. (2556). **กระบวนการเรียบเรียงเพลงไทยสำหรับวงโยธวาทิตของพันโทวิชิต ให่ไทย (ศิลปินแห่งชาติ)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (2534). **ทัศนมิติและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา ภาควิชาสาขาสารัตถศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สธน โรจนตระกูล. (2554). **การจัดการวงโยธวาทิต**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีเมียม เอ็นเตอร์เทนเมนต์.
- สำเลา พิศสมัย (10 พฤศจิกายน 2564). **สัมภาษณ์**. ข้าราชการบำนาญ.
- สมาน แดงวงศ์. (25 ตุลาคม 2564). **สัมภาษณ์**. ข้าราชการบำนาญ.
- สุกรี เจริญสุข. (2540). การเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรีย์ภาพ: ดนตรี ศิลปะ และกีฬา. วารสารครุศาสตร์, 26(1), 61-66.
- สุธาสนี หาญชนะ. (2560). **การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดทุ้มของครูบุญยัง เกตุคง**. นครราชสีมา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สุพิน บุญชูวงศ์. (2543). **หลักการสอน**. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2543). **การเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการในเอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 1-7**. กรุงเทพฯ: ป.สัมพันธ์การพิมพ์.
- สุรฤทธิ์ คงสงค์. (5 พฤษภาคม 2567). **สัมภาษณ์**. ข้าราชการ.
- สุริยา สุพรรณคง. (21 พฤศจิกายน 2567). **สัมภาษณ์**.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2554). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์ศิริ วิชาลัย. (2550). **หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน**. เชียงใหม่: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). **หลักการสอน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- อุทัย ศาตรา. (2553). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชา ศิลปะดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill Book.
- Harrow, A. (1972). **A taxonomy of psychomotor domain: a guide for developing behavioral objectives**. New York: David McKay.
- Hough, B., & Duncan, K. (1970). **Teaching description and analysis**. Addison: Westlu.
- Dave, R.H. (1967). **Psychomotor domain**. Berlin: International Conference of Educational Testing.
- Simpson, E. J. (1966). **The classification of educational objectives, psychomotor domain**. Illinois: University of Illinois. The U.S. department of health, education and welfare, office of education.
- Steiner, E. (1988). **Methodology of theory Building**. Sydney: Edocology Research Associates.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกสิทธิ์ สุนิมิตร

อาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2. ว่าที่ ร้อยเอก ดร.สมชาย แก้วเจริญ

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดม่วงคัน

3. อาจารย์วรชิน มั่งคั่ง

อาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	ชื่อ -สกุล	ประกอบอาชีพ
ผู้ที่ใกล้ชิดทางสายเลือดกับครู ลำจวน คงสำราญ ได้แก่ ญาติ พี่น้อง และ ครอบครัวของครู ลำจวน คงสำราญ ที่มีความรู้ ความสามารถด้านดนตรี	1. นางสุจินต์ โพธิ์ศรี	รับราชการ
	2. นางพัชรินทร์ แก้วเอื้อ	เกษตรกร
	3. นางพัชรา คงสำราญ	เกษตรกร
	4. นางสุพัสชา ทองโชติ	เกษตรกร
	5. ร้อยตรีสรุพล คงสำราญ	รับราชการ
ครูดนตรีที่ใกล้ชิดที่ได้ร่วมงาน กับครูลำจวน คงสำราญ ด้าน การบรรเลงเพลงไทยเดิมใน รูปแบบวงโยธวาทิต	1. นาวาโท ดิเรกกล้า กล้าหาญ	รับราชการ
	2. นาวาเอก สำเลา พิสมัย	รับราชการ
	3. ผศ.เอกสิทธิ์ สุนิมีต	รับราชการ
	4. นายสมชาย มะเจียกจร	เกษตรกร
	5. ร้อยเอกสมนึก แสงอรุณ	ข้าราชการบำนาญ
	6. ว่าที่ ร้อยเอกสมชาย แก้วเจริญ	รับราชการ
	7. นายวัฒนา พันธุ์สวัสดิ์	ข้าราชการบำนาญ
	8. นางสาวจิราภรณ์ เล็กพงศ์	ข้าราชการบำนาญ
	9. นายสมาน กันเกตุ	ช่างซ่อมเครื่องดนตรี
ลูกศิษย์ใกล้ชิดที่ได้รับการ ถ่ายทอดเพลงไทยเดิมใน รูปแบบการบรรเลงวงโยธ วาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็น ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 ปี	1. นายไพฑูรย์ มีอินทร์	ข้าราชการบำนาญ
	2. นายณรงค์ จันท์แหยม	ข้าราชการบำนาญ
	3. นายสมาน แดงวงศ์	ข้าราชการบำนาญ
	4. นายศราวุฒิ ทองโสภ	ข้าราชการบำนาญ
	5. นายสุรฤทธิ์ คงสงค์	รับราชการ
	6. นายธานินทร์ เทศทอง	ข้าราชการบำนาญ
	7. จ.ส.อ อาณัติ โพธิ์เขียว	ข้าราชการบำนาญ
	8. นายปัญญา จงขามุสิทโธ	ข้าราชการบำนาญ
	9. นายสุริยา โพธิ์น้อย	เกษตรกร
	10. นายสุริยา สุพรรณคง	นักดนตรีอิสระ

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1
สัมภาษณ์ครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญ

ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....ศาสนา.....
 ระดับการศึกษา.....อาชีพ.....
 สถานที่สัมภาษณ์.....
 วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

1. ประวัติชีวิตของครูลำจวน คงสำราญ

วัน เดือน ปี เกิด.....สถานที่เกิด.....
 ชื่อสกุลบิดา – มารดา.....
 อาชีพบิดา – มารดา.....
 มีพี่น้อง จำนวน.....คน เรียงตามลำดับ ดังนี้

1.อาชีพ.....
2.อาชีพ.....
3.อาชีพ.....
4.อาชีพ.....
5.อาชีพ.....
6.อาชีพ.....
7.อาชีพ.....

ลักษณะฐานะครอบครัว / ฐานะครอบครัว เป็นอย่างไรบ้าง

.....

ลักษณะครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญหลังสมรสเป็นอย่างไร

.....

ชื่อคู่สมรส.....นามสกุล.....ระดับการศึกษา.....อาชีพ.....

มีบุตร จำนวน.....คน เรียงตามลำดับ ดังนี้

1.อาชีพ.....
2.อาชีพ.....

3.อาชีพอ.....
4.อาชีพอ.....
5.อาชีพอ.....
6.อาชีพอ.....
7.อาชีพอ.....

อุปนิสัยของครูลำจวน คงสำราญ

.....

.....

.....

2. ประวัติด้านการศึกษาและผลงาน

ประวัติการศึกษาของครูลำจวน คงสำราญ

.....

.....

.....

ครูลำจวน คงสำราญ เริ่มเล่นดนตรีตั้งแต่อายุ เท่าไหร่.....

ครูลำจวน คงสำราญเรียนดนตรีกับครูท่านใดมาบ้าง.....

หลังจากสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูลำจวน คงสำราญประกอบอาชีพอะไรบ้าง

.....

.....

.....

ครูลำจวน คงสำราญมีผลงานใดบ้างที่เกี่ยวกับการสอนวงโยธวาทิต

.....

.....

.....

ครูลำจวน คงสำราญผลงานด้านใดบ้างเกี่ยวเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตบ้าง

.....

.....

.....

ครูดนตรีที่ครูลำจวน คงสำราญได้เรียนมาด้วยนั้น มีขั้นตอนการรับเข้าเป็นลูกศิษย์หรือมือไม่ อย่างไร

3. องค์ความรู้ด้านเพลงไทยเดิมและวงโยธวาทิต

เครื่องดนตรีชิ้นใดที่ครูลำจวน คงสำราญ หัดเล่นเป็นชิ้นแรกในวงโยธวาทิต.....

ครูลำจวน คงสำราญชำนาญเครื่องดนตรีชิ้นใดที่สุดในวงโยธวาทิต.....

นอกจากวงโยธวาทิตแล้ว ครูลำจวนสามารถเล่นเครื่องดนตรีประเภทอื่นอีกหรือไม่ อย่างไร

ความถนัดทางด้านเพลงไทยเดิมและวงโยธวาทิต ของครูลำจวน คงสำราญ

รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

สัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิดที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบการบรรเลงวงโยธวาทิต
ของครูลำจวน คงสำราญ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 ปี

ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....ศาสนา.....

ระดับการศึกษา.....อาชีพ.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

1. รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ

ครูลำจวน คงสำราญ มีหลักการ วิธีการ เทคนิคการสอนการบรรเลงวงโยธวาทิตอย่างไร

.....
.....
.....

ครูลำจวน คงสำราญ มีหลักการ วิธีการ เทคนิคการสอนที่แตกต่างกันให้ผู้เรียนแต่ละคนหรือไม่
อย่างไร

.....
.....
.....

ครูลำจวน คงสำราญมีขอบเขตเนื้อหาการสอน เนื้อหาสาระการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธ
วาทิตเป็นอย่างไรระดับใดบ้าง

.....
.....
.....

2. วิธีการถ่ายทอด

ท่านมีพื้นฐานการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตก่อนได้รับการถ่ายทอดหรือไม่

.....
.....
.....

ครูลำจวน คงสำราญ มีการคัดเลือกลูกศิษย์อย่างไร

.....
.....
.....

ครูลำจวน คงสำราญ มีลำดับขั้นตอนการถ่ายทอดการบรรเลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตหรือไม่

.....
 การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ เน้นเรื่องใดมากที่สุด

.....
 ครูลำจวน คงสำราญ ใช้สถานที่ใดบ้างในการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต มี
 สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร

3. ด้านการวัดประเมินผล

ครูลำจวน คงสำราญ มีการวัดและประเมินผลหรือไม่

.....
 การวัดและประเมินผลครูลำจวน คงสำราญ มีรูปแบบการประเมิน หรือการจัดการทดสอบผู้เรียนใน
 ลักษณะใด

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3

สัมภาษณ์ครูดนตรีที่ใกล้ชิดที่ได้ร่วมงานกับครูลำจวน คงสำราญ

ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ.....นามสกุล.....ศาสนา.....

ระดับการศึกษา.....อาชีพ.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

1. รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ

รู้จักครูลำจวนคงสำราญมากี่ปี.....

ครูลำจวน คงสำราญมีขั้นตอนพิธีการ หรือพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการรับลูกศิษย์หรือไม่อย่างไร

.....
.....
.....

ครูลำจวน คงสำราญ มีหลักการ วิธีการ เทคนิคการสอนการบรรเลงวงโยธวาทิตอย่างไร

.....
.....
.....

ครูลำจวน คงสำราญ มีหลักการ วิธีการ เทคนิคการสอนที่แตกต่างกันให้ผู้เรียนแต่ละคนหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

ครูลำจวน คงสำราญมีขอบเขตเนื้อหาการสอน เนื้อหาสาระการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตเป็นอย่างไรระดับใดบ้าง

.....
.....
.....

2. วิธีการถ่ายทอด

ครูลำจวน คงสำราญมีขั้นตอนพิธีการ หรือพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการรับลูกศิษย์หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

ครูลำจวน คงสำราญ มีการคัดเลือกลูกศิษย์อย่างไร

.....

.....

.....

ครูลำจวนใช้บทเพลง แบบฝึกใดบ้างในการถ่ายทอด

.....

.....

.....

ครูลำจวน คงสำราญ มีลำดับขั้นตอนการถ่ายทอดการบรรเลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตหรือไม่

การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ เน้นเรื่องใดมากที่สุด

.....

.....

.....

ครูลำจวน คงสำราญ ใช้สถานที่ใดบ้างในการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต มี

สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. ด้านการวัดประเมินผล

ครูลำจวน คงสำราญ มีการวัดและประเมินผลหรือไม่

.....

.....

.....

การวัดและประเมินผลครูลำจวน คงสำราญ มีรูปแบบการประเมิน หรือการจัดการทดสอบผู้เรียนใน

ลักษณะใด

.....

.....

.....

ผลการตรวจสอบเครื่องสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย
แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 สัมภาษณ์ครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญ
แบบประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเครื่องมือในการวิจัย
(การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและการหาค่า I.O.C)

เรื่อง กระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวนคง สำราญ

คำชี้แจง

1. แบบประเมินชุดนี้สำหรับผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือสำหรับการวิจัยเรื่องที่ศึกษา
2. โปรดพิจารณาว่าคำถามแต่ละข้อต่อไปนี้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในวัตถุประสงค์หรือไม่ กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “คะแนนการพิจารณา” ตามความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

+1 ถ้าแน่ใจ	ว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาในวัตถุประสงค์
0 ถ้าไม่แน่ใจ	ว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาในวัตถุประสงค์
-1 ถ้าแน่ใจ	ว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในวัตถุประสงค์
3. การประเมินของท่านมีความสำคัญยิ่งต่อการพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการประเมินให้ครบทุกข้อ

ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการประเมินครั้งนี้

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 สัมภาษณ์ครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญ

คำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	การพิจารณา
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์					
ชื่อ - นามสกุล	1	1	1	1	ใช้ได้
ศาสนา	1	1	1	1	ใช้ได้
ระดับการศึกษา	1	1	1	1	ใช้ได้
อาชีพ	1	1	1	1	ใช้ได้
สถานที่สัมภาษณ์	1	1	1	1	ใช้ได้
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	1	1	1	1	ใช้ได้
1. ประวัติชีวิตของครูลำจวน คงสำราญ					
วัน เดือน ปี เกิด	1	1	1	1	ใช้ได้
สถานที่เกิด	1	1	1	1	ใช้ได้
ชื่อสกุลบิดา – มารดา	1	1	1	1	ใช้ได้
อาชีพบิดา – มารดา	1	1	1	1	ใช้ได้
มีพี่น้อง เรียงตามลำดับ ดังนี้	1	1	1	1	ใช้ได้
ลักษณะฐานะครอบครัว / ฐานะครอบครัว เป็นอย่างไรบ้าง	1	1	1	1	ใช้ได้
ลักษณะครอบครัวของครูลำจวน คงสำราญหลังสมรสเป็นอย่างไร	1	1	1	1	ใช้ได้
ชื่อ – นามสกุล คู่สมรส	1	1	1	1	ใช้ได้
ระดับการศึกษา คู่สมรส	1	1	1	1	ใช้ได้
อาชีพ คู่สมรส	1	1	1	1	ใช้ได้
มีบุตร จำนวน..... คน เรียงตามลำดับดังนี้	1	1	1	1	ใช้ได้
อุปนิสัยของครูลำจวน คงสำราญ	1	1	1	1	ใช้ได้
2. ประวัติด้านการศึกษาและผลงาน					
ประวัติการศึกษาของครูลำจวน คงสำราญ	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ เริ่มเล่นดนตรีตั้งแต่อายุ เท่าไหร่	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญเรียนดนตรีกับครูท่านใดมาบ้าง	1	0	1	0.67	ใช้ได้
หลังจากสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูลำจวน คงสำราญประกอบอาชีพอะไรบ้าง	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญมีผลงานใดบ้างที่เกี่ยวกับด้านการสอนวงโยธวาทิต	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญผลงานด้านใดบ้างเกี่ยวเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตบ้าง	1	1	1	1	ใช้ได้

คำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	การพิจารณา
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
ครูดนตรีที่ครูลำจวน คงสำราญได้เรียนมาด้วยนั้น มีขั้นตอนการรับเข้าเป็นลูกศิษย์หรือไม่ อย่างไร	1	0	1	0.67	ใช้ได้
3. องค์ความรู้ด้านเพลงไทยเดิมและวงโยธวาทิต					
เครื่องดนตรีชิ้นใดที่ครูลำจวน คงสำราญ หัดเล่นเป็นชิ้นแรกในวงโยธวาทิต	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญชำนาญเครื่องดนตรีชิ้นใดที่สุดในวงโยธวาทิต	1	1	1	1	ใช้ได้
นอกจากวงโยธวาทิตแล้ว ครูลำจวนสามารถเล่นเครื่องดนตรีประเภทอื่นอีกหรือไม่ อย่างไร	0	1	1	0.67	ใช้ได้
ความถนัดทางด้านเพลงไทยเดิมและวงโยธวาทิต ของครูลำจวน คงสำราญ	1	1	1	1	ใช้ได้
รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ	1	1	1	1	ใช้ได้

**แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 สัมภาษณ์กลุ่มลูกศิษย์ใกล้ชิดที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบ
การบรรเลงวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 ปี**

คำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	การ พิจารณา
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์					
ชื่อ - นามสกุล	1	1	1	1	ใช้ได้
ศาสนา	1	1	1	1	ใช้ได้
ระดับการศึกษา	1	1	1	1	ใช้ได้
อาชีพ	1	1	1	1	ใช้ได้
สถานที่สัมภาษณ์	1	1	1	1	ใช้ได้
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	1	1	1	1	ใช้ได้
1. รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ					
ครูลำจวน คงสำราญ มีหลักการ วิธีการ เทคนิคการสอนการบรรเลงวงโยธวาทิตอย่างไร	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ มีหลักการ วิธีการ เทคนิคการสอนที่แตกต่างกันให้ผู้เรียนแต่ละคนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญมีขอบเขตเนื้อหาการสอน เนื้อหาสาระการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตเป็นอย่างไรระดับใดบ้าง	1	1	1	1	ใช้ได้
2. วิธีการถ่ายทอด					
ท่านมีพื้นฐานการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตก่อนได้รับการถ่ายทอดหรือไม่	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ มีการคัดเลือกลูกศิษย์อย่างไร	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ มีลำดับขั้นตอนการถ่ายทอดการบรรเลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตหรือไม่	1	1	1	1	ใช้ได้
การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ เน้นเรื่องใดมากที่สุด	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ ใช้สถานที่ใดบ้างในการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิต มีสภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร	0	1	1	0.67	ใช้ได้
3. ด้านการวัดประเมินผล					
ครูลำจวน คงสำราญ มีการวัดและประเมินผลหรือไม่	1	1	1	1	ใช้ได้
การวัดและประเมินผลครูลำจวน คงสำราญ มีรูปแบบการประเมินหรือการจัดการทดสอบผู้เรียนในลักษณะใด	1	1	1	1	ใช้ได้

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 สัมภาษณ์ครูดนตรีที่ใกล้ชิดที่ได้ร่วมงานกับครูลำจวน คงสำราญ

คำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IO C	การ พิจารณา
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์					
ชื่อ - นามสกุล	1	1	1	1	ใช้ได้
ศาสนา	1	1	1	1	ใช้ได้
ระดับการศึกษา	1	1	1	1	ใช้ได้
อาชีพ	1	1	1	1	ใช้ได้
สถานที่สัมภาษณ์	1	1	1	1	ใช้ได้
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	1	1	1	1	ใช้ได้
1. รูปแบบการสอนของครูลำจวน คงสำราญ					
รู้จักครูลำจวนคงสำราญมากี่ปี	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญมีขั้นตอนพิธีการ หรือพิธีกรรมความเชื่อ เกี่ยวกับการรับลูกศิษย์หรือไม่อย่างไร	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ มีหลักการ วิธีการ เทคนิคการสอนการบรรเลง วงโยธวาทิตอย่างไร	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ มีหลักการ วิธีการ เทคนิคการสอนที่แตกต่าง กันให้ผู้เรียนแต่ละคนหรือไม่ อย่างไร	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญมีขอบเขตเนื้อหาการสอน เนื้อหาสาระการ บรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตเป็นอย่างไรระดับใดบ้าง	1	1	1	1	ใช้ได้
2. วิธีการถ่ายทอด					
ครูลำจวน คงสำราญมีขั้นตอนพิธีการ หรือพิธีกรรมความเชื่อ เกี่ยวกับการรับลูกศิษย์หรือไม่อย่างไร	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ มีการคัดเลือกลูกศิษย์อย่างไร	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวนใช้บทเพลง แบบฝึกใดบ้างในการถ่ายทอด	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ มีลำดับขั้นตอนการถ่ายทอดการบรรเลงไทย เดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตหรือไม่	1	1	1	1	ใช้ได้
การถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวน คง สำราญ เน้นเรื่องใดมากที่สุด	1	1	1	1	ใช้ได้
ครูลำจวน คงสำราญ ใช้สถานที่ใดบ้างในการถ่ายทอดเพลงไทยเดิม ในรูปแบบวงโยธวาทิต มีสภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร	0	1	1	0. 67	ใช้ได้

คำถาม	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			ค่า IOC	การพิจารณา
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3		
3. ด้านการวัดประเมินผล					
ครูลำจวน คงสำราญ มีการวัดและประเมินผลหรือไม่	1	1	1	1	ใช้ได้
การวัดและประเมินผลครูลำจวน คงสำราญ มีรูปแบบการประเมินหรือการจัดการทดสอบผู้เรียนในลักษณะใด	1	1	1	1	ใช้ได้

แบบประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเครื่องมือในการวิจัย

(การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและการหาค่า I.O.C)

คู่มือกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

คำชี้แจง

1. แบบประเมินชุดนี้สำหรับผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือสำหรับการวิจัยเรื่องที่ศึกษานี้
2. โปรดพิจารณาว่าคำถามแต่ละข้อต่อไปนี้มี ความสอดคล้องกับเนื้อหาในวัตถุประสงค์หรือไม่ กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “คะแนนการพิจารณา” ตามความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

+1 ถ้าแน่ใจ	ว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาในวัตถุประสงค์
0 ถ้าไม่แน่ใจ	ว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาในวัตถุประสงค์
-1 ถ้าแน่ใจ	ว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในวัตถุประสงค์
3. การประเมินของท่านมีความสำคัญยิ่งต่อการพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการประเมินให้ครบทุกข้อ

ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการประเมินครั้งนี้

คู่มือกระบวนการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมในรูปแบบวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

หัวข้อ	ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ			รวม คะแนน	IOC = $\frac{\sum R}{N}$	การพิจารณา
	ท่านที่ 1	ท่านที่ 2	ท่านที่ 3			
บทที่ 1 ความรู้เพลงไทย เดิมในรูปแบบการ บรรเลงวงโยธวาทิต	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
บทที่ 2 การฝึกทักษะ การบรรเลงเพลงไทยเดิม ในรูปแบบวงโยธวาทิต	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
บทที่ 3 เพลงที่ใช้ในการ สอนตามแนวทางครูลำ จวนคงสำราญ	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
บรรณานุกรม	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
ภาคผนวก	+1	+1	+1	3	1	นำไปใช้ได้
รวม					1.00	นำไปใช้ได้

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ควรหาบทเพลงมีเนื้อร้องเข้ามาและ ควรหาบทเพลงที่สามารถใช้ในพิธีกรรมต่างๆมาเพิ่มเติมทำ
ให้คู่มือฉบับนี้สมบูรณ์ขึ้น

ภาคผนวก ง

คู่มือการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมโดยวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

คู่มือการถ่ายทอดเพลงไทยเดิมโดยวงโยธวาทิตของครูลำจวน คงสำราญ

ภาคผนวก จ

สำเนาใบประกาศนียบัตรอบรมภาษาอังกฤษ(CEFR)

BANSOMDEJCHAOPRAYA
RAJABHAT UNIVERSITY

This is to certify that

Mr. Natthapat Eamgosa

Achieved BSRU English Proficiency Test (BSRU-TEP) level

C1

Given on 13th February 2022

A handwritten signature in blue ink, belonging to Dr. Kulsirin Aphiratoradej, is located in the bottom right area of the certificate.

(Assistant Professor Dr Kulsirin Aphiratoradej)

Director

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	นายณัฐธภัท เอ็มโกษา
วัน เดือน ปี เกิด	21 มกราคม 2533
ที่อยู่ปัจจุบัน	215/5 หมู่ 3 ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 72230
ที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 72000
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ครูวิทยฐานะ ครูชำนาญการ
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2555 ศป.บ. (ดนตรี) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา